

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

KAYSERİ’DE HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ (1914-1925)

Furkan TAŞCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Mustafa SARI

MAYIS - 2022

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

KAYSERİ’DE HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ (1914-1925)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Furkan TAŞCI

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

**“Bu tez 31/05/2022 tarihinde yüzyüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri
bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Haluk SELVİ	Başarılı
Doç. Dr. Mustafa SARI	Başarılı
Doç. Dr. Yücel NAMAL	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Furkan TAŞCI

31/05/2022

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ KAYSERİ ŞUBESİNİN KURULUŞU	14
1.1. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubesinin Kuruluş Çalışmaları.....	14
1.2. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubesinin İlk Faaliyetleri	19
1.3. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubeleri.....	24
1.3.1. Bünyan Şubesi	24
1.3.3. İncesu Şubesi	24
2. BÖLÜM: I. DÜNYA SAVAŞI'NDA KAYSERİ'DE HİLÂL-İ AHMER HASTANELERİ	26
2.1. Kayseri Asker Hastanesi	26
2.2. Talas Şifa Yurdu	26
2.3. Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi	28
2.3.1. Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Kuruluşu ve İlk Faaliyetleri.....	28
2.3.2. Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi ve 1917 Yılı Faaliyeti	39
2.3.3. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu ve 1918 Yılı Faaliyeti.....	46
2.3.4. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun Kapatılması	59
3. BÖLÜM: 1919-1925 YILLARI ARASINDA HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ KAYSERİ ŞUBESİ.....	65
3.1. Milli Mücadele Döneminde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubesi.....	65
3.1.1. Kayseri Merkez Şubesinin Faaliyetleri.....	65
3.1.2. Diğer Şubelerin Faaliyetleri.....	68
3.2. Milli Mücadele'de Kayseri Üsera(Esir) Garnizonu	69
3.2.1. Fransız Esirler	69
3.2.2. Yunan Esirler	73
3.3. Kayseri'de Mübadele	77

SONUÇ	81
KAYNAKÇA.....	81
EKLER	86
ÖZGEÇMİŞ.....	98

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
BOA	: Başkanlık Osmanlı Arşivi
c.	: Cilt
Dr.	: Doktor
KA	: Kızılay Arşivi
M.	: Miladi
R.	: Rumi
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
yy.	: Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Mecruhin ve Marda-yı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyetinin Yönetim Kadrosu.....	3
Tablo 2: Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kurucu Merkez Heyeti	6
Tablo 3: Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkez Heyetini Oluşturan Üyeler.....	15
Tablo 4: Hilâl-i Ahmer Merkez Umumisinden Gönderilen Eşyanın Miktarı.....	16
Tablo 5: Hilâl-i Ahmer’e İane İta Buyuranların İsimleri.....	18
Tablo 6: Yardım Toplamak İçin Kullanılan Malzemelerden Elde Edilen Gelir	19
Tablo 7: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi	20
Tablo 8: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi	21
Tablo 9: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi	22
Tablo 10: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi.....	23
Tablo 11: Yeni Kurulan Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesine Yardım Amacıyla Eşraftan Toplanan İane	31
Tablo 12: Sertabib İsmail Hakkı Bey Dönemi Memur ve Maaş Durumu.....	33
Tablo 13: Sertabib İsmail Hakkı Bey’in Hilâl-i Ahmer Riyasetinden İsteddiği Kadro ve Maaş Listesi	34
Tablo 14: Nekahethanenin İhtiyaç Listesi	37
Tablo 15: Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Tarafından Talep Edilen Müzeyyenat Eşyası.....	41
Tablo 16: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Görevlileri.....	46
Tablo 17: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Diğer Görevlileri.....	47
Tablo 18: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Hayvan ve Vasıta Durumu	47
Tablo 19: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Şubat 1918 Hasta Mevcudu	50
Tablo 20: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Mart 1918 Hasta Mevcudu	52
Tablo 21: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Şubat 1918 Çocuk Mevcudu.....	54
Tablo 22: Hilâl-i Ahmer Zincidere Şifa Yurdu Tarafından Bakımı Sağlanan Çocukların Mart 1918 Mevcudu	55
Tablo 23: Hilâl-i Ahmer Zincidere Şifa Yurdu Tarafından Bakımı Sağlanan Çocukların Mayıs 1918 Mevcudu	55
Tablo 24: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Hastalara Verilen Günlük Yemek ve Kalori Listesi	57

Tablo 25: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Personelerine Verilen Günlük Yemek ve Kalori Listesi	57
Tablo 26: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Eylül 1918 Erzak Durumu	58
Tablo 27: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun Kapatılma Kararı Sonrası Eşya Sayısı	60
Tablo 28: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Hayvan Adedi	61
Tablo 29: Şifa Yurdu'nun Kapatılma Kararı Sonrası Satışı Yapılan Malzemeler	62
Tablo 30: Kayseri Üsera Garnizonunda Esir Bulunan Fransız Askerlerin Bir Kısmı...	70

ÖZET	
Başlık: Kayseri’de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (1914-1925)	
Yazar: Furkan Taşcı	
Danışman: Doç. Dr. Mustafa Sarı	
Kabul Tarihi: 31/05/2022	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) +98 (tez)
Tamamen insani duygularla ortaya çıkan Kızılay Derneği, Henry Durant'ın önerisiyle kuruldu. Cenevre Sözleşmesini imzalayan Avrupa devletleri hızla kendi ülkelerinde örgütlenmeye başladılar. Osmanlı Devleti Dr. Abdullah Bey'in gayretleriyle bu sözleşmeyi imzalayarak teşkilata katıldı. Zaman zaman bazı aksiliklere uğrayan bu dernek, ancak meşrutiyyetin ilanı ile kuruluşunu tamamlamıştır. Böylece bu cemiyetin varlığı, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sırasında Osmanlı Devleti'ne güç vermiştir. Bu savaşlar sırasında şube sayısını artıran cemiyetin en önemli kollarından biri de Kayseri şubesidir. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 1915 yılının Nisan-Mayıs aylarında kurulmuş ve I. Dünya Savaşı'nın yükünü hafifletmek için hızla hizmete başlamıştır. İlk iş olarak şehrin ileri gelenlerinden yardımlar toplayan ve Hilâl-i Ahmer Merkezinden istediği eşyaların satışını yapan şube zamanla daha farklı bir misyon üstlenmek zorunda kalmıştır. I. Dünya Savaşı'nın sıhhi yükünü hafifletmek amacıyla açılan Kayseri Asker Hastanesi, Talas Şifa Yurdu ve Zincidere Nekahethanesi/Şifa Yurdu, Kayseri şubesinin gözetiminde çalışmalarını devam ettirmiştir. Bu hastanelerin dışında Kayseri şubesine verilen önemli görevlerden biri de harp esirlerini gözetim altında tutmaktır. Bu amaçla açılan esir garnizonlarında Fransız ve Yunan savaş esirleri gözetim altında tutuldu. Bu garnizonlar, Avrupa devletleri tarafından sık sık teftiş edilmiş ve gördükleri manzaralardan memnun ayrılan heyetler tarafından takdirle karşılanmıştır. Çalışmamızın temel kaynağını ise Kızılay Arşivi oluşturmaktadır. Kızılay Arşivi'nin yanı sıra Hilâl-i Ahmer Mecmuaları, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin raporları, Başkanlık Osmanlı Arşivi ve ikinci el kaynaklardan yararlanılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Kayseri, Zincidere, Esir Garnizonu	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Red Crescent Society in Kayseri (1914-1925)	
Author of Thesis: Furkan Taşcı	
Supervisor: Assoc. Prof. Mustafa Sarı	
Accepted Date: 31/05/2022	Number of Pages: vii(pre text)+ 98 (main body)
The Red Crescent Society, which emerged with purely human feelings, was established with the suggestion of Henry Durant. The European states that signed the Geneva Convention quickly began to organize in their own countries. Ottoman State joined the organization by signing this contract with the efforts of Dr. Abdullah Bey. This association, which suffered from some setbacks from time to time, completed its establishment only with the declaration of constitutionalism. Thus, the existence of this society gave strength to the Ottoman Empire during the Tripoli War, the Balkan Wars, the World War I. and the National Struggle. One of the most important branches of the society, which increased the number of branches during these wars, was the Kayseri branch. April-May 1915, Kayseri Red Crescent Society was founded and established in the first. It was quickly put into service to ease the burden of World War I. As a first job, the branch that collects assistance from the elders of the city and sells the items it wants from the The Ottoman Red Crescent Center has had to undertake a different mission over time. Kayseri Military Hospital, Talas Healing House and Zincidere Convalescence /Healing House, which were opened to alleviate the sanitary burden of World War I, continued their work under the supervision of Kayseri branch. Apart from these hospitals, one of the important duties assigned to the Kayseri branch was to keep the prisoners of war under surveillance. French and Greek prisoners of war were kept under surveillance in prisoner garrisons opened for this purpose. These garrisons were frequently inspected by the European states and appreciated by the delegations who left satisfied with the sights they saw. The main source of our work is the Red Crescent Archive. In addition to the Red Crescent Archive, The Ottoman Red Crescent Society Magazines, the reports of the Ottoman Red Crescent Society, the Presidential Ottoman Archive and second-hand sources were used.	
Keywords: The Ottoman Red Crescent Society, Kayseri, Zincidere, Prison Garrison	

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın başlıca amacı Türkiye'nin en eski insani yardım kuruluşu olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyetlerini ortaya çıkarmaktır. 2010 yılının sonu itibariyle Kızılay Arşivi'nin araştırmacılara açılması bu alanda çalışmaların artmasını beraberinde getirmiştir. Bizde Anadolu'nun merkezi konumunda yer alan Kayseri şehrinin özellikle I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarını içeren bir çalışmayla literatüre katkıda bulunmak istedik.

Çalışmanın Önemi

Kızılay, ülkemizin en büyük insani yardım kuruluşu olarak ön plana çıkmaktadır. Savaşlarda, mübadele yollarında, depremlerde, yüzlerce afet bölgesinde, açlık ve yoksullukla mücadele eden topraklarda, ülkemizde ve uzak coğrafyalarda insanlığın hizmetinde olmuş ve insani yardım çalışmaları yürütmüştür. Bu güçlü tarihe sahip çıkan Kızılay, arşivini korumuş, yeniden yapılanma ve modernizasyon çalışmaları kapsamında 2006 yılında "Arşiv Projesi" ni hayata geçirmiştir. 2010 yılının sonu itibariyle eski yazı belgelerin tasnifi tamamlanmış ve araştırmacıların kullanımına açılmıştır.

Çalışmanın Konusu

Tarihin ilk dönemlerinde yapılan savaşlardan itibaren savaş yaralılarını toplama ve tedavi etme son derece önemli bir görevdi. Fakat XIX. yy. dünyasına gelene kadar bu görev ile ilgili bir kuruluş kurma fikri hiçbir zaman oluşmamıştı. Henry Duant'ın Fransa, İtalya-Avusturya arasında Solferino'da yapılan savaşta gördüğü manzara bir kuruluş oluşturma fikrinin ortaya çıkmasını sağlamıştı. "Bir Solferino Hatırası" adlı eserinde yazdığı "*Barış zamanından itibaren, amacı harp zamanlarında, gönüllüler tarafından, yaralıları tedavi etmek olan Cemiyetler kurmak mümkün olmaz mı ?*" çağrısı büyük bir yankı uyandırmıştı. Cenevre'de *Halkın Menfaati Cemiyeti* başkanı olan Moynier, Duant'ın fikirlerini destekleyerek onu General Dufour, Dr. Maunoir, Dr. Appia ile bir araya getirmişti¹. Bu isimlerin yaptıkları toplantı sonrasında öncelikle gönüllü hastabakıcı heyeti teşkil

¹ Zuhâl Özeydin, "Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâlnâmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1987, s. 19-20.

edilmesi ve daha sonra uzmanlar ile devletlerin temsilcilerinin katıldığı bir konferans düzenlenmesinin kararı alınmıştı. 26-29 Ekim 1863'te Cenevre'de yapılan Konferansa Avrupa'dan 16 devlet temsilci katılmıştı. Bu konferansta bazı geçici kararlar alınsa da resmi bir uygulama olmamıştır. Alınan kararlara resmiyet kazandırmak amacıyla 8 Ağustos 1864'de yine Cenevre'de bir konferans düzenlenmişti². Konferansa İsviçre, Fransa, Belçika, Felemenk, İtalya, İspanya, İsveç, Norveç, Danimarka, Bad (Alman Prenslığı) hükümetleri katılmıştır. 22 Ağustos 1864'te Cenevre Sözleşmesi bu devletler tarafından imzalanarak alınan kararları duyurmuşlardı. Böylece Kızılhaç kurulmuş oldu³.

Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla başta konferansa katılan devletler olmak üzere birçok devlet kendi Kızılhaç derneklerini kurma çalışmalarına başlamıştı. Kurulan bu dernekler zamanla faaliyet alanlarını genişletme kararı almışlardır. Kuruluş amacı, savaş yaralı ve esirlerini tedavi etmek ve ihtiyaçlarını karşılamak olan bu dernekler savaş dönemleri dışında da hizmette bulunmayı üstlenmişlerdi. Böylece özellikle salgın hastalıklar ve doğal afetler başta olmak üzere tüm ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmaya başlamışlardı⁴.

Osmanlı Devleti, konferans tarafından devletlere tanınan 1 yıllık imza süresini kaçırmamış ve üye olmakta bir fayda görmediği halde 5 Temmuz 1865'te Cenevre Sözleşmesini imzalamıştı⁵. Sözleşmeyi imzalayan Osmanlı Devleti, cemiyetin ülke topraklarında hızlıca kurulmasına fazla önem vermemişti. Bu sebeple cemiyetin kurulması 1877 yılına kadar ancak gerçekleşmişti.

Cemiyeti kurma girişiminde bulunan ilk kişiler İstanbul Mekteb-i Tıbbiyesi muallimlerinden olan Dr. Abdullah Bey⁶ ile yine bu mektepte görev yapmakta olan Marko Paşa'ydı. Dr. Abdullah Bey'i bu cemiyeti kurmaya götüren olay katıldığı "1867

² Mesut Çapa, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2009, s. 10.

³ Özaydın, a.g.t., s. 22-23.

⁴ Mahire Yaza Kiremitçi, *Osmanlı Gazetelerinde Hilâl-i Ahmer*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, İstanbul 2018, s. 11.

⁵ Seçil Karal Akgün, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2000, s. 12.

⁶ **Doktor Abdullah Bey**: 1800 yılında Viyana'da doğmuştur. Asıl adı Karl Eduard Hammerschmidt'tir. 20'li yaşların sonunda felsefe tahsilini yapmış ardından 1837'de tıp doktoru olmuştur. 1848'de başlayan "Viyana Ayaklanması" onun için yeni bir başlangıç olmuştur. Ayaklanma sonrası Osmanlı Devleti'ne sığınmış ve İstanbul'a gelince Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane'ye atanmıştır. Avusturya'nın baskıları üzerine Şam'a Miralay olarak gönderilmiş ve bu dönemde Müslüman olmuştur. Türk Kızılay'ının kurucusudur. 1874 yılında vefat etmiştir. Sefa Saygılı, *Türk Kızılayı'nın Kurucusu: Dr. Abdullah Bey*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2010, s. 58-66.

Paris Sergisi” olmuştu. Sergide Kont Sérurier ve Henry Duant ile tanışan Abdullah Bey, bu kişiler tarafından Osmanlı topraklarında Kızılhaç cemiyeti kurma konusunda ikna edilmişti. Böylece 26 Ağustos 1867’de Uluslararası Milli Yardım Cemiyetleri Kongresi’ne Osmanlı delegesi olarak katılmıştı⁷. Abdullah Bey, Osmanlı toprakları içinde böyle bir kurumun kuruluşunun zor olduğu düşüncesindeydi. Çünkü ona göre, Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimler vatanperver değildi, İstanbul’da yaşayan Müslümanlar ise askerlik yapmamaktaydı ve bunun bir sonucu olarak İstanbul halkı derneğe yardım etme konusunda çekingen davranacaktı. Bu gibi sebeplerin işlerini zorlaştıracağını düşünmekteydi⁸. Nitekim hem hükümet hem de halk tarafından bir destek görmemişti. Ancak Abdullah Bey’in ısrarlı girişimleri üzerine Sadrazam Ömer Paşa konuyla ilgilenmeye başladı. Tıbbiye Mektebi Nazırı Marko Paşa ve Kırımlı Aziz Bey’in de teşebbüsleriyle Osmanlı topraklarında yaralı ve hasta askerlere yardım etme amacıyla bir cemiyet kurulması kararlaştırıldı. Cemiyete 66 üye kaydetme başarısı gösterildi⁹. Cemiyetin adı “Mecruhin ve Marda-yı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti (Osmanlı Hasta ve Yaralı Askerleri Kurtarma ve Yardım Cemiyeti)” olacaktı. Marko Paşa başkanlığında kurulan bu cemiyetin yönetim kadrosu ve görevleri şu şekildeydi:

Tablo 1: Mecruhin ve Marda-yı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyetinin Yönetim Kadrosu

Görevi	Görevli
Başkan	Marko Paşa
Başkan Yardımcısı	Dr. Mongeri
Genel Sekreter	Dr. Abdullah Bey
1. Sekreter Yardımcısı	Dr. J. De Ceastro(Senior)
2. Sekreter Yardımcısı	Dr. Const. Limonides Bey
Muhasebeci	Charles G. Curtis

Kaynak: Seçil Karal Akgün, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, s. 17.

⁷ Mustafa Sarı, *İzmit'te Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (1911-1925)*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2016, s. 19.

⁸ Zuhâl Özyayın, “Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Çalışmaları”, *Türkler Ansiklopedisi*, c. 13, s. 689.

⁹ Ahmet Zeki İzgöer, Ramazan Tuğ, *Padişah Himayesinde Osmanlı Kızılay Cemiyeti 1911-1923 Yıllığı*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2013, s. 26.

Cemiyet Marko Paşa'nın başkanlığında 11 Haziran 1868'de toplandı. Yapılan toplantılar sonrası cemiyet için bir nizamname hazırlandı ve hükümetin onayına sunuldu. Seraskerlik faydalı görmediği bu cemiyete karşı çıktı. Uzun süren yazışmalar sonrasında cemiyetin gerekli olup olmadığı konusunun araştırılması için Meclis-i Umûr-ı Tıbbiye görevlendirildi. Cemiyetin faydalı olacağı görüşü iletilse de Seraskerlik makamı ikna edilemedi ve nizamname onaylanmadı. Bunun üzerine kurucu üyeler dağıldı. Abdullah Bey'in ölümünden sonra ise kurucu heyet bir daha toplanamadı¹⁰. Böylece hasta ve yaralılara yardım amacıyla kurulan ilk cemiyet etkisiz kaldı ve kısa zamanda kapandı¹¹. Bu durum cemiyetin kuruluşunu geciktirecekti.

Abdullah Bey'in vefatından sonra yeni bir cemiyet kurma fikri yaklaşık 2 yıl boyunca gündeme gelmedi. Ancak II. Abdülhamid döneminin başlarında özellikle Balkan bölgesindeki huzursuzluklar, Osmanlı Devleti'nin Sırbistan ve Karadağ ile karşı karşıya gelmesine neden olmuştu. Bu savaşlar sırasında Sırp ve Karadağ yaralı askerleri, Kızılhaç tarafından hiçbir ayırım gözetmeksizin tedavi edilmiş ve cephede önemli katkılar sağlamıştı. Osmanlı askerleri ise zor durumda kalmıştı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti böyle bir cemiyetin varlığının cephede büyük bir kolaylık sağladığını tespit etmişti. Kızılhaç yetkilileri, Osmanlı Devleti'nin bu durumunu kaygı ile izlemişti. Henry Duant, Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane üyelerinden Dikran Peştemalcıyan ile iletişime geçerek Cenevre Sözleşmesi'ni hatırlatmıştı¹².

93 Harbi'nin arifesinde olan Osmanlı Devleti'nde Sadrazam Mehmet Rüştü Paşa, yaralı ve hasta askerlere yardım amacıyla Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin cemiyet kurma girişimlerine kayıtsız kalmamıştı. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane başkanı Nurican ve üyelerden Peştemalcıyan, cemiyeti kurma hazırlıklarıyla görevlendirilmişlerdi. Hükümet tarafından Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane ve sıhhîye üyelerinin çağrıldığı toplantıda "Mecrûhîn ve Zuafâ-i Askeriye'ye İmdâd ve Muâvenet Cemiyeti (Hasta ve Zayıf Askerlere Yardım Cemiyeti)" resmen ilan edilmişti. İlk toplantı 25 Temmuz 1876'da Marko Paşa başkanlığında toplanmış ve bazı kararlar alınmıştı. Alınan kararlar şu şekildeydi:

¹⁰ Özeydin, a.g.m., s. 690.

¹¹ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Eylül 1337/1921, Sayı: 1, s. 17.

¹² Akgün, a.g.e., s. 23.

- “1) Cenevre Sözleşmesi’nin Osmanlı’da nasıl uygulanacağı,
- 2) Haç yerine ordularımızda nasıl bir sembol kullanılacağı düşünülecek,
- 3) Cemiyet için bir tüzük hazırlanacak
- 4) Derhal yardım toplanmaya başlanacak,
- 5) Cemiyeti devamlı olarak idare edecek bir kurul seçilecektir¹³.”

Bu maddeler arasında en dikkat çekici olanı, cemiyetin kendisine yeni bir sembol belirlemek istemesiydi. Dr. Abdullah Bey tarafından kurulan ilk cemiyetin kapanma nedenlerinden biri Avrupa devletleri tarafından kullanılan haç sembolüydü. Yeni kurulan bu cemiyet haç sembolünü kullanmak istememiş ve bu sorunun önüne geçmek için yeni bir sembol kullanılmak istenmişti. Yapılan çalışmalar neticesinde “beyaz zemin üzerine kırmızı ay” cemiyetin sembolü olarak belirlendi. Alınan bu karar Cenevre aracılığı ile diğer devletlere bildirilmişti. Haç sembolünü dini bir işaret olmadığı konusunda ikna çalışmaları yapılsa da cemiyet bu konuda kararlı davranmıştı. Bu ısrarlı duruş karşısında Avrupalı devletler geçici olarak ay işaretinin kullanılmasına onay vermişti¹⁴. Burada belirtmek gerekir ki, 1907’de Londra’da düzenlenen Kızılhaç Konferansında ise Besim Ömer Paşa’nın çabalarıyla hilal sembolünün geçici olarak değil kalıcı bir sembol olması kararı Avrupalılara kabul ettirilecekti¹⁵.

Hasta ve yaralı askerlere yardım amacıyla açılan cemiyet, 14 Nisan 1877 tarihinde Sultan II. Abdülhamid’in himayesi altına alınmıştı. II. Abdülhamid tarafından cemiyete “Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti” adı verilmişti¹⁶. Yeni ay anlamına gelen “hilal” ve kırmızı, kızıl anlamlarına gelen “ahmer” kelimelerin birleşimiyle oluşan Hilâl-i Ahmer, batı ve Hristiyan dünyasındaki Kızılhaç’ın İslam dünyasındaki karşılığı olmuştu. Böylece cemiyetin daha önce kapanma gerekçelerinden olan Kızılhaç veya Avrupa’ya özgü bir ibaresi kalmamıştı.

Cemiyetin II. Abdülhamid’in himayesine girmesiyle birlikte yönetim kadrosu yeniden şekillenmişti. Gayrimüslim görevlilerinde bulunduğu cemiyetin 1877’de şekillenen merkez yönetimi şu isimlerden oluşmaktaydı:

¹³ Özaydın, a.g.m., s. 691.

¹⁴ Kiremitçi, a.g.e., s. 11.

¹⁵ Özaydın, a.g.m., s. 694.

¹⁶ Çapa, a.g.e., s. 12.

Tablo 2: Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kurucu Merkez Heyeti

Görevi	Görevli
Reis	Hacı Arif Bey
Reis Vekili	P. Sarell
Reis Vekili	Nuryan Efendi
Veznedar	M. Foster
Umumi Kâtip	Feridun Bey
Aza	M. Barrington Kennetti
Aza	Dr. Bartoletti
Aza	Dellasuda Faik Paşa
Aza	M. Von Has
Aza	M. Leral
Aza	Amerikalı General Mott
Aza	Nuri Bey
Aza	Peştemalcıyan Efendi
Aza	Serviçen Efendi
Aza	Dr. Servastopoli

Kaynak: Akgün, a.g.e., s. 28.

Cemiyetin faaliyete geçtiği bu dönemde 93 Harbi devam etmekteydi. Yeni teşkil edilen cemiyetin sermayesi henüz birkaç yüz lirayı geçememişti. Eşya ve malzeme almak için gerekli olan parayı yardımlarla elde etmek zorundaydı. Ancak, devlet önemli bir savaşın içindeydi ve halk yardıma muhtaç bir durumdaydı. Bu şartlar altında cemiyet çalışmaktan vazgeçmedi ve yardım toplamayı başarmıştı. Bir senelik süre içinde 70.000 Osmanlı lirası toplanmış, bunun 30.000 lirası ile sağlık malzemeleri alınmıştı. Ayrıca dokuz savaş mevkii için seyyar hastaneler kurularak faaliyetlerine resmen başlamıştı. Cemiyetin savaş alanında faydalı çalışmalarına rağmen savaşın bitimiyle beraber yeniden arka plana atılmıştı. Cemiyetin, 93 Harbi sonrası kalan son parası da Osmanlı Bankası'na yatırılmıştı¹⁷.

II. Abdülhamid, savaşta alınan bu yenilgiyi Meclis-i Mebusan'a bağlayarak meclisin kapatılmasını emretmişti. Meclisi kapatılmasıyla birlikte Osmanlı Devleti içerisinde yer

¹⁷ İzgöer ve Tuğ, a.g.e., s. 29.

alan birçok kurumda pasif hale getirilmişti. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de pasif hale getirilen cemiyetler arasındaki yerini almıştı. Bundan sonra cemiyet II. Abdülhamid dönemi boyunca atıl vaziyette kaldı¹⁸.

İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından kurum yeniden teşkilatlandı. Cemiyet üyeleri, özellikle Dellasuda Faik Paşa başta olmak üzere yeniden faaliyetlere başlamak için girişimlerde bulunmuştu. Ancak, uzun süredir pasif durumda olan cemiyeti yeniden etkin kılmak zaman almıştı. Cemiyet hemen faaliyete geçememiş ve iki sene boyunca resmen teşkilatlanmasa da fiilen görev yapmıştı. Hariciye Nazırı Rıfat Bey, hükümet içinde resmi olarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yeniden faaliyete geçmesi için girişimlerde bulunan ilk kişi olmuştu¹⁹. Bu girişimler olumlu karşılanmış ve Bahriye, Harbiye, Dâhiliye, Hariciye, Maarif ve Sıhhiye nezaretlerinden temsilcilerin bir nizamname oluşturması için gerekli adımlar atılmıştı. Bunun üzerine Dr. Esat Bey, Doktor Besim Ömer Paşa, Umur-ı Sıhhiye Müdürü Salih Bey, Emekli Miralay Mehmet Ali Bey, Askeri Tıbbiye Müdürü Ali Galip Bey, Sıhhiye Müfettişi Kasım İzzettin Beylerden oluşan komisyon bir taslak hazırlayarak Şura-yı Devlete sunmuştu. Şura-yı Devlet tarafından incelenen tüzüğün kabul edilmesiyle 100 kişiden oluşan kurucu aza heyeti seçilmişti. 30 kişilik idare heyetinin belirlenmesiyle de cemiyet resmen göreve başlamıştı. Padişah Mehmet Reşad'ın cemiyeti himayesine altına alması ve Veliaht Yusuf İzzettin Efendinin de fahri başkan seçilmesiyle cemiyetin güvenliği sağlanmıştı. Tophane'de üç katlı bir bina Yusuf İzzettin Efendi tarafından hazırlanarak cemiyetin ilk faaliyetlerine bu bina da başlaması sağlanmıştı²⁰. Böylece uzun girişimler sonrasında cemiyetin tam manasıyla kurulması sağlanmıştı ve cemiyet göreve hazırды.

Cemiyet, henüz bir yılını bile doldurmadan ilk görevini yapmak zorunda kalmıştı. Avrupa devletleri arasındaki sömürgecilik yarışına daha fazla gecikmeden girmek isteyen İtalya kendisine en yakın sömürge alanını seçmiş ve Trablusgarp'ı işgal etmişti. Kasasında yalnızca 10.000 liralık bir para bulunan cemiyet bu savaşa hazırlıksız yakalanmıştı. Trablusgarp'ta bulunan sıhhi heyeti çekilmek zorunda kalmış ve tüm erzak ve ilaçları çekildikleri bölgede bırakmışlardı. Üstelik çoğu doktoru da İtalya askerleri tarafından

¹⁸ Derya Şimşek, "II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Teşkilatlanması", *Turkis Studies*, Sayı: 10/5, 2015, s. 317.

¹⁹ Buket Sarı, *Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Antalya Şubesi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 13.

²⁰ Akgün, a.g.e., s. 38.

rehin alınmış ve Osmanlı Devleti askerlerinin sıhhi yardım ihtiyacı görülmüştü. Bunun üzerine hazırlıksız da olsa yardım toplamayı başaran Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bölgeye ulaşmak için harekete geçmişti.

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından Trablusgarp bölgesine üç kez sıhhi heyet gönderilmişti. Bu heyetlerden ilki Dr. Kerim Sebati Bey'in başkanlığında Aziziye bölgesine gitmişti. Heyette Dr. Kerim Sebati Bey ile beraber 6 doktor ve 10 hastabakıcı bulunmaktaydı. Aziziye bölgesinde büyük çadırlardan seyyar hastaneler ve imdat noktaları ilk kez bu heyet tarafından oluşturulmuştu. Bu heyetin yeterli olmaması üzerine Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Dr. Arif Bey başkanlığında bu kez Bingazi'ye ikinci bir heyet gönderilmişti. Mısır üzerinden Bingazi'ye ulaşan bu heyet, Mısır Hilâl-i Ahmeri'nin de yardımlarını alarak gideceği noktaya ulaşmıştı²¹. Heyet tarafından Tobruk bölgesinde bir hastane ve Derne'de bir seyyar hastane teşkil edilmişti. Bu heyette özellikle kolera salgınının artmasıyla yeterli gelmemiş, bölgenin sıhhi ihtiyacını karşılayamamıştı. Bunun üzerine Dr. Emin Bey'in başkanlığında bu kez Tunus bölgesine 3 doktor ve 25 hastabakıcıdan oluşan üçüncü bir heyet gönderilmişti²². Bu heyet zabıt oldukları gerekçesiyle İtalyanlar tarafından esir alınmışlardı. İtalya ve Avrupa devletlerinin Salib-i Ahmerlerine bu heyetin isimleriyle birlikte yola çıktığı bilgisi verilmesine rağmen sağlık heyetini oluşturduklarını anlamayarak esir tutulmuşlardı. Sağlıkçı olduklarına dair çeşitli imtihanlardan geçen heyet, kısa bir süre sonra serbest bırakılarak geçişlerine izin vermişlerdi.

Trablusgarp Savaşı'nda, Birinci heyet tarafından 347 yaralı ve 156 hasta, ikinci heyet tarafından 575 yaralı ve 212 hasta, üçüncü heyet tarafından 1718 hasta ve yaralı, toplamda 3008 yaralı ve hasta, Osmanlı Hilâl-i Ahmer hastanelerinde tedavi edilmişti. Heyet bu çalışmalarında toplanan yardımları kullanılmış ve cemiyetin kasasından bu savaş için 20.000 Osmanlı lirası harcamıştı.

Trablusgarp Savaşı'nın bitmesi için müzakereler yapıldığı dönemde Balkan Savaşı başlamıştı. Faaliyete hazır olmadığı bir dönemde Trablusgarp Savaşı ile görev yapmaya başlayan Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yine hiçbir hazırlığı olmadığı halde Balkan Savaşı için heyet teşkil etmek zorunda kalmıştı. Cemiyet, Balkan Savaşı için ilk olarak

²¹ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Eylül 1337/1921, Sayı: 1, s. 18.

²² Nebahat Oran Arslan, "Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Çalışmalarından Bazı Kesitler / Some Transsects Of The Activities Of The Red Crescent", *Atatürk Dergisi*, 2010, s. 219-220.

bir kısmı seyyar olacak şekilde, Lüleburgaz'da 150, Edirne ve Selanik'te 200'er Üsküp'te 150, Alosonya, Yanya, Manastır ve İşkodra'da 100'er yataklı hastaneler açmıştı²³. İstanbul hastaneleri de bu savaşta yaralanan askerler için kullanılmaya başlandı. Hilâl-i Ahmer'in Balkan Savaşı boyunca tesis ettiği hastanelerde yatak sayıları zaman zaman artırıldı. İstanbul'a gelen yaralı sayılarının sürekli artmasıyla birlikte Cemiyet, tatil edilen Darülfünun da bir hastane açmaya karar vermişti. Başhekimliğini Dr. Ali Derviş Bey'in yaptığı 400 yataklı bir hastane açıldı, daha sonra yatak sayılarını artırılarak 600'e çıkarılmıştı²⁴. İstanbul'da bulunan diğer hastanelerde ise Kadirga Hastanesi 220 yatak, Vefa Hastanesi 150 yatak, Demirkapı hastanesi 130 yatak, Muhacirin Hastanesi 130 yatak ve Gülnihal Hastanesi 300 yatak ile hizmette bulunmuştu. İstanbul haricinde ise Ayastefanos 100 yatak, Hadımköy Hastanesi 100 yatak, Isparta Kale Hastanesi 70 yatak, Edirne hastanesi 250 yatak, Selanik hastanesi 200 yatak, İşkodra Hastanesi 100 yatak, Çanakkale Hastanesi 230 yatak, Gelibolu Hastanesi 120 yatak, Gelibolu Seyyar Hastanesi 50 yatak ile hizmette bulunmuştu²⁵. Özellikle İstanbul'daki bu olağanüstü durum tüm dünya kamuoyunun dikkatini çekmişti. Birçok ülke tarafından Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyetine personel, seyyar hastane ve ilaç yardımında bulunuldu²⁶.

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin uğraşmak zorunda kaldığı diğer bir mesele ise muhacirler meselesi olmuştu. Balkan Savaşlarıyla birlikte İstanbul başta olmak üzere Anadolu'ya göç eden muhacirlerin ihtiyaçları yine bu cemiyet tarafından karşılanmıştı. Ayrıca plansız bir şekilde Anadolu'ya gelen muhacirlerin getirdiği kolera hastalığı zorlu şartları daha da artırdı. Bulaşıcı bir hastalık olan kolera süratle yayılmaya başladı. Koleranın en yaygın olduğu yer Hadımköy idi. Daha sonra Yeşilköy ve Ispartakule gelmekteydi. Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tüm bu bölgelerde salgın hastalık bölgeleri oluşturarak mücadeleye devam etmeye çalışılmıştı²⁷.

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Balkan Savaşı'nda bu sefer çok daha büyük bir sorumluluğun altına girmişti. Kuruluş amacı ilk olarak yaralı askerlerin ihtiyaçlarının giderilmesi olduğu halde, Balkan Savaşları'nın getirdiği on binlerce muhacirle de ilgilenmek zorunda kalarak aslında günümüz teşkilatının altyapısı hazırlanmıştı.

²³ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Eylül 1337/1921, Sayı: 1, s. 19.

²⁴ Çapa, a.g.m., s. 94.

²⁵ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Eylül 1337/1921, Sayı: 1, s. 19.

²⁶ Arslan, a.g.m., s. 220.

²⁷ Özeydin, a.g.m., s. 697.

Osmanlı Devleti, Trablusgarp ve Balkan Savaşı'nın getirdiği yorucu ve yaralı hali henüz atlatamadan kendisini I. Dünya Savaşı'nın içinde bulmuştu. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Dünya Savaşı'ndaki ilk büyük sınavını Doğu Cephesinde vermişti. Rusların Doğu cephesinde ki ilerleyişi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu bölgede sağlık altyapısını kurmak için harekete geçmesine neden olmuştu.

Hilâl-i Ahmer'in faaliyet gösterdiği diğer önemli bir cephe ise Kanal Cephesi'ydi. Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, savunma amaçlı açılan bu cephede direnişe sonuna kadar destek olmuştu. Bu bölgeye ilk sağlık heyeti 4 Ocak 1915'de Doktor Neşet Ömer'in başkanlığını yaptığı heyetti. Heyet bölgeye geldiğinde Fransız ve Ruslar tarafından boşaltılan hastanelere yerleşerek göreve başlamıştı. Kudüs'te bir laboratuvar açarak trahom(göz hastalığı), sarıgöz ve lekeli humma gibi hastalıkların tedavisi için uğraşılmıştı²⁸. Bölgede önemli işler yapan heyet yaralı ve hasta askerlerin tedavisi konusunda da önemli işler yapmıştı. Bu cephede Sâriye Hastanesinde 1.549, Hafır Hastanesinde 2.520, Kudüs Mecruhin Hastanesi'nde 702, Vad-i Sahra-yı Seyyar Hastanesi'nde 3.347, Şam Hastanesi'nde 296, Umman Hastanesi'nde 128, Şam Esir-i Harbi Zabıtlar Hastanesi'nde 110 hasta ve yaralının tedavisi ile ilgilenerek bölgenin sağlık altyapısını oluşturdu. Ayrıca menzil hastanesinde de 6.699 yaralı ve hasta tedavi edilmişti.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyet gösterdiği diğer bir cephede Irak cephesidir. Savaşın başlamasının ardından Doktor Sami Bey'in başkanlığında bir heyet bölgeye gönderilmiş ve Bağdat Hilâl-i Ahmer şubesinde hemen işe başlamıştı. Bölgede yardımlar toplayan şubenin ilk işi Bağdat sivil hastanesinin bütün masraflarını ödeyerek idaresini sağlamak olmuştu. Daha sonra 6 hastane daha tesis etmiş ve bölgenin yatak kapasitesini 3.000'e çıkarmıştır. Ayrıca iki seyyar hastanede Dicle Nehri üzerinde hazırlanmıştır. Ek olarak sadece askerlere özel 150 yataklı bir hastanede teşkil etmiştir. Savaş sonuna kadar, Hilâl-i Ahmer tarafından tesis edilen hastanelerde toplam 10.000 yaralı ve hasta tedavi edilmiştir²⁹.

Hicaz-Yemen dolaylarında ise Dr. Galip Ata Bey'in gayretleriyle bir hastane tesis edilmişti. 1916 yılının Eylül ayı başlarında yola çıkan heyet 2 ay sonra Medine'ye varmış

²⁸ Akgün ve Uluğtekin, a.g.e., s. 311.

²⁹ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Temmuz 1339-1923, Sayı: 3, s. 65-66.

ve burada 400 yataklı bir hastane kurmuştu. Darüssürûr binasında açılan bu hastane ilk günlerinden itibaren günde 100'den fazla hastayı kabul etmişti. Anadolu'dan gelen askerler, sıcak iklimden çoğunlukla scorbut (halsizlik ve hareket kısıtlılığı) hastalığına yakalanmaktaydı. Bu hastalık konusunda önemli başarılar elde ederek tedaviler uygulanmıştı. Medine Hilâl-i Ahmer hastanesinde Eylül 1918 tarihine kadar 5.578 hasta ve yaralı tedavi edilmişti³⁰.

1916'da Romanya'nın İtilaf devletlerinin yanında savaşa girmesiyle, Almanya'nın isteği üzerine Osmanlı Devleti Balkanlarda da bir cephe açmıştır. Galiçya Cephesi olarak bilinen bu cephede Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de görev almıştı. Bu cephede savaşan askerlere yardım etmek için Sofya'da yaşayan Türklerin yardımını almış ve bu şekilde görevini yerine getirebilmişti. Fakat bu bölgede diğer cephelerde yaptığı görevden daha farklı bir amaç üstlenmişti. Hastane kuracak bir altyapı olmaması, cemiyetin burada sinema gösterileri ve konserler düzenleyerek iane toplamasına neden olmuştu. Topladığı bu yardımlarla çorap, çamaşır ve çay gibi malzemeleri dağıtmıştı³¹.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin faaliyet gösterdiği bir diğer cephe ise şiddetli çarpışmaların yaşandığı Çanakkale Cephesi'ydı. Savaşın başlamasıyla birlikte cemiyet tarafından Gelibolu'da 200 yataklı bir hastane tesis edildi. Şiddetli çarpışmaların yaşandığı bir bölgede bulunduğu için sık sık bombardıman tehlikesi altında faaliyetlerine devam etmişti. İki ay kadar Gelibolu'da faaliyet gösteren hastane Şarköy'e nakledilerek 300 yataklı bir hastaneye dönüştürülmüştü. Aynı hastane belli bir müddet sonra da Tekfurdağı bölgesine götürülerek sekiz ay kadar da orada faaliyet göstermişti³².

I. Dünya Savaşı boyunca Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yaptığı çalışmalar sadece bu alanlarla sınırlı kalmamıştı. Aşhanelerin açılması, hanımlar şubesinin askerler için hazırladığı eldiven, atkı ve çorapların ulaştırılması, I. Dünya Savaşı boyunca yaşanan maddi ve manevi zorlukların karşılanmasında çaba göstermişti³³.

I. Dünya Savaşı, hem Osmanlı Devleti hem de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti için çok yorucu ve yaralayıcı geçmişti. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti I. Dünya Savaşı'nda çok yorulmuş, merkezi olan İstanbul'dan çok uzak bölgelerde görev yapmak zorunda kalmıştı. Bu savaş

³⁰ Çapa, a.g.e., s. 89-90.

³¹ Akgün ve Uluğtekin, a.g.e., s. 322.

³² *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Kanunuevvel 1327/1921, Sayı:4, s. 92.

³³ Arslan, a.g.m., s. 226.

ile yaralı askerlere yardım amacıyla kurulan hem cephede hem cephe gerisinde önemli işlere imza atan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin önemi çok daha iyi anlaşılmıştı. Ülkenin her yanı işgal edilmeye başlanınca vatanperver subay ve halk işgalden kurtulmanın yollarını arayarak bölgesel örgütlenmelere başlamıştı. Bu örgütlenmeyle birlikte Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Milli Mücadele boyunca 24 saat kesintisiz çalışmıştı³⁴.

Mondros Mütarekesi'nden sonra, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Batı Anadolu'da bulunan şubeleri Yunan işgali altında kalmıştı. Bu yüzden Hilâl-i Ahmer 1919 ve 1920 yıllarında bu bölgelerde bir faaliyette bulunamadı. Milli Mücadele'ye daha çok İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde bulunan ve sayısı her geçen gün artan şubeleri sayesinde destek olabildi. Bu şubeler Milli Mücadele boyunca Ankara Murahhaslığı'na bağlı bir şekilde faaliyetlerini sürdürdüler. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin 1921 yılında Anadolu'da 30 merkez ve 60 şubesi bulunmaktaydı³⁵.

Çalışmamız bu 60 şubeden birisi olan Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin faaliyetlerini içermektedir. Resmi olarak 1915 yılında açılan Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemi boyunca yapmış olduğu faydalı işler ile ön plana çıkmıştı.

Kayseri'nin sahip olduğu coğrafi konumu tarih öncesinden beri önemini korumasına sebep olmuştu. Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan şehir ile ilgili ilk bilgileri Kültepe'de ele geçirilen arkeolojik buluntu ve çivi yazılı tabletlerle milattan önce 3500'lü yıllara kadar indirmekte. Şehir antik dönemde Mazaka, Roma zamanında Caesarea ve Türklerin idaresine girdikten sonra Kaysâriye, Kayseriye şeklinde adlandırılmaktaydı. Cumhuriyet döneminde ise bugünkü şekliyle Kayseri ifadesi kullanılmaya başlanmıştı³⁶.

Fatih Sultan Mehmet zamanında, Ahmet Gedik Paşa komutasında Karamanoğullarına son verilmiş ve 1474 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmişti. Bu dönemden itibaren Kayseri, Karaman eyaletine bağlı bir sancak merkezi oldu. 1568-1574, 1578-1588, 1632-1641 dönemleri boyunca da Karaman Eyaletine bağlı bir sancak olarak Osmanlı hâkimiyetinde kalmaya devam etti. İlerleyen dönemlerde ise 1855'te Bozok Eyaleti, 1866 Ankara

³⁴ İsmail Hacıfettahoğlu, *Milli Mücadelede Hilâl-i Ahmer*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2007, s. 15.

³⁵ Çapa, a.g.e., s. 37.

³⁶ Mehmet İpşirli, "Kayseri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. 25, 2002, s. 96.

Eyaleti, 1868’de Ankara Vilayeti ve 1912’de Müstakil Sancak Osmanlı hâkimiyetinde kalmaya devam etmişti. 1924 Anayasası ile de Cumhuriyet döneminde Vilayet olarak kabul edilmekteydi.

Bugün ise Kayseri, Bünyan, Develi, Felahiye, Hacılar, İncesu, Kocasinan, Melikgazi, Özvatan, Pınarbaşı, Sarıoğlan, Sarız, Talas, Tomarza, Yahyalı ve Yeşilhisar olmak üzere toplamda 16 ilçesi bulunan büyük bir il olarak ön plana çıkmaktadır³⁷.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızın ana kaynağını Kızılay Arşivi oluşturmaktadır. Buna ek olarak Başkanlık Osmanlı Arşivi, Hilâl-i Ahmer Mecmuaları, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Raporları ve ikinci el kaynaklar kullanılmıştır. Ayrıca dönem gazeteleri de taranarak *Hâkimiyet-i Milliye*, *İrâde-i Milliye*, *İkdam* ve *Anadolu’da Ortodoksluk Sadası* isimli gazetelerden yararlanılmıştır.

³⁷ Tahir Zeren, “*Osmanlı Yer Adları*”, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Sistem Ofset Basım, Ankara, 2017, s. 442.

1. BÖLÜM: HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ KAYSERİ ŞUBESİNİN KURULUŞU

1.1. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubesinin Kuruluş Çalışmaları

Osmanlı Devleti'nin katıldığı I. Dünya Savaşı, cephede olduğu kadar cephe gerisinde de mücadele gerektirmekteydi. Bu amaçla cephe gerisi hizmetinde en önemli faaliyetleri üstlenen kurum Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ydi. Ülkenin hemen her yerinde seferberlik ilan edilmiş ve yardım toplama çalışmaları başlamıştı. Anadolu'nun merkezinde yer alan Kayseri sancağı ile Hilâl-i Ahmer Cemiyeti arasındaki ilk münasebetler 1912 yılının sonunda başlamıştı. 3 Eylül 1912 tarihinde toplanan 1.000 liralık ianenin Erkan-ı Harbe³⁸ ve Dâhiliye Nezaretine gönderildiği görülmektedir³⁹. Bu yardımların dışında Kayseri Mutasarrıflığı ile Hilâl-i Ahmer Riyaseti arasındaki ilk münasebetler R. 1330/ M. 1914-15'li yılların sonunda giderek artmaya başlamıştı. Bu dönemde Kayseri'de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti henüz mevcut değildi. Kayseri sancağının Hilâl-i Ahmer ile olan bağlantıları tamamen mutasarrıflık eliyle gerçekleşmekteydi. Kayseri Mutasarrıflığı, 30 Aralık 1914 tarihinde 3.889 kuruş 25 para⁴⁰, 14 Ocak 1915 tarihinde 3.838 kuruş 10 parası mağşuş, 191 kuruş 20 parası mecidi ve 312 kuruşu altın olmak üzere toplam 4.411 kuruş otuz para ulaştırmıştı⁴¹. Yine 1 Şubat 1915'te 4.159,5 kuruş⁴², 17 Şubat 1915'te 169 kuruş⁴³, 6 Mart 1915'te 829,5 kuruş⁴⁴ Hilâl-i Ahmer Cemiyetine posta ile ulaştırılmıştı. Böylece mutasarrıflık eliyle ilk yardım gerçekleşmişti.

Toplanan bu yardımlarında etkisiyle Kayseri'de bir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti şubesi kurulması fikri ortaya çıkmıştı. Şüphesiz ki bu fikrin ortaya çıkmasında savaş döneminin büyük etkisi vardı. Kurulacak cemiyet ile daha organize bir şekilde yardım toplanması

³⁸ BOA, DH.SYS, 112/17, lef: 1, Kayseri Mutasarrıflığından Harbiye Nezaretine (21 Ağustos 1328/ 3 Eylül 1912).

³⁹ BOA, DH.SYS, 112/17, lef: 2, Kayseri Mutasarrıflığından Harbiye Nezaretine (21 Ağustos 1328/ 3 Eylül 1912).

⁴⁰ KA, 313/32, Kayseri Mutasarrıfından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyasetine (17 Kanunuevvel sene 1330/30 Aralık 1914).

⁴¹ KA, 313/35, Kayseri Mutasarrıfından Osmanlı Hilâl-i Ahmer Riyasetine (1 Kanunusani 1330/ 14 Ocak 1915).

⁴² KA, 313/44, Kayseri Mutasarrıfından Osmanlı Hilâl-i Ahmer Riyasetine (19 Kanunusani 1330/ 1 Şubat 1915).

⁴³ KA, 313/56, Kayseri Tahrirat Müdüründen Osmanlı Hilâl-i Ahmer Riyasetine (4 Şubat 1330/17 Şubat 1915).

⁴⁴ KA, 82/20, Kayseri Sancağı Mutasarrıflığından Hilâl-i Ahmer Merkezi Umumiyesine (21 Şubat 1330/ 6 Mart 1915).

veya daha etkili faaliyetlerin yapılması düşüncesi etkiliydi. Böylece cephe gerisinde daha faydalı işler yapılacaktı. Bu amaçla cemiyet teşkili için süratle harekete geçilmişti. Zorlu şartlar altında yeni bir cemiyetin teşkili hiç kolay değildi. Yine de özellikle Kayseri Belediyesi'nin desteğini alınarak bu cemiyetin daha kolay kurulması sağlanacaktı.

Uzun uğraşlar sonrasında Kayseri Belediye Reisi Rıfat Bey'in girişimleriyle Kayseri'de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti şubesi 1915 yılının Nisan-Mayıs aylarında teşekkül edilmişti. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti namına arşivlerden tespit edilen ilk belge 9 Mayıs 1915 tarihinde şubenin tesisi sebebiyle makbuz ve resmi mühür irsali istenen belgeydi⁴⁵. Bu belgeye dayanarak Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin, Belediye Reisi Rıfat Bey tarafından bu dönemde tesis edildiğini görmekteyiz. Kayseri gibi şehirlerde özellikle belediye desteğini alarak yeni bir cemiyet teşkil etmek daha kolaydı. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ni ise bizzat şehrin belediye reisinin teşkil etmesi ve bu cemiyeti desteklemesi önemliydi. Kayseri Belediye Reisi Rıfat Bey dışında Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin ilk yönetim kadrosu ise şu şekildeydi:

Tablo 3: Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkez Heyetini Oluşturan Üyeler

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti	
Reis	Belediye Reisi Rıfat Bey
Veznedar	Tüccardan İbrahim Efendi
Kâtip	Meclis Umumi Kâtibi Nurulah Efendi
Aza	Tüccardan Yedekçizade Hüseyin Bey
Aza	Tüccardan Hafız Ağazade Hayrullah Efendi
Aza	Tüccardan Katibzade Nuh Efendi
Aza	Tüccardan Şişlizade Lütfü Efendi

Kaynak: KA, 28/123, lef:1, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Reisi Rıfat'tan Osmanlı Hilâl-i Ahmer Merkez Umumisi Riyasetine (26 Kanunusani 1331/ 8 Şubat 1916).

Cemiyetin Kayseri'de Belediye Reisi tarafından desteklenmesi ve hatta teşkil edilmesi cemiyetin kuruluşuna verilen önemin göstergesiydi. Cemiyetin kurucusu olan Rıfat Bey, Kayseri'de 1914-1920 ve 1924-1925 yılları arasında 2 dönem Belediye Reisliği yapmış ve Kayseri'nin önde gelen isimlerindendi. 12 Ocak 1920 itibariyle Osmanlı Mebusan

⁴⁵ KA, 28/136, Kayseri Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Reisi Rıfat'tan Osmanlı Hilâl-i Ahmer Riyasetine (26 Nisan 1331/ 9 Mayıs 1915).

Meclisine Kayseri mebusu olarak girmiş ve meclis kapanana kadar görevine devam etmişti. Milli Mücadeleye de destek vermiş ve kurucuları arasında bulunduğu Kayseri Müdafı-yı Hukuk Cemiyeti'nin adayı olarak Büyük Millet Meclisinde de bulunmuştu. Müdafı-yı Hukuk Cemiyeti'nin desteği ve meclis çoğunluğu ile Hüseyin Rauf Bey'in (Orbay) kabinesine Adliye Vekili olarak girmişti. Saltanatın kaldırılması ile ilgili yasa tasarısında da imzası bulunan Rıfat Bey ilk muhalefet olarak bilinen ikinci grupta yer almış ve grubun diğer üyeleri gibi İkinci Mecliste yer almamıştı. Soyadı Kanunu ile birlikte de “Çalık” soyadını almıştı⁴⁶. Kayseri için bu denli önemli bir şahıs olan Rıfat Bey'in, Belediye Reisliği sırasında Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin tesisine ve faaliyetlerine önem vermesi cemiyetin teşkilini hızlandırmıştı.

Kâtip olarak Meclisi Umumi Kâtibi Nurullah Efendi'nin yer aldığı heyette merkezi heyeti oluşturan diğer azaların büyük çoğunluğunun tüccar olması dikkat çekmektedir. Kayseri'nin önde gelen ailelerine mensup olan bu isimlerin cemiyetin teşkili için gayret göstermeleri yine cemiyetin tesisine verilen önemi gösteren önemli bir ayrıntı olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca şube üyeleri arasında gayrimüslim bir üyenin bulunmaması dikkat çekmektedir.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluşuyla birlikte çeşitli ihtiyaçlar da ortaya çıkmıştı. Bu ihtiyaçların bir kısmı Kayseri eşrafı tarafından karşılanmıştı. Fakat eşraf tarafından karşılanamayan eşyaların giderilmesi için Hilâl-i Ahmer Riyaseti'nden yardım talep edilmişti. Hilâl-i Ahmer Riyaseti de yeni teşkil edilen Kayseri Hilâl-i Ahmer Şubesi'ne toplamda 3.195 kuruş değerinde eşya yardımında bulunmuştu⁴⁷. Her türden malzemenin bulunduğu bu yardım sayesinde Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti teşkilinin sancılı dönemini biraz daha rahat atlattı. Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti şubesine gönderilen yardım eşyaları, âdeti ve maliyeti şu şekildeydi:

Tablo 4: Hilâl-i Ahmer Merkez Umumisinden Gönderilen Eşyanın Miktarı

Eşya	Adet	Kuruş
Halı Seccade	1	100

⁴⁶ Kadir Dayıoğlu, *Kuruluşundan Günümüze Kayseri Belediye Başkanları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2020, s. 45-50.

⁴⁷ KA, 28/131, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (11 Haziran 1331/ 24 Haziran 1915)

İpek Halı	1	250
Kilim Seccade	2	120
Kilim	1	120
Uçkur	97	200
Peşkir	154	1.000
Puro	50	100
Yağlık	31	93
Saat ve Tütün ve Para Kesesi	58	168
Takye	2	4
Yatak Çarşafı	7	70
Yerli Mamulattan Para Cüzdanı	3	21
Kumaş	4	80
Gömlek	8	80
Çorap	13	65
Don	3	30
Abani	2	10
Bohça	9	20
Berber Takımı	2	60
Entari	6	150
Ceket ve Hırka	10	200
Eteklik	1	20
Yelek	3	10
Namaz Bezi	2	4
Yazma Yemeni	135	200
Bakır	4	20
Toplam	608	3.195

Kaynak: KA, 28/131, lef:1, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (11 Haziran 1331/ 24 Haziran 1915).

Gönderilen malzemelere baktığımızda genellikle giyim kuşam için kullanılan kumaş, gömlek, yelek gibi ürünler dikkat çekmektedir. Yine günlük ihtiyaçlar için kullanılan namaz bezi, yazma yemeni, gömlek çorap, don ve diğer malzemelerden farklı olarak da bakır istenmişti. Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından Kayseri şubesinin teşkili için sadece

malzeme gönderimi yapılmamıştı. Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından ayrıca Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetine yüklü miktarda yardımlar göndermişti. Haziran ayının son günlerinde 22.599 kuruşu altın, 3.505 kuruşu gümüş olmak üzere toplam 29.038 kuruşluk yüklü miktardaki yardım ile cemiyet faaliyetleri hızlandırılmak istenmişti⁴⁸. Bu yardıma ek olarak çok geçmeden Ağustos ayında 579,5 kuruş ve 5.170 kuruş olmak üzere toplamda 6.409,5 kuruşluk yardımlarla teşkil sürecinin süratle tamama ermesi için uğraşılmıştı⁴⁹.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin teşkili için kuruma maddi olarak yardım eden sadece Hilâl-i Ahmer Riyaseti değildi. Kayseri eşrafı tarafından da Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin teşkili için yüklü miktarda iane toplanmıştı. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yardımda bulunanların isimleri ve yardım miktarı şu şekildeydi:

Tablo 5: Hilâl-i Ahmer'e İane İta Buyuranların İsimleri

İsim	Lira-yı Osmani Aded
Mutasarrıf Zekai Bey Efendinin Valideleri Hanım Efendi	20
Kayseri Milli İktisat Anonim Şirketi	100
İslam Suhulet Şirketi	20
Tüccar Gürcüzade Ömer Efendi	25
Taşcızade Mehmet Efendi	25
Hacılarlızade Mustafa Efendi	40
Şahinzade Ticarethanesi	20
Tüccar İbrahim Sefa Efendi	10
Cıngıllızade Ömer Efendi ve Şürekâsı	20
Tüccardan İmamzade Reşit Ağa	20
Tüccardan Katibzade Nuh Efendi	15
Tüccardan Nalbantzade Hacı Ali Efendi	10
Tüccardan Alaybeyizade Biraderler	20
Tüccardan Talaslızade Hacı Şaban Efendi	25
Tüccardan Şişlizade Lütfü Efendi	20

⁴⁸ KA, 28/129, Kayseri Hilâl-i Ahmer Şubesi Reisin'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (15 Haziran 1331/ 28 Haziran 1915)

⁴⁹ KA, 28/127, Kayseri Sancağı Mutasarrıfından Hilâl-i Ahmer Riyasetine (22 Temmuz 1331/ 4 Ağustos 1915)

Hafızağazade Hayrullah Efendi	15
Tüccardan Musa Ağa	5
Talas Nahiye Müdürü himmetiyle derç olunan	100
Bünyan Karyesi Ahalisinden	3
Akmemin Karyesi Ahalisinden	2,75
Toplam	515,75

Kaynak: KA, 27/218, lef:1, Kayseri Hilâl-i Ahmer Reisi Rıfat'tan Hilâl-i Ahmer Riyasetine.

İane veren isimleri incelediğimizde Kayseri'nin önde gelen aileleri ve tüccarlarının bu kurumu desteklediği görülmekte. Böylece Kayseri'de bir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti teşkil etme fikri sadece Belediye Reisi Rıfat Bey'in isteği olmadığı anlaşılmakta. Kayserinin önde gelen isimleri ve şirketleri verdikleri bu ianelerle kurumun süratle teşkilini hızlandırmışlardı.

1.2. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubesinin İlk Faaliyetleri

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti teşkilinin tamamlanmasından sonra süratle çalışmalarına başlamıştı. Cemiyetin teşkil süreci I. Dünya Savaşı dönemlerine denk gelmişti. Cemiyet ilk faaliyetlerine bu savaşa katkıda bulunmak için başlamıştı. Kayseri şubesi reisi Rıfat Bey'in öncülüğünde çeşitli malzeme satışları yapılarak gelir elde etme yoluna gidilmişti. Elde edilen bu gelir I. Dünya Savaşı'na katkıda bulunmak için Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilecektir. Cemiyetin satış yaptığı malzemeler ve geliri şu şekildeydi:

Tablo 6: Yardım Toplamak İçin Kullanılan Malzemelerden Elde Edilen Gelir

Eşya	Adet	Kuruş
3 Bayraklı İğne	35	175
Bayraklı	45	225
Yeşil İğne	35	175
Kol Düğmesi	33	198
Köstek	14	98
Fiyonk İğne	7	70
Boyunbağı İğne	25	75
Rozet	15	45
Defneli Bayraklı	15	150

Tabaka	15	105
Toplam		1.316

Kaynak: KA, 27/217, lef:1, Kayseri Şubesi Reisi Rıfat'tan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkez Umumiyesi Riyasetine (10 Teşrinisani 1331/23 Kasım 1915).

Satılan malzemelere baktığımızda hepsinin küçük eşyalar olması dikkat çekmektedir. Hemen her bölgedeki Hilâl-i Ahmer Cemiyetleri bu şekilde küçük eşyalar satarak kısa zamanda gelir elde etmeye çalışmaktaydı. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de aynı stratejiyle küçük eşyaları kısa zamanda satmış ve süratle gelir elde etmişti. İğne, kol düğmesi, rozet ve tabaka gibi malzemeler günlük hayata kullanılan işe yarar eşyalardı. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti günlük hayatta işe yarar eşyaları kısa zamanda satarak toplamda 1.316 kuruşluk bir gelir elde edilmişti. Bu gelirin tamamı Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilmişti.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından yapılan satışlar sadece bu kadarla sınırlı değildi. Cemiyet zaman zaman yüksek meblağlı satışlar yaparak hem kendi ihtiyacını karşılamaya çalışmış aynı zamanda Hilâl-i Ahmer Riyasetine para akışını sağlamaya çalışmıştı. 25 Kasım 1916 tarihinde cemiyet tarafından yapılan satışlar farklı bölümler halinde kayıta geçirilmişti. Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilen bu kayıtlarda ki malzemeler şu şekildeydi:

Tablo 7: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi

Eşya	Kuruş	Adet	Meblağ	Numro
Billur Baskı	133	19	7	32
Çelik Tabaka	160	17	10	30
Tasvir-i Hümayun	240	12	20	49
Kartvizit Cüzdanı	270	18	15	30
Gümüş Bilezik	324	27	12	34
Kehribar Bilezik	780	39	20	104
Sigara Çantası	270	6	35	118
Gümüş Altın Yüzük	345	23	15	128
Küçük Muhtıra Defteri	119	17	7	133
Ağızlık	91	13	7	135
Ağızlık	120	12	10	136

Toplam	2.852	203		
---------------	-------	-----	--	--

Kaynak: KA, 27/221, lef:1, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Vezne Dairesinden Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (2 Teşrinisani 1332/ 25 Kasım 1916).

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından satışı yapılan eşyaların günlük hayatta kullanılabilir olması dikkat çekmekte. Günlük hayata süs eşyası olarak kullanılan gümüş bilezik, kehribar bilezik, gümüş altın yüzük gibi eşyalar ile çelik tabaka, sigara çantası ve küçük muhtıra defteri gibi kişisel ürünlerden yüksek meblağ gelir elde edilmeye çalışılmıştı. Bu eşyalardan yapılan satışlar ile Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 203 parça eşyadan toplamda 2.852 kuruşluk bir gelir elde etmişti.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından satışı yapılan ve dikkat çeken diğer eşyalar ve âdeti şu şekildedir:

Tablo 8: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi

Eşya	Kuruş	Adet	Meblağ	Numro
Aza Rozeti	15	3	5	1
Fiyonk İğne	20	3	10	3
Bayraklı İğne	190	38	5	4
Boyunbağı İğne	147	49	3	6
Sarı Yıldızlı Kol Düğmesi	240	17	15	7
Zincirli Kol Düğmesi	8	1	8	9
Tokalı Köstek	110	11	10	13
Meşin Köstek	40	5	8	15
Siyah İpek Köstek	77	11	7	16
Sigara Tabakası	21	3	7	17
İmdat Levhası	50	20	2,5	23
Mektep Defteri	75	100	0.75	28
Toplam	993	261		

Kaynak: KA, 27/221, lef:1, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Vezne Dairesinden Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (2 Teşrinisani 1332/25 Kasım 1916).

Satışı yapılan eşyaların yine günlük hayatta kullanılan türden seçilmesi dikkat çekmektedir. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti adına satışı yapılan aza rozeti ile cemiyetin üye sayısı da artırılmaya çalışılmıştı. Bunun dışında satışı yapılan fiyonk iğne, bayraklı

iğne, boyunbağı iğne, sarı yıldızlı kol düğmesi ve zincirli kol düğmesi gibi günlük yaşamda kullanılabilecek ürünlerin satışı yapılmıştı. Üç farklı köstek türünün de satışının yapılması dikkat çeken diğer bir noktaydı. Ayrıca kurumun imdat levhası satıyor olması da dikkat çekmektedir. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yapmış olduğu bu satışlardan sonra 261 parça eşyadan toplamda 993 kuruşluk bir gelir elde etmişti.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından satışı yapılan diğer eşyalar ve âdeti şu şekildeydi:

Tablo 9: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi

Eşya	Kuruş	Adet	Meblağ	Numro
Hanım Tabakası	320	6	7	34
Çerçevesiz Resim Levhası	15	1	15	37
Akik İğne	60	6	10	58
Birinci Nev Cüzdan	60	4	15	76
Telatin Cüzdan	480	24	20	78
Gümüşlü Sigara Tabakası	240	12	20	105
Para Çantası	21	3	7	108
Para Çantası	120	12	10	109
Para Çantası	84	7	12	110
Para Çantası	90	6	15	111
Para Çantası	220	11	20	112
Kol Düğmesi	20	2	10	126
Toplam	1.730	94		

Kaynak: KA, 27/221, lef:1, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Vezne Dairesinden Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (2 Teşrinisani 1332/25 Kasım 1916).

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yapmış olduğu bu eşya satışların günlük hayatta kullanılan cinsten olması dikkat çekmektedir. Ayrıca beş çeşit para çantası satışı yapıldığı görülmekte. Bu para çantalarının boyutları veya türleri Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilen yazıda verilmemektedir. Ancak birbirinden farklı değerlerde olmaları ve elde edilen gelirlerin farklılığı birbirlerinden ayrı cinsten veya boyutta olduğunu göstermektedir. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, yapmış olduğu bu satışlar neticesinde de 94 parça eşya satışından toplamda 1.730 kuruş gelir elde etmekteydi.

Yine Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilen yazıda diğer satışlardan farklı bir noktada gösterilen daha yüksek meblağlı bir satış yer almakta. Bu bölümde de satışı yapılan eşyalar ve âdeti ayrıntılı bir şekilde ele alınmakta. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından yapılan bu satışta yer alan eşyalar ve âdeti şu şekildeydi:

Tablo 10: Kayseri Hilâl-i Ahmer Eşya Satışı Listesi

Eşya	Kuruş	Adet	Meblağ	Numrosu
Nakl-i yekûn	5.307	557	00	00
Gümüş Yüzük	24	2	12	125
Muhtıra Defteri	180	12	15	103
Kağıt Bıçağı	60	6	10	137
Toplam	5.571	577		

Kaynak: KA, 27/221, lef:1, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Vezne Dairesinden Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (2 Teşrinisani 1332/25 Kasım 1916).

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından satışı yapılan bu eşyaların özellikle boyut olarak küçük cinsten olması dikkat çekmekte. Boyutları bir önceki satışlardaki malzemelere göre nispeten daha küçük olan bu eşyaların satışı hem daha kolay sağlanmış aynı zamanda diğer eşyalara göre daha yüksek gelir elde edilmesini sağlamıştı. Satışı yapılan gümüş yüzük, muhtıra ve kağıt bıçağı gibi eşyalardan toplamda 5.571 kuruşluk gelir elde edilmişti.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Merkez şubesine ek olarak Bünyan, Develi ve İncesu kazalarında da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti teşkil edilmişti. Kayseri'ye bağlı olarak çalışan tüm bu şubeler ortak bir amaç uğruna faaliyet göstermekteydi. Özellikle Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu I. Dünya Savaşı'nı en az zararla atlattmak için çalışılmaktaydı. Kayseri'ye bağlı bu cemiyetler ilk teşkil dönemlerinde tamamen bu amaç uğruna faaliyet göstermişti.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin I. Dünya Savaşı boyunca yaptığı hizmetler sadece maddi anlamda olmamıştı. Cemiyete bağlı olarak I. Dünya Savaşının esirlerinin bulunduğu üsera garnizonları, Kayseri Şifa Yurdu, Talas Şifa Yurdu ve Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi gibi açılan kurumlar savaş boyunca hizmette bulunmaya devam etmişti.

1.3. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubeleri

1.3.1. Bünyan Şubesi

Kayseri'nin önemli kazalarından olan Bünyan kazası Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluşundan itibaren çeşitli zamanlarda maddi destekte bulunmuştu. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin merkez şubesinden sonra en aktif görev yapan şubesi Bünyan Hilâl-i Ahmer Şubesiydi. Bünyan Hilâl-i Ahmer Şubesinin teşkil tarihi tespit edilemedi.

Şubeye ait ele geçirilen ilk belge 14 Ocak 1915 tarihli Bünyan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından Hilâl-i Ahmer Riyasetine yardım olarak toplanan 4.411 kuruşun gönderildiğine dair yazıydı⁵⁰. Bu yazının üzerinden bir haftalık sürenin ardından Bünyan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından toplanan 2.771 kuruş yine Kayseri Mutasarrıflığı tarafından iane olarak Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilmekteydi⁵¹. Geçen yaklaşık bir aylık sürenin ardından Bünyan Hilâl-i Ahmer Şubesi tarafından Hilâl-i Ahmer Riyasetine yine 169 kuruşluk bir meblağ gönderilmişti⁵².

Hilâl-i Ahmer Bünyan Şubesi, 1916 yılı başlarında Kayseri ve Sivas arasında 20 yataklık bir hastane açmak istemekteydi. Bu amaçla Hilâl-i Ahmer Riyaseti'nin de onay vermesiyle Kayseri ve Sivas arasından bulunan Sultanhanı köyünde Bünyan şubesi adına hastane açılmış ve bu küçük hastane kısa bir süreliğine hizmet vermiştir⁵³.

1.3.3. İncesu Şubesi

İncesu kazası ile Hilâl-i Ahmer arasındaki ilk münasebetler İncesu Kaymakamlığı tarafından İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nden 23 Şubat 1916 tarihinde 20 banknot cüzdanı ve 100 adet kartpostal istenmesi ile başlamıştı⁵⁴. 1916 yılında İncesu kazası ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti arasında herhangi bir yazıya rastlanmadı. 14 Şubat 1917 tarihine gelindiğine ise İncesu Hilâl-i Ahmer Şubesi Reisi Süleyman Mazhar tarafından İncesu kazasında teşkil edilen Şifa Yurdu için eşya ve müzeyyinat talebinde bulunuldu⁵⁵. Bu

⁵⁰ KA, 313/35, Kayseri Mutasarrıfından Hilâl-i Ahmer Riyasetine (1 Kanunusani 1330/ 14 Ocak 1915).

⁵¹ KA, 313/39, Kayseri Mutasarrıfından Hilâl-i Ahmer Riyasetine (8 Kanunusani 1330/ 21 Ocak 1915).

⁵² KA, 313/56, Kayseri Tahrirat Müdüründen Hilâl-i Ahmer Riyasetine (4 Şubat 1330/17 Şubat 1915).

⁵³ KA, 156/151, Bünyan Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (11 Şubat 1331/ 24 Şubat 1916).

⁵⁴ KA, 27/235, İncesu Kaymakamlığından İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (10 Şubat 1331/ 23 Şubat 1916).

⁵⁵ KA, 157/189, İncesu Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (1 Şubat 1332/ 14 Şubat 1917).

belgelerden İncesu Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin 1917 yılında var olduğu anlaşılmakta. Yine İncesu Kazası Kaymakamlığı tarafından İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilen yazılarda 1.509 kuruşluk⁵⁶ ve 20 kuruşluk⁵⁷ meblağların postayla gönderildiği anlaşılmaktadır.

⁵⁶ KA, 27/234, İncesu Kaymakanlığından İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (19 Haziran 1332/2 Temmuz 1916).

⁵⁷ KA, 27/233, İncesu Kaymakanlığından İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (28 Temmuz 1332/ 10 Ağustos 1916).

2. BÖLÜM: I. DÜNYA SAVAŞI'NDA KAYSERİ'DE HİLÂL-İ AHMER HASTANELERİ

1917 yılında Kayseri’de III. Ordu Menzil Mıntıkasına ait olmak üzere Kayseri’de üç hastane bulunmaktaydı. Bu hastanelerden ilki Kayseri merkezinde bulunun 500 yataklı Kayseri Askeri Hastanesi ismiyle bilinmekteydi. Diğer hastaneler ise Talas’ta bulunan 2.000 yataklı Talas Şifa Yurdu ve yine Talas’ın Zincidere karyesinde bulunan Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethane/Şifa Yurdu’ydu⁵⁸. Bu üç hastanenin tüm sorumluluğu Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne bağlanmıştı. Böylece Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, bölgedeki en büyük faaliyetlerini hastaneler üzerinden yapacaktı.

2.1. Kayseri Asker Hastanesi

Kayseri, I. Dünya Savaşı boyunca batı, doğu ve güney cephelerinin ortasında geçiş ve konaklama merkezlerinden birisiydi. Bu konumu askeri bakımdan önemini artırmaktaydı. Bu hastanenin temeli olarak görülebilecek ilk hastane Zincidere Amerikan Hastanesi üzerine “Fırka-i Askeriye Hastanesi” adı altında 70 yatak kapasiteyle kurulmuştu. 1915 yılı içerisinde bu hastane 200 yatak kapasitesine çıkarılmıştı. Kadrosu genişletilen hastane 1.000 yatak kapasitesine ulaşmış ardından 500 yatak kapasitesiyle Talas’a taşınmıştır⁵⁹. Böylece hastane Zincidere de sadece birkaç ay görevde kalmış ve görevine Talas’ta devam etmiştir.

2.2. Talas Şifa Yurdu

Şifa Yurdu dönemin hastane yapılarıydı. İnsanların iyileşmesi, tedavi olmasına ve şifa bulmasına yardımcı olan, yolcu, tüccar ve kimsesizler için açılmış şifa kurumlarıdır. I. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte şifa yurdu sayılarında bir artış oluştu. Öncelikle ordunun sıhhi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ortaya çıkan bu kurumlar kimsesizlerin ihtiyaçlarıyla da ilgilenecekti. Bu amaçla III. Ordu Riyaseti, kendi mıntıkasında çeşitli bölgelerde hastane açılmasını sağlamıştı.

⁵⁸ Alev Keskin, Fatma İlhan, “Birinci Dünya Savaşı’nda Doğu Cephesi’nde Salgın Hastalıklar ve Salgın Hastalıklara Karşı Alınan Tedbirler”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 21, 11 Şubat 2013, s. 205-206.

⁵⁹ Kemal Özbay, *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri*, Yörük Basımevi, c. 3, İstanbul, 1981, s. 59.

Kayseri'ye bağı Talas kazasında da bir Şifa Yurdu kurulma kararı alınmıştı. Bu görev Kayseri Mutasarrıfı Zekai Bey'e verilmiştir. Zekai Bey, yapmış olduğu araştırmalar neticesinde Amerikalılardan kalan ve atıl bir vaziyette bulunan Amerikan Mektebi'nin binası uygun görmüştü. Ancak bu binayı kullanabilmek için Dâhiliye Nezareti'nden izin almak gerekiyordu. Zekai Bey, 2 Şubat 1916 tarihli gönderdiği bir yazıda bu mektebin kullanılması için izin istemiştir⁶⁰.

Dâhiliye Nezareti, bölgede olan sıhhî ihtiyacı bildiği için Zekai Bey'in telgrafına hemen, bir gün sonra cevap vererek Amerikan Mektebinin Şifa Yurdu olarak düzenlenmesini onaylamıştır⁶¹. Kararın ardından Şifa Yurdu'nun teşkili için hazırlıklar çok geçmeden başlamıştır. Ancak Şifa Yurdu yalnızca Amerikan Mektebi'nin binasından oluşmayacaktı. Talas nahiyesinde bulunan terk edilmiş tüm binalar, köşkler, kilise ve okul binaları Hilâl-i Ahmer tarafından kullanılarak 1.250 yataklı bir sanatoryum (bulaşıcı hastalıkların tedavisi amacıyla açılan kurum) haline getirilmiştir. Bu kurumun başına ise sertabib olarak Kutsi Efendi getirilmiştir⁶².

Bu hazırlıklar çerçevesinde Şifa Yurdu ihtiyaçlarını çeşitli yerlerden sağlamıştır. Şifa Yurdu'ndan birkaç ay sonra teşkil edilecek olan Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi'nin ilk Sertabibi Burhanettin Bey'in yazdığı bir rapordan Amerikan Eytamhanesi'nin malzemelerinin tamamının bu şifa yurduna verildiği tespit edilmiştir⁶³. Böylece Şifa Yurdu ihtiyacı olan malzeme ve yatakların büyük çoğunluğunu Amerikan Mektebi ve Amerikan Eytamhanesi'nden karşıladığı görülmektedir.

Talas Şifa Yurdu, ilerleyen zamanlarda 1.250'ye çıkan yatak sayısı ile hasta ve yaralıların tedavisine başlamıştır. Ancak kurum personel, özellikle doktor bulma sıkıntıları yaşamıştır. Şifa Yurdu, çoğunlukla Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi'yle ortak doktor kullanmak zorunda kalmıştır. Bu durumun doktor sıkıntılarını tamamen gidermemiş, bunun üzerine Talas Şifa Yurdu ve Zincidere Nekahethanesi, Hilâl-i Ahmer

⁶⁰ BOA, DH. ŞFR., 507/97, lef:1, Kayseri Mutasarrıfı Zekai Bey'den Dahiliye Nezaretine (20 Kanunusani 1331/ 2 Şubat 1916).

⁶¹ BOA, DH.EUM.5.ŞB. 21/13, lef:1 (21 Kanunusani 1331/ 3 Şubat 1916).

⁶² Keskin ve İlhan, a.g.m., s. 202.

⁶³ KA, 325/328, Hilâl-i Ahmer Kayseri Zincidere Şifa Yurdu Sertabibi İsmail Hakkı'dan Hilâl-i Ahmer Sivas Hastanesi Sertababeti Alisine (15 Mart 1333, 15 Mart 1917).

Merkezi'nden sık sık yeni doktor istemek zorunda kalmıştır. Fakat bu durum değişmemiş, her iki kurum için ortak doktor kullanım uygulaması devam etmiştir⁶⁴.

Her iki kurumunda doktor istediği sadece bir doktorla sınırlı kalmış ve Doktor Osman Efendi, Talas Şifa Yurdu doktoru olarak göreve başlamıştır. Aynı zamanda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin aldığı karar gereği Zincidere Nekahethanesinde de görev yapması kendisinden istenmişti. Bu durum ise Doktor Osman Efendi'nin maaşının hangi kurumdan alacağı sorununa neden olmuştu⁶⁵. Böylece her iki kurum personel sıkıntısı sürecinde sık sık birbiriyle yardımlaşmak zorunda kalmışlardı.

2.3. Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi

2.3.1. Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Kuruluşu ve İlk Faaliyetleri

I. Dünya Savaşı sırasında Doğu Anadolu'nun güvenliğini sağlamak amacıyla açılan Kafkas Cephesine bir sıhhi heyet görevlendirilmişti. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından görevlendirilen bu heyet Erzurum'da 500 yataklı bir nekahethane açmıştı⁶⁶. Fakat Rusların bölgedeki faaliyetleri durdurulamadığından bir sağlık ekibini Erzurum'da bırakan heyet, 100 yataklık alet ve edevat ile Erzincan'a çekilmişti⁶⁷. Erzincan'da nekahethane için ilk başta uygun bir bina bulunamamış, bunun üzerine süvari kışlası tamir edilerek nekahethane haline getirilmişti. Heyet 3 ay kadar burada faaliyette bulunmuştu⁶⁸. Ancak Rusların Şubat 1916'da Erzurum'u işgali üzerine heyet, nekahethanenin güvenliğinin riske girmesiyle bir karar alarak kurumu Kemah'a taşımıştı⁶⁹. Fakat kısa bir süre sonra nekahethanenin savaş bölgesinden daha uzak bir noktaya kurulması gerekli görülmüş ve ordu emriyle Kayseri'ye nakledilmesi kararı verilmişti⁷⁰.

Nekahethanenin Kemah'tan Kayseri'ye nakledilmesi sürecinde, kurumun Sertabipliğine III. Ordu Sıhhiye Müşaviri olarak görev yapan Bakteriyolog Yüzbaşı Burhanettin Bey,

⁶⁴ KA, 315/62, Kayseri Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (16 Eylül 1332/29 Eylül 1916)

⁶⁵ KA, 315/87, Kayseri Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Sertabibinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (23 Teşrinievvel 1332/ 5 Kasım 1916)

⁶⁶ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, (15 Teşrinisani 1337/1921), Sayı:3, s. 61.

⁶⁷ Çapa, a.g.e. , s. 82.

⁶⁸ Murat Uluğtekin, M. Gül Uluğtekin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları 1914-1928*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara, 2013, s. 13.

⁶⁹ Çapa, a.g.e. , s. 82.

⁷⁰ KA, 633/19, Kemah Hilâl-i Ahmer Hastanesi Sertabibi Burhanettin'den Merkezi Umumi Riyasetine (2-3 Mayıs 1332/ 15-16 Mayıs 1916).

geçici olarak tayin edilmişti⁷¹. Burhanettin Bey, göreve gelir gelmez kurumun nakli için hazırlıklara başlamıştı. Burhanettin Bey özellikle bu naklin daha az hasta ve malzeme ile gerçekleştirilmesine gayret etmekteydi. Nakil sürecinin devam ettiği Mayıs 1916 başlarında nekahethanenin mevcudu 1.200 civarındaydı. Bu mevcuttan 49 asker vefat etmiş, 210 asker hava değişimi nedeniyle başka hastanelere, 520 hasta ise Harput Hastanelerine sevk edilmişti⁷². Nekahethane bünyesinde bulunan eşya ve erzakın ise bir kısmı Erzincan Hilâl-i Ahmer Hastanesine devredilmişti⁷³. Böylece Burhanettin Bey'in öngördüğü gibi kurumun Kayseri'ye daha az hasta ve malzemeyle ulaşması sağlanmış olacaktı.

Tüm hazırlıkların tamamlanmasından sonra nekahethane heyeti, 26 Mayıs 1916 tarihinde Kemah'tan Kayseri'ye doğru yola çıkmıştı⁷⁴. Yol güzergâhı Kemah-Divriği-Sivas-Kayseri olarak belirlenmişti. Heyet ilk olarak Divriği'ne ulaşmış ve burada kısa süreli bir dinlenme sonrası Sivas'a hareket etmişti. Kemah'tan Sivas'a kadar olan yolculuk masrafı 7.100 kuruş olarak hesaplanmıştı ve bu meblağ kurumun kendi kasasından karşılanmıştı⁷⁵. Bu masrafın bir kısmı, nekahethanenin gerçekleştirdiği bu nakilde kullanılan hayvanlar için harcanmıştı. Heyetin Sivas'tan Kayseri'ye kadar hayvanlar için yaptığı masraf şu şekildeydi: 215 kuruş arpa ve saman, 105 kuruş nal ve mih bedeli, 42 kuruş arpa için un, 35 kuruş koşum takımı tamiri, 109 kuruş Kayseri'de arpa ve saman, 8 kuruş ise hayvanlar için yem torbası⁷⁶. Bu hesaplamalara göre Sivas'tan Kayseri'ye yapılan toplam masrafın 514 kuruşu hayvanlar için harcanmıştı.

19 günlük bir yolculuktan sonra 15 Haziran 1916'da Kayseri'ye ulaşan heyet, Talas'ın Zincidere karyesinde bulunan Amerikan Eytamhanesini devralmıştı. Kayseri'ye yaklaşık iki buçuk saat mesafede bulunan bu eytamhanenin bir hastane olarak faaliyet gösterebilmesi için Sertabib Burhanettin Bey'in ciddi hazırlıklar yapması gerekti. Binanın uzun zamandır boş bulunması kısmen harap bir hal almasına neden olmuştu. Binanın bazı aksamalarının tamirata ve boyaya ihtiyacı olduğu ve tüm bu işlerin tamama ermesiyle

⁷¹ Keskin ve İlhan, a.g.m., s. 205.

⁷² KA, 633/21, Kemah Hilâl-i Ahmer Hastanesi Sertabibi Burhanettin'den Merkezi Umumi Riyasetine (5 Mayıs 1332/ 18 Mayıs 1916).

⁷³ KA, 315/18, Kemah Hilâl-i Ahmer Hastanesi Sertabibi Burhanettin'den Merkezi Umumi Riyasetine (2 Haziran 1332/ 15 Haziran 1916).

⁷⁴ KA, 633/24, Kemah Hilâl-i Ahmer Hastanesi Sertabibi Burhanettin'den Merkezi Umumi Riyasetine (13 Mayıs 1332/ 26 Mayıs 1916).

⁷⁵ KA, 402/67 (22 Mayıs 1332/ 4 Haziran 1916).

⁷⁶ KA, 402/67, lef: 1 (30 Mayıs 1332/ 12 Haziran 1916).

birlikte on beş-on altı günlük bir süreden sonra hastanenin faaliyete geçebileceği Sertabib Burhanettin Bey tarafından Hilâl-i Ahmer merkezine bildirilmişti⁷⁷. Tüm bu işler hastane görevlileri tarafından yapıldığı için kasadan fazla para çıkışı olmayacaktı.

Sertabib Burhanettin Bey, Hilâl-i Ahmer merkezine göndermiş olduğu 15 günlük faaliyet raporunda kurumun kurulması için yapılanlar hakkında detaylıca bilgiler vermiştir. İlk iş olarak binanın tamirat ve boya işleri ile ilgilenilmişti. Binada yapılan tadilat sona erdikten sonra çamaşırhane ve mutfak inşaatı ile uğraşılmış olup tüm bu işler tamama erdikten sonra eşya tedariki ile ilgilenilmişti. Nekahethanenin eşya ihtiyacı oldukça fazlaydı. Amerikan Eytamhanesi'nden kalan eşyaların çoğu heyetin Zincidere'ye vürudundan evvel Talas Şifa Yurdu'na verilmişti. Eytamhanede bulunan okula ait olan sıralar dışında kullanılacak bir eşya bulunmamaktaydı. Tedarik edilecek tüm eşyalar kurum görevlilerinin çabalarıyla bulunacaktı.

Burhanettin Bey liderliğinde eşya tedariki için çabalayan heyetin, ilk aşamada 500 karyola ve 500 yatak yüzü hazırlaması gerekiyordu. İlk iş olarak kurum marangozları tarafından Amerikan Mektebinden kalan sıralardan 218 karyola yapılmıştı. Ayrıca bölgede bulunan Rum metropoliti ile de görüşülerek mektepten 100 karyola ile tabak, kaşık ve kazan gibi ihtiyaç duyulabilecek eşyaların tedariki sağlanmıştı. Yine kurum tarafından 150 hasta gömleği, 300 çift çorap, 20'si kurum tarafından karşılanmak üzere 80 takım elbise, 500 çift hasta terliği, 100 çift yemeni öncelikli olarak tedarik edilen eşyalardı. Diğer önemli bir tedarik ise erzaklar için gerekliydi. Bunun için kurum Kayseri'den esnaflar ile 6 kuruş 25 paraya et, 60 paraya ekmek, 31 kuruşa yağ tedariki konusunda anlaşmıştı. Kayseri'de tedariki mümkün olmayan odunu ise Sivas'a bağlı Aziziye Kaymakamlığı'ndan tedarik edebilmesi için müracaat etmekle birlikte yine Sivas'tan 500 kıyye odun siparişinde bulunmuştu. Sertabib Burhanettin Bey, tüm bu hazırlıkların tamamlanmasıyla birlikte ilk etapta 150 hasta kapasitesi ile faaliyete geçebileceklerini düşünmekteydi⁷⁸. Nihayet 15 gün süren tamirat ve düzenlemenin ardından Zincidere Hilâl- Ahmer Nekahethanesi göreve başlayabilmişti.

⁷⁷ KA, 315/18, Kemah Hilâl-i Ahmer Hastanesi Sertabibi Burhanettin'den Merkezi Umumi Riyasetine (2 Haziran 1332/ 15 Haziran 1916).

⁷⁸ KA, 315/28, Kayseri Hilâl-i Ahmer Zincidere Nekahethanesi Sertabibinden Hilâl-i Ahmer Merkez Umumisi Riyaseti Alisine (16 Haziran 1332/ 29 Haziran 1916).

Bu hazırlıkların dışında kuruma destek olmak isteyen Kayseri halkı tarafından bir iane toplanmıştı. Nekahethanenin tesisinde gelen bu iane Burhanettin Bey'in işlerini nispeten kolaylaştırmıştı. Tesis sürecinde Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesine yardımda bulunanların listesi şu şekildedir:

Tablo 11: Yeni Kurulan Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesine Yardım Amacıyla Eşraftan Toplanan İane

Yardımlı Yapan	Kuruş
Kayseri Milli İktisat Anonim Şirketi (Umur-ı Hayriye Tertibinden)	20.000
Muncusun Hilâl-i Ahmer Şubesinde	9.030
Eşraftan Hacıarlızade Mustafa Efendi	5.500
Selanikli Mustafazade Mağazası	5.000
Tüccardan Taşcızade Mehmet Efendi ve Şürekâsı	4.000
Tüccardan Talaslızade Hacı Şaban Efendi	3.500
Tüccardan İmamzade Raşit Efendi	3.000
Tüccardan Alaybeyizade Biraderler	2.500
Tüccardan Katibzade Nuh Efendi	2.000
Tüccardan Yedekçizade Hacı Mehmet Efendi	2.000
Tüccardan İbrahim Sefa Efendi	1.500
Bünyan Hilâl-i Ahmer Şubesinde	12.795
Mutasarrıf Beyin Validesi Hanım Efendi	2.500
Germirli Ali Efendi Ticarethanesi	5.000
Suhulet-i İslam Şirketi	4.000
Tüccardan Gürcüzade Ömer Efendi	3.500
Tüccardan Cıngıllızade Ömer Efendi ve Şürekâsı	3.000
Tüccardan Şişlizade Lütfü Efendi	3.000
Şahinzade İslam Ticarethanesi	2.000
Tüccardan Hafızağazade Hayrullah Efendi	2.000
Tüccardan Mavişzade Mehmet Efendi	2.000
Toplam	107.865

Kaynak: BOA, DH. İ. UM.EK. 16/78, 1ef:1.

Kayseri eşrafından toplanan 107.865 kuruşluk iane, kurumun zorlu kuruluş şartlarında daha rahat hareket etmesini sağlamıştı. Yapılan yardımların büyük çoğunluğunu tüccarların oluşturması, Kayseri'deki sıhhi kurum eksikliğinin herkesçe giderilmeye çalışıldığının göstergesiydi.

Sertabib Burhanettin Bey, kurumun malzeme ve eşya ihtiyaçları dışında personel eksikliğinin giderilmesi konusunda çaba sarf etmekteydi. 9 Temmuz günü Kayseri gelen ve kurumun İdare Memurluğuna atanan Kenan Bey onu biraz rahatlatmıştı. İlk günden itibaren kurumun hem sıhhi hem de idari işleriyle uğraşmak zorunda kalan Burhanettin Bey, idari işleri Kenan Bey'e devrettikten sonra Doktor Mustafa Bey'e vekâleten Sertabibliği vererek görevden ayrılmayı düşünmekteydi. Nitekim Hilâl-i Ahmer Merkezi Umumisine göndermiş olduğu bir yazı ile kurumun ihtiyaçlarının giderildiğini ve hasta bile kabul etmeye başladıklarını yazmıştı. Vekâleten geldiği görevi tamamladığını ve ayrılık isteğini belirtmekteydi. Yine aynı yazıda vekilharç muavini Kadir Fehmi Efendinin vekilharçlığa tayin edilmesini talep etmekteydi⁷⁹. Burhanettin Bey'in görevi bırakma talebi kabul edilmişti. 12 Temmuz 1916'da I. Ordu Sıhhiye Reisliği tarafından Nişantaşı'na I. Ordu emrine alınmıştı. Böylece Burhanettin Bey'in en kısa zamanda göreve başlaması ve süratle Nişantaşı'na gelmesi istenmişti. 12 Temmuz 1916 tarihli belgede aynen şu ifadeler yer almaktadır:

“Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyaseti Alisine

Kayseri'de Zincidere Nekahethanesi Sertabibi Burhanettin Efendinin Seferberlik Müdüriyetine I. Ordu emrine tayin edildiği işar kılınmakla mumaileyhin Nişantaşı'nda I. Ordu'ya sürat-i ilhakının temini mütemenna'dır.

I. Ordu Sıhhiye Reisi⁸⁰”

Burhanettin Bey'in kurumdaki görevinden ayrılmasının üzerine, III. Ordu Sıhhiye Reisi Tevfik Salim Bey, şifa yurdunun tesisinin tamamlanması için en kısa zamanda yeni bir sertabib görevlendirmesini Hilâl-i Ahmer Merkezi'nden talep etmekteydi⁸¹. Yine Tevfik Salim Bey yeni sertabib gelene kadar kuruma ambar memurlarından Salih Bey'in

⁷⁹ KA, 315/ 34, Kayseri Hilâl-i Ahmer Zincidere Nekahethanesi Sertabibi Hilâl-i Ahmer Merkez-i Umumi Riyasetine (26 Haziran 1332 / 9 Temmuz 1916).

⁸⁰ KA, 714/130, I. Ordu Sıhhiye Reis'inden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyaseti Alisine (29 Haziran 1332/12 Temmuz 1916).

⁸¹ KA, 714/94, III. Ordu Sıhhiye Reis'inden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyaseti Alisine (30 Haziran 1332/ 13 Temmuz 1916).

vekâleten idare etmesini uygun görmüştü⁸². Böylece nekahethanen işlerinin aksaması engellenmiş olacaktı.

Tevfik Salim Bey, bu atama işleri dışında Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesinin kapasitesinin 1.000 yatağa çıkarılmasını uygun görmekteydi. Yeni eklenecek olan 500 yatağın sıtma ve frengili hastalara tahsisi konusunda Hilâl-i Ahmer Riyaseti'nden Sertabibe bu yönde emir verilmesini istemişti⁸³. Ancak 17 Eylül 1916'da yazmış olduğu diğer bir yazıda bu emrinin yerine getirilmediği ve bu yatakların acilen Kayseri'ye gönderilmesi hususunu yeniden hatırlatmaktaydı⁸⁴. Tevfik Salim Bey, cepheye yakınlığı ile savaş boyunca önemli faaliyetlerde bulunacağına inandığı Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi'nin kapasitesini artırarak sıhhi ihtiyacını en aza indirmenin önemli olduğunu düşünmekteydi.

Eylül 1916 ortalarına gelindiğinde Tevfik Salim Bey'in yeni sertabib isteği Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından görevlendirilen İsmail Hakkı Bey'in tayini ile tamama ermişti. İsmail Hakkı Bey'in göreve başladığında uğraştığı ilk mesele nekahethanenin personel sorunuydu. Zincidere'ye geldiğinde dikkatini ilk çeken personellerin maaşlarının azlığı olmuştu. Personel azlığının bir sonucu olarak da bazı personeller birden fazla görev yapmak zorunda kalmaktaydı. Ayrıca gönüllü olarak çalışan personellerinde bulunması onu güvenlik konusunda endişelendirmekteydi. Tüm bu sorunları çözmek isteyen İsmail Hakkı Bey, göreve başladığı ilk günlerde Hilâl-i Ahmer Riyasetine bu konular hakkında bilgi vermişti ve personel maaşlarına zam istemişti. İsmail Hakkı Bey, göreve başladığında nekahethanede bulunan görevliler ve maaşları şu şekildeydi:

Tablo 12: Sertabib İsmail Hakkı Bey Dönemi Memur ve Maaş Durumu

İsim	Görevi	Maaş (Kuruş)
Mustafa Efendi	Doktor	1.500
İsmail Efendi	İnzibat Zabiti	300
Hasibe Hanım	Ser Hasta Bakıcı	300
İbrahim Efendi	Hasta Bakıcı	100

⁸² KA, 714/88, III. Ordu Sıhhiye Reis'inden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyaseti Alisine (11 Temmuz 1332/ 24 Temmuz 1916).

⁸³ KA, 714/87, III. Ordu Sıhhiye Reis'inden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyaseti Alisine (9 Ağustos 32/ 22 Ağustos 1916).

⁸⁴ KA, 714/ 80, III. Ordu Sıhhiye Reisi'nden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (4 Eylül 1332 /17 Eylül 1916).

Sait Efendi	Hasta Bakıcı	100
Kadir Efendi	Vekilharç Muavini	100
Osman Efendi	Ambar Memuru	100

Kaynak: KA, 315/ 58, İef:2, Zincidere Nekahethnesi Sertabibi İsmail Hakkı Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (8 Eylül 1332/21 Eylül 1916).

Bu bilgileri veren ve kadronun bu kadar az olmasından şikayetçi olan İsmail Hakkı Bey, hem yeni personel hem de mevcut personelin maaşlarının artması talebiyle yeni bir liste hazırlamış ve Hilâl-i Ahmer Riyasetine isteklerini sıralamıştı. Hazırlanan listede yeni görevlendirmeler ve mevcut görevlilerin maaş zam istekleri göz önünde bulundurulmuştu. İsmail Hakkı Bey tarafından hazırlanan bu liste şu şekildedir:

Tablo 13: Sertabib İsmail Hakkı Bey'in Hilâl-i Ahmer Riyasetinden İstedığı Kadro ve Maaş Listesi

İsim	Görevi	Maaş (Kuruş)
İsmail Hakkı Bey	Sertabib	4.000
Kenan Bey	İdare Memuru	Merkezden alıyor
Mustafa Bey	Doktor	1.500
Ziya Efendi	Eczacı	Merkezden alıyor
Hafız Kadri Efendi	Kâtip	600
Sadık Efendi	Ambar Memuru	600
Kadir Efendi	Vekilharç Muavini	100
Sait Efendi	Kilerci Muavini	300
İsmail Efendi	İnzibat Zabiti	300
Hasibe Hanım	Ser Hastabakıcı	300
İbrahim Efendi	Hastabakıcı	100
Sait Efendi	Hastabakıcı	100
Osman Efendi	Ambar Memuru	100
Yani Efendi	Nezafet Memuru	100

Kaynak: KA, 315/ 58, İef:2, Zincidere Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (8 Eylül 1332/21 Eylül 1916).

İsmail Hakkı Bey bu listeyi hazırlayıp gönderdikten sonra aynı yeni bir yazı daha göndermişti. Göndermiş olduğu bu yazıda doktor ihtiyacından bahsetmişti. Zincidere Nekahethanesi, aralarında beşer dakika mesafede bulunan 500 kişilik iki binada tesis

edilmişti. Toplam yatak mevcudu 1.000 adetti. İsmail Hakkı Bey, bu binalardan birinin sıtma ve frengililere diğerinin ise efrenciye ve cilt hastalıklarına ayrılması gerektiğini düşünmekteydi. Bu sebeple nekahethanenin altı doktora ihtiyacı vardı. Ancak nekahethanede Mustafa Bey dışında bir doktor bulunmamaktaydı. Bu nedenle İsmail Hakkı Bey, her binada hiç olmazsa en az iki doktorun bulunması gerektiğini düşünmekteydi. Bu amaçla Hilâl-i Ahmer Riyasetinden yeni doktorlar istemiş ve bu doktorlardan birinin cilt hastalıkları ve efrenciye uzmanı bir bakteriyolog diğerinin ise mümkünse dış hastalıklarla ilgili bir uzman olmak üzere en az üç doktor tayin edilmesini rica etmekteydi⁸⁵. Böylece nekahethanenin daha iyi hizmet vereceğini düşünmekteydi.

1 Ekim 1916'da Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından doktor isteğine karşılık verilmişti. Bakteriyolog Osman Bey ve Operatör Hayri Bey'in, Zincidere Nekahethanesine tayin edilmesine karar verilmişti. 1.000 kuruşluk maaşla işe başlayacaklardı. Bu doktorlardan Osman Bey'in Zincidere'deki görevini aksatmamak şartıyla Talas'ta bulunan frengi hastalarının tedavisi ve Hayri Bey'in yine Zincidere'deki görevini aksatmamak şartıyla Talas'ta bulunan yaralı askerlerin tedavisinde kullanılması düşünülmekteydi. Ayrıca nekahethane idaresi, kurumun eskiden olduğu gibi 500 yatakla sınırlandırılmasını ve 250 yatağın yaralılara 250 yatağın ise cerrahiye tahsis edilmesini istemekteydi⁸⁶. İsmail Hakkı Bey, iki doktorun gönderileceği haberinin ulaşmasından sonra gelen bu doktorların hem Zincidere hem de Talas hastanesinde görevlendirilmesinin yetersiz olacağını düşünmekteydi. Osman ve Hayri Beylerin sadece Zincidere'de görev alması istenmiş ve aksi halde bir doktorun daha tayin edilmesinin zaruri olduğunu bildirmekteydi⁸⁷. Fakat bu isteği karşılık bulmamıştı.

Aynı tarihlerde nekahethane yönetimi tarafından ilgilenilen tek konu doktor ihtiyacı değildi. Ayrıca Aralık 1916 sonunda nekahethanede bir ameliyathane tesis edilmesi ve buranın malzeme ihtiyacının kısa zamanda karşılanması talep edilmekteydi⁸⁸. Böylece nekahethane daha işlevsel görev yapabilecekti.

⁸⁵ KA, 315/ 55, Hilâl-i Ahmer Kayseri Zincidere Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı Bey'den Merkez-i Umumi Riyasetine (8 Eylül 1332 / 21 Eylül 1916).

⁸⁶ KA, 714/78, III. Ordu Sıhhiye Reisi'nden Hilâl-i Ahmer Kâtibi Umumisi Adnan Beyefendiye (18 Eylül 1332/ 1 Ekim 1916).

⁸⁷ KA, 315/62, Kayseri Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (16 Eylül 1332/ 29 Eylül 1916).

⁸⁸ KA, 315/ 112, Hilâl-i Ahmer Zincidere Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı Bey'den Dersaadet Hilâl-i Ahmer Riyasetine (12 Kanunuevvel 1332/ 25 Aralık 1916).

İsmail Hakkı Bey doktor ve ameliyathane ihtiyacının yanı sıra boş durumda olan vekilharç, kâtip ve ambar memuru tayinleri de istemiştir. Bu amaçla vekilharçlık görevine vekilharç muavini olarak görev yapan Bulgaristanlı Kadir Efendi, kâtiplik görevine Bahriye Merkez Hastanesinden emekli kâtip Hafız Kadri Efendi ve ambar memurluğu görevine Sadık Efendinin tayinini talep etmekteydi. Ayrıca vekilharç görevine tayin edilecek Kadir Efendiye muavinlik yapmak üzere hasta bakıcı Sait Efendinin 300 kuruş maaşla görevlendirilmesini istemekteydi⁸⁹. Bu tayinlerle nekahethanenin görev yükünü hafifletmek ve personelini rahatlatmak istemekteydi.

Nekahethanedeki diğer önemli bir eksiklik ise ilaç ve eczacı eksikliğiydi. Nekahethane şiddetli bir hastalık zuhur ettiği zaman nekahethanenin şartlarının hastaları tedavi etmekte yetersiz kalmaktaydı. İlaç yetersizliğinden tedavi edilemeyen hastalar nekahethaneye bir saatlik mesafede bulunan Talas Askeri Şifa Yurdu'na sevk edilmekteydi. Gelen bu hastalar için sürekli sevk ile uğraşılması şikayet edilmesi gereken bir meseleydi ve bunun çözümü için nekahethane içinde bir eczane açılması ve ilaç eksikliğinin tamamlanması istenmekteydi. Eczaneyi düzenlemek için Eczacı Ziya Efendinin tayini istenmişti⁹⁰. İstenen bu tayinlerle birlikte nekahethane yalnızca kendisine hizmet eden personel sayısını artırma isteğindeydi. Böylece nekahethanenin yaşamış olduğu personel sıkıntısı süratle giderilmeye çalışılmıştı.

İsmail Hakkı Bey'in önem verdiği bir diğer önemli konu ise ağır geçen kış şartlarına nekahethaneyi hazırlamaktı. Özellikle kış aylarında ki erzak temini için merkezden sık sık eşya ve para talebinde bulunmuştu. Öncelikle Kayseri'de bulunması zor olan pirinç, şeker ve kahve merkezden talep edilmişti⁹¹. Talep edilen ürünlerin ulaşmaması, Sivas Hastanesi'nden misafirlerin ve İstanbul'dan bir fırkanın Kayseri'ye geleceği haberlerinin yayılması üzerine nekahethanenin malzemelerinin yetmeyeceği ve açığa düşeceği düşünüldükçe merkezden ilk olarak 3.000 kuruşluk bir para istenmişti⁹². Nekahethanenin

⁸⁹ KA, 315/60, Hilâl-i Ahmer Kayseri Zincidere Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı'dan Merkezi Umumiye'ye (8 Eylül 1332/ 21 Eylül 1916).

⁹⁰ KA, 315/61, Hilâl-i Ahmer Kayseri Zincidere Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı'dan Merkezi Umumiye'ye (8 Eylül 1332/ 21 Eylül 1916).

⁹¹ KA, 315/40, Kayseri Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi İdare Memuru Kenan'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (14 Temmuz 1332/ 27 Temmuz 1916).

⁹² KA, 315/45, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdare Memuru Kenan'dan Merkez Umumi Riyaseti Alisine (28 Temmuz 1332/ 5 Ağustos 1916).

ihtiyaçları Hilâl-i Ahmer Riyasetine bir liste halinde gönderilmişti. İdare memuru Kenan Bey tarafından hazırlanan nekahethanenin acil ihtiyaç listesi şu şekildeydi:

Tablo 14: Nekahethanenin İhtiyaç Listesi

Erzak Türü	Miktarı (Okka)	Ücreti (Kuruş)
Ekmek	-	612,50
Et	152	912
Çorbalık Un	-	25
Yağ	10	300
Tuz	8	16
Soğan	8	20
Kuru Sebze	63	189
Bulgur	50	125
Arpa	78	78
Saman	-	60
Odun	-	150
Müteferrika	-	100
Toplam	-	2.587,50

Kaynak: KA, 315/45 lef: 1.

Bu hesap sonrası merkez tarafından Kayseri Hilâl-i Ahmer Nekahethanesine, Osmanlı Bankası aracılığı ile 150.000 kuruş gönderilmişti⁹³. Yine bu dönemlerde kışlık erzak tedariki için nekahethaneye 300 lira⁹⁴, 2.000 lira⁹⁵, 2.000 lira⁹⁶ gönderilmişti. Yine merkezden yüz on üç parça eşya istenildiği halde bu eşyalardan otuz kırk tanesi gönderilmişti⁹⁷. Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından gönderilen bu paralar dışında kurum Kayseri’de görevli memur ve esnafları tarafından da yardım almıştı. Kayseri eşrafından olan Selanik Bonmarşesi Saci Şahab Bey tarafından 500 kuruş ve Boğazlıyan kazası

⁹³ KA, 315/50, Kayseri Talas Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi İdare Memuru Kenan’dan Merkezi Umumiye (9 Ağustos 1332/22 Ağustos 1916).

⁹⁴ KA, 315/41, Kayseri Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi İdare Memuru Kenandan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (13 Temmuz 1332/ 26 Temmuz 1916).

⁹⁵ KA, 315/56, Hilâl-i Ahmer Kayseri Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı Hilâl-i Ahmer Riyasetine (7 Eylül 1332/20 Eylül 1916).

⁹⁶ KA, 315/75, Hilâl-i Ahmer Kayseri Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı’dan Hilâl-i Ahmer Reisine (5 Teşrinievvel 1332/ 18 Ekim 1916).

⁹⁷ KA, 315/87, Kayseri Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Sertabibinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (23 Teşrinievvel 1332/ 5 Kasım 1916).

Eytam Müdürü Haydar Bey tarafından 2.100 kuruş yardım amacıyla nekahethaneye bağışta bulunmuş ve nekahethane bu hayırseverlerin isimlerinin Dersaadet gazetelerinde yayınlanması istenmişti⁹⁸.

Bu işlerin yanı sıra nekahethane hayır işlerine de başlamıştı. Özellikle savaş dolayısıyla Kayseri’de çok sayıda şehit ailesi bulunmaktaydı. Bu durumdan haberdar olan Dâhiliye Nazırı Talat Paşa, Kayseri’de bulunan şehitlerin aileleri, öksüz ve kimsesiz çocuklar ile sakat kalmışların Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesine yerleştirilmelerini istemiştir. Bu konu ile ilgili Hilâl-i Ahmer Riyasetine Talat Paşa tarafından gönderilen yazı şu şekildeydi:

“Dâhiliye Nazırı Talat Beyefendi’den Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyasetine

3 Eylül 1332

Kayseri’de mülteciler meyanında pek çok asker ve şüheda aile ve öksüzleri ile kimsesiz kadınlar ve ma‘lûller mevcut olup umumunun iskân ve iâşeleri hususunda hükümet-i mahalliyece teşebbüsât-ı daimede bulunulmamakta ise de mültecilerin tevali-i sevki Harbiyenin de celbi muaveneti ihtiyacını arattırmakta olduğundan bahisle Hilâl-i Ahmer hastanesinin bulunduğu Zincidere karyesindeki emakine yerleştirilmelerine tevessül olunan o gibi ailelerin mezkur hastanece taht-ı himayeye alınarak iâşe ve ilbas ve tedavilerine mahallî mutasarrıflıktan alınan telgrafnamede lüzum gösterilmekle icra-yı icabı ve neticeden ma‘lumat itası mütemenna’dır olababta.”⁹⁹

Talat Paşa’nın bahsettiği bu mültecilerin büyük bir kısmı öksüz çocuklarıyla kimsesiz kalan kadınlardı. Kayseri Mutasarrıfı Zekai Bey’in ilgisiyle bu kimseler Zincidere Nekahethanesinin himayesi altına alınmıştı. Zincidere Nekahethanesi tarafından bu kimselerin iâşeleri sağlanmaktaydı. Zekai Bey tarafından 12 Eylül 1916 tarihli Dâhiliye Nezareti’ne gönderilen bir yazıda bu mülteciler için elbise ve tedavilerin karşılanması için Zincidere Nekahethanesine gönderilmek üzere malzeme talep edilmişti¹⁰⁰. Konuyu yakından takip eden ve kısa zamanda çözüme ulaşmasını isteyen Dâhiliye Nezareti

⁹⁸ KA, 315/97, Kayseri Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Sertabibinden Merkeze (6 Teşrinisani 1332/19 Kasım 1916).

⁹⁹ BOA, DH.İ.UM.EK. 20/18, lef:1

¹⁰⁰ BOA, DH.İ.UM.EK. 20/18, lef: 2.

tarafından Hilâl-i Ahmer Riyasetine bu doğrultuda Zincidere'ye gerekli desteğin verilmesi istenmişti.

Öte yandan, İsmail Hakkı Bey'in selefi Burhanettin Bey dönemi ile ilgili önemli iddialar ortaya atılmıştır. Burhanettin Bey'in görevini suiistimal ettiğini düşünülmektedir. İdare memuru Kenan Bey tarafından 16 Ağustos 1916 tarihinde Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilen bir yazıda zimmetine para geçirdiği iddia edilmektedir. Özellikle Zincidere Nekahethanesi'nin Kemah'tan Kayseri'ye nakli sırasında yüksek masraflar çıkarıldığı düşünülmektedir. Nekahethane memurlarının ifadelerine başvurulduğu ve Burhanettin Bey'den korktukları için bu konuda ses çıkaramadıkları belirtilmektedir. Bu gibi durumların kurumun daha önceden bulunduğu Erzincan ve Kemah gibi yerlerde de vukua geldiğine dair bir araştırma talebinde bulunulmaktaydı¹⁰¹. Bu iddiaların nasıl sonuçlandığı ile ilgili bilgilere ulaşılamadı.

Görüldüğü gibi Zincidere Nekahethanesi zorlu bir kuruluş döneminden geçmişti. Kuruluş dönemi sertabibleri nekahethanenin acil ihtiyaçlarını karşılamak için çabalamışlardı. Nekahethanenin öncelikli ihtiyaçları personel ve malzeme ihtiyacıydı. Bu amaçla sık sık Hilâl-i Ahmer Riyaseti ile yazışmalar yapılmıştı. Hilâl-i Ahmer Riyasetinin yanı sıra Kayseri Mutasarrıflığı, memurları ve eşrafları tarafından da bu ihtiyaçları karşılamak için yardım alınmıştı. Özellikle Kayseri eşrafı tarafından toplanan ianeler kurumun nispeten daha rahat hareket etmesini sağlamıştı. Böylece Zincidere Nekahethanesinin 1916 ortalarında başlayan kuruluşu 1916 yılının sonlarında ancak tamamlanabilmişti.

2.3.2. Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi ve 1917 Yılı Faaliyeti

Kayseri Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi, 1917 yılına geldiğimizde dört binada hizmet veren kapasitesini 2.000 yatağa çıkaran bir kurum olmuştu. Kurumun kapasitesinin bu denli artırılmış olmasının ana nedeni, Kafkas Cephesinin yakın bir konumda bulunması ve bu cephede gittikçe artan yatak ihtiyacıydı. Bu kapasite artışı nekahethanenin hâlihazırda yaşamış olduğu personel sorununu zirveye ulaştırmıştı. 22 Ocak 1917 tarihinde Hilâl-i Ahmer Riyasetine bir yazı gönderen İsmail Hakkı Bey bu durumdan yakınmıştı. Kapasitenin 2.000 yatağa çıkmasıyla birlikte 3 doktorun yetmeyeceği ve en az 8 doktora ihtiyaç olduğu belirtilmişti. Personel ihtiyacı sadece sıhhi

¹⁰¹ KA, 315/48, Kayseri Zincidere Nekahethanesi İdare Memuru Kenan'dan Hilâl-i Ahmer Riyaseti Alisine (3 Ağustos 1332/16 Ağustos 1916)

alandan mevcut değildi. Ayrıca Kayseri civarındaki kaza ve nahiyelerde bulunan nekahethane ambarlarında çalışacak alt düzey memurlara da ihtiyaç vardı. Bu ambarlardan tedarik edilen zahireler, çok ciddi zorluklar ile nekahethaneye nakledilmekteydi. Nekahethane buradan aldığı zahirleri kendi değirmenlerinde öğütmekte ve ekmekleri yine kendi fırınında pişirmekteydi. Nekahethane bu işler için Kadir, Said ve Osman Bey isimlerinde yüzer kuruşla tuttuğu çeşitli adamlar kullanmaktaydı. Fakat bu kişiler kurum personeli olmadığı için pek fazla güvenilmemekteydi. Bu nedenle İsmail Hakkı Bey sık sık nekahethane işleri bırakarak bu köylere gitmek zorunda kalmaktaydı. Bu da kurumdaki işlerin aksamasına neden olmaktaydı.

Kayseri Zincidere Nekahethanesinde idari aksaklıklarda yaşanmaktaydı. Özellikle idari işlerden sorumlu Kenan Bey dışında bir personel bulunmamaktaydı. Yatak kapasitesinin artması onu da oldukça zorlamaktaydı. İdare memuru Kenan Bey, memurluk dışında muhasiplik, kâtiplik, mubayaa işleri ve karantina işlerine de bakmaktaydı. Personel eksikliğinin işlerin aksamasına neden olduğunu söyleyen İsmail Hakkı Bey, Talas'ta bulunan Talas Askeri Şifa Yurdunu örnek göstermekteydi. Zincidere Nekahethanesine yakın bir konumda bulunan Talas Askeri Şifa Yurdunda, biri başkâtip olmak üzere dört kâtip, on dört doktor, sekiz yazıcı, beş karantina memuru ve dört mubayaa memuru bulunmaktaydı. Mıntika Müfettişliğinin, Talas Askeri Şifa Yurdu'nun her istediğini süratle yerine getirdiğini ima eden İsmail Hakkı Bey kendi isteklerini de sıralamaktaydı. Bu amaçla İsmail Hakkı Bey, Hilâl-i Ahmer Riyasetinden maddeler halinde şu isteklerde bulunmuştu:

“1- Biri başkâtip olmak üzere umur-ı hesabiye ve taharriyeye vakıf iki kâtip

2- Ötede beride köylerde mubayaatla meşgul bulunmak üzere bu ana kadar İstanbul'da ve Anadolu'da kullandığınız mubayaa memurlarından iki mubayaa memuru

3-Aklı başında yalnız umur-ı taharriyeye vakıf gireni çıkanı bilir bir karantina memuru

4-Nekahethanemizde bir seneden beri müstahdem güzide efrattan bir kısmının sabıkaları nazar-ı dikkate alınarak orduya alınmış yerlerine verilmesine kabil

olmadığından bunların yerine merkez ambarında evvelce hastanelerde hizmet etmiş tecrübeli efrattan elli altmış kişinin tayin ettirilmesi ve maaşlarının bildirilmesi.”¹⁰²

İsmail Hakkı Bey’e göre Zincidere Nekahethanesi’nin tek sorunu personel ihtiyacı değildi. Aynı zamanda Zincidere Nekahethanesi doktor ve memurlarının yaşam koşullarının Hilâl-i Ahmer’e bağlı başka hastane memurlarından kötü olduğunu düşünmekteydi. Yapmış olduğu araştırmalarda Hilâl-i Ahmer’e bağlı diğer hastanelerde doktor ve memurlara verilenlerden kendilerine daha az erzak aldıklarını tespit etmişti. Bu durumun çalışanların şevk ve gayretlerini düşürdüğünü belirtmekteydi. 24 Ocak 1917 tarihinde Hilâl-i Ahmer Riyasetine göndermiş olduğu bir yazıda kendisinden başka üç doktorun çalışmakta olduğunu ve bunlara diğer hastanelerde çalışan personeller ile eşit erzakın verilmesini talep etmekteydi¹⁰³. İsmail Hakkı Bey, bu şekilde personellerin geçim sıkıntısını azaltmak istemişti.

Bunların dışında Zincidere Nekahethanesi’nin para ihtiyacı da bulunmaktaydı. İsmail Hakkı Bey, 20 Şubat 1917 tarihinde altı aylık çarşaf ve 2.000 kuruş istemişti¹⁰⁴. Hilâl-i Ahmer kurumlarının merkezden gelen bu paralar dışında çeşitli gelir kaynakları da bulunmaktaydı. Özellikle müzeyyenat eşyalarının satışından yüksek meblağ gelir elde edilebilmekteydi. Bu amaçla Zincidere Nekahethanesi İdare memuru Kenan Bey tarafından Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilen bir yazıda satışı yapılmak üzere bazı müzeyyenat talebinde bulunulmuştu. Bu müzeyyenat eşyalarıyla yüksek meblağ gelir elde edileceği düşünülmekteydi. Böylece sık sık Hilâl-i Ahmer Riyaseti’nden yardım talebinde bulunulmayacak ve kurum kendi içinde sermaye döndürmeye çalışacaktı. Talep edilen müzeyyenat eşya listesi şu şekildeydi:

Tablo 15: Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Tarafından Talep Edilen Müzeyyenat Eşyası

Eşya	Adet	Eşya	Adet	Eşya	Adet
Üç Bayraklı İğne	12	Fiyonklu İğne	12	Çemberli Bayraklı İğne	12

¹⁰² KA, 315/134, Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı’dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (9 Kanunusani 1332, 22 Ocak 1917)

¹⁰³ KA, 315/ 138, Zincidere Hilâl-i Ahmer Sertabibi İsmail Hakkı’dan i Ahmer Katib-i Umûmiliğine (30 Kanunuevvel 1332/ 24 Ocak 1917).

¹⁰⁴ KA, 315/149, Hilâl-i Ahmer Zincidere Nekahethanesi Sertabibi İsmail Hakkı’dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (7 Şubat 1332/ 20 Şubat 1917).

Yeşil ve Elvan İğne	12	Boyunbağı İğne	24	Sarı Yıldızlı Kol Düğme	12
Resimli İğne	12	Zincirli Kol Düğme	12	Yaylı Kenarlı Kol Düğme	12
Rozet	12	Tokalı Köstek	12	Çengel İğne	12
Meşin Köstek	12	Siyah İpek Köstek	12	Üç Hükümdar Levhası	12
Kartpostal	2.000	İmdat Levhaları	24	Kağıt Baskı	6
Mektup Defteri	500	Billur Kağıt Baskı	6	Mineli Hilal	6
Hanım Sigara Tabakası	24	Çelik Sigara Tabakası	24	Çelik Tütün Tabakası	12
Kırmızı Hilal	6	Zincir	6	Mürekkep Hokkası	6
Köşeli Baskı	6	Tunç iğne	6	Firkete	6
Tasviri Hümayun	50	Mozaik Geniş Bilezik	6	Mozaik Dar Bilezik	6
Zincirli Bilezik	6	Akik İğne	6	Sedefli Akik İğne	6
Haralı İğne	6	Küçük Resimli İğne	6	Mozaik İğne	6
Mermer Kağıt Baskı	6	Sigara Tablası	6	Köpüklü Kağıt Baskı	6
Billur Mürekkep Hokkası	6	Taşlı Elmas Bilezik	6	Birinci Nev Banknot Cüzdanı	6
Telatinli Cüzdan	6	Küçük Mermer Kağıt Baskı	6	Billur Yaylı Mürekkep Hokkası	6
Küçük Billur Mürekkep Hokkası	6	Büyük Billur Kağıt Baskı	6	Muhtelif Cüzdan	26
Kalın Zincirli Bilezik	6	Köşeli Sigara Tabakası	6	Tekmil Kehribar Bilezik	6
Resimli Köşeli Tabaka	5	İncili Bilezik	6	Muhtelif İğne	6
Gümüş Yüzük	50	Gümüş ve Altın Yüzük	50	Ağızlık	123

Kaynak: KA, 315/151, lef:1, Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi İdare Memuru Kenan'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (10 Şubat 1332/23 Şubat 1917).

Mart 1917'ye geldiğimizde ise Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi için önemli bir gelişme yaşanmıştı. Sertabib İsmail Hakkı Bey tarafından 15 Mart 1917 yılında Hilâl-i Ahmer Sivas Hastanesine gönderilen bir yazıda kurumun artık bir “Şifa Yurdu” olarak

kullanılacağından bahsedilmekteydi. Böylece kurumu yeni ismi “Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu” olarak düzenlendi. Ayrıca yatak kapasiteside 2.000’e çıkarılacaktı. Bu yatakların yüz tanesi normal hastalıklar, iki yüz ellisi sıtma, iki yüz ellisi cerrahi ve bin yatağı ise salgın hastalıklar için askeriyeeye ayrılmıştı. Sertabib İsmail Hakkı Bey tarafından Sivas Hilâl-i Ahmer Hastanesine gönderilen ve nekahethanenin artık şifa yurdu olarak düzenlendiğini bildiren yazı şu şekildeydi:

“ Hilâl-i Ahmer Sivas Hastanesi Sertababet-i Alisine

Mevcudu iki bin ilave olunan Nekahethanemiz beş yüzü emraz-i mütenevvi’a nekahası iki yüz ellisi malarya iki yüz ellisi kısmı cerrahi ve bin yatağı da nekha taburu tarzında idare edilmek üzere bu kere Hilâl-i Ahmer Merkez Merkez Umumisince (Hilâl-i Ahmer Zincidere Şifa Yurdu) namıyla tevsim edildiği cihetle keyfiyet bera-yı malumat maruzdur.

15 Mart sene 1333

Hilâl-i Ahmer Kayseri Zincidere Şifa Yurdu Sertabibi İsmail Hakkı”¹⁰⁵

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nun yatak kapasitesinin 2.000 yatağa çıkarılmasıyla birlikte hâlihazırda devam etmekte olan personel sorunu daha da artacaktı. Bu sorun için yapılan yazışmalar bu sorunun çözümünü sağlamamıştı. Bu amaçla Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından göç döneminde Kayseri’ye gelmiş ve sahipsiz kalmış 40 kadar Ermeni kadın gerekli eğitimleri alarak personel kadrosuna dâhil edilmişti¹⁰⁶. Böylece Şifa Yurdu’nun personel ihtiyacı büyük oranda sağlanmış olacaktı.

Öte yandan Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nun zorlu geçen kış aylarının ardından yiyecek malzemesi bulmakta da sıkıntı yaşamaktaydı. Şifa Yurdu’nun kapasitesi 2.000 yatağa çıkarılmış ve dolayısıyla yurdun ihtiyaçları da artmıştı. Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilen bir yazıda yurdun erzak ambarlarında 2.000 yataklı bir hastaneyi idare edecek malzeme olmadığından bahsedilmekteydi. Bulgur, fasulye, nohut, mercimek ve patatesin bölgede bulunmakta zorlanıldığı ve Eskişehir ambarlarından bölgeye süratle

¹⁰⁵ KA, 325/328, Hilâl-i Ahmer Kayseri Zincidere Şifa Yurdu Sertabibi İsmail Hakkı’dan Hilâl-i Ahmer Sivas Hastanesi Sertababeti Alisine (15 Mart 1333, 15 Mart 1917).

¹⁰⁶ Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, *Yeni Belgeler Işığında Hilâl-i Ahmer’dan Kızılay’a*, Türk Kızılayı Derneği Yayınları, Ankara 2020, s. 306.

erzak takviyesi yapılması istenmişti¹⁰⁷. Bu takviyelerle birlikte Şifa Yurdu depoları sürekli olarak dolu tutulmaya çalışılmıştır.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun Sertabib İsmail Hakkı Bey dönemindeki durumu bu şekildeydi. İsmail Hakkı Bey, göreve başlamasından itibaren çeşitli sorunlarla uğraşmıştı. Uğraştığı en büyük mesele ise kurumun personel ihtiyacıydı. Şifa Yurdu'nun teşkil sürecinden itibaren büyük bir mesele olan bu durumu büyük ölçüde çözmüştü. 19 Haziran 1917 tarihine gelindiğinde ise halefi Cerrahpaşa personellerinden Mehmet Emin Bey göreve başlayacaktı¹⁰⁸. Böylece Sertabib İsmail Hakkı Bey'in zorluklarla geçen 9 aylık görev süresi sona ermiş oldu.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun yeni sertabibi Mehmet Emin Bey'de selefi gibi kurumun personel ihtiyacını çözmek konusunda uğraş verdi. Mehmet Emin Bey'in ilk döneminde şifa yurdunda sadece 20 hastabakıcı hemşire kalmıştı. Bu hemşireler vaktiyle sahipsiz kalan Ermeni kadınlardan oluşmaktaydı ve maaşsız çalışmaktaydılar. Ancak ordu hastaneleri tarafından yüksek maaşlarla hemşire alınması, burada çalışanların da ordu hastanesine kaymasına neden oluyordu. Zaten yetersiz olan hemşire ihtiyacı bu sebeple daha da artmaya başlıyordu. Mehmet Emin Bey, bu sorunu çözmek için Hilâl-i Ahmer Riyasetine göndermiş olduğu yazı ile bu hemşirelerin aylık bir lira maaş ile çalıştırılmasını istemişti¹⁰⁹.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun 1917 döneminde meydana gelen bir diğer önemli faaliyeti ise kimsesiz çocuklar üzerinedir. Savaş ortamının kimsesiz bıraktığı çocuklar Hilâl-i Ahmer tarafından çeşitli bölgelere yerleştiriliyordu. Zincidere Şifa Yurdu da kimsesiz 500 yetim çocuğu kabul etmiş ve bunların güvenliğini sağlamıştır. Mehmet Emin Bey'in, Hilâl-i Ahmer Riyasetine göndermiş olduğu bir yazıda bu çocukların neredeyse çıplak bir şekilde olduğu söylenmiş ve çocuklar için giyim-kuşam talep edilmişti. Hilâl-i Ahmer Riyaseti de bu çağrıya cevapsız kalmayarak ilk etapta kimsesiz çocukların her birine üç kat çamaşır, çorap ve fanila tedarik etmişti¹¹⁰. Ayrıca hâlihazırda personel eksikliği devam eden kurumun, kabul edilen 500 kimsesiz çocuğun bakımıyla

¹⁰⁷ KA, 325/572, Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabib Vekili İsmail'den Dersaadet Hilâl-i Ahmer Riyasetine (21 Mayıs 1333/ 21 Mayıs 1917).

¹⁰⁸ KA, 588/8, Şehremini Namına Muavin'den Osmanlı Hilâl-i Ahmer Riyasetine (19 Haziran 1333/ 19 Haziran 1917).

¹⁰⁹ KA, 315/156, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Emin Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (21 Ağustos 1333/ 21 Ağustos 1917).

¹¹⁰ Murat Uluğtekin, Gül Uluğtekin, a.g.e., s. 14.

ilgili sorunu daha da belirginleşmişti. Bu amaçla, Sertabib Mehmet Emin Bey tarafından 13 Kasım 1917 tarihinde bu kimsesiz çocukların bakımıyla ilgilenmek üzere 200 kuruş maaşla bir hemşire görevlendirilmişti¹¹¹. Ayrıca kimsesiz bu çocuklar yaşlarına göre çeşitli işlerde görevlendirilerek bir zanaat sahibi olması için çalışmışlardı¹¹². Zincidere Şifa Yurdu, bu yöntemle birlikte hem kimsesiz çocukların bakımını sağlamış hem de eksik olan personel sorununu bu çocuklar sayesinde kapatabilmişti.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun bir diğer önemli faaliyeti ise Darülaceze açılma fikriydi. Bölge halkının sıhhi sorunlarıyla sık sık ilgilenen kurum bunun yanında yardım amacıyla başka işlerle de uğraşıyordu. Eylül 1917 tarihinde savaş ortamının getirdiği yoksulluğu azaltmak ve ihtiyaç sahiplerinin yemek ihtiyacını karşılamak amacıyla Darülaceze açılmıştı¹¹³. Zincidere Şifa Yurdu, bu şekilde yardımların dışında bireysel ihtiyaçlarla da yakından ilgilenmekteydi. Kayseri'de muhacir olarak bulunan ve Zincidere Şifa Yurdu tarafından bakımları sağlanan Bosnalı bir muhacir ailenin ayakları kesilen küçük kızları için protez bacak talebinde bulunulmuştu. Bu talep olumlu karşılanmış ve protez bacak gönderilmişti¹¹⁴.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu, yapmış olduğu bu yardımların yanı sıra günlük ihtiyaçlarını karşılamak içinde çaba sarf etmekteydi. Bu amaçla hastanenin işlerinde kullanmak üzere III. Ordu tarafından Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu için bölgede bir bağ tedarik edilmişti. Ayrıca Şifa Yurdu için gerekli olan ekmeçlik un askeriye tarafından alınacaktı¹¹⁵. Böylece Şifa Yurdunun günlük olarak kullandığı bir ürün nispeten daha ucuz fiyatla ele geçecekti. Bunun yanı sıra Zincidere Şifa Yurdu için kış hazırlıkları başlamıştı. Şifa Yurdu kışlık ihtiyacını karşılamak için Kasım 1917'de Kırşehir'den kışlık erzak alınması kararlaştırılmıştı¹¹⁶.

1917 yılı Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu için zorlayıcı geçti. Kurum teşkilinden itibaren sürekli olarak personel sıkıntısı yaşadı ve 1917 yılı boyunca da bu sıkıntının

¹¹¹ KA, 315/160, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Muhsin'den Hilâl-i Ahmer Riyaseti Alisine (13 Teşrinisani 1333, 13 Kasım 1917).

¹¹² Çapa, a.g.e. , s. 82.

¹¹³ KA, 315/159, Kayseri Mutasarrıfından Hilâl-i Ahmer Riyasetine (25 Eylül 1333/25 Eylül 1917).

¹¹⁴ KA, 315/61, Zincidere Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Emin Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (10 Kanunuevvel 1333/ 10 Aralık 1917).

¹¹⁵ KA, 714/52, III. Ordu Kumandanından Hilâl-i Ahmer Riyasetine (20 Eylül 1333/ 20 Eylül 1917).

¹¹⁶ KA, 315/58, İaşe Müdürü Umumisinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (14 Teşrinisani 1333/ 14 Kasım 1917).

devam ettiği görüldü. Ayrıca 1917 yılı boyunca Zincidere Şifa Yurdu aktif olarak birçok alanda çalışmalar yaptı. Hasta ve yaralı askerlerin tedavisi yanı sıra halkın sıhhi ihtiyaçları, kimsesiz kalan çocuklara sahip çıkılması, kimsesiz kalan Ermeni kadınların eğitimden geçirilerek hemşire olarak kullanılması ve yardıma muhtaçlar için açılan Darülaceze bu kurumun 1917 boyunca faaliyette bulunduğu alanlardı. Tüm bunların yanı sıra 1917 yılının özellikle Mart ayından itibaren Rusya’da gerçekleşen ihtilalinde etkisiyle kurumun iş yükü giderek azalmaya başlamıştı.

2.3.3. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu ve 1918 Yılı Faaliyeti

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu, teşkil sürecinden itibaren personel sıkıntısı çekmiş bir kurumdur. 1918 yılına geldiğimizde ise bu durum önceki yıllara nispeten daha iyi durumdaydı. Şifa Yurdu’nun personel sistemi kapasitesi belli bir düzeye ulaşmıştı. Bu sebeple 1918 yılı faaliyetlerine geçmeden önce Şifa Yurdu’nun personel durumu hakkında bilgiler vermek faydalı olacaktır.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nun, personel durumuna Kızılay belgelerinde rahatlıkla ulaşılabilir. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu yönetimi tarafından hangi görevde kaç kişinin olduğu konusunda detaylı raporlar hazırlanmıştı. Bu raporlara göre, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu personel durumu şu şekildeydi:

Tablo 16: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Görevlileri

Görev	Adeti
Sertabib Mükellef	1
Tabib Mükellef Yüzbaşı	1
Eczacı Mükellef Mülazım	1
İnzibat Zabiti Mülazımı Sani	1
Mubayaa ve Nakliyat Memuru	1
Ambar Memuru Mükellef	1
Karantina Memuru Nefer	2

Kaynak: KA, 867/78, Zincidere Şifa Yurdu Personel Durumu.

Bu tabloda yer alan görevliler Zincidere Hilla-i Ahmer Şifa Yurdu’nun yönetici grubudur. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’da görevli personel sayısı sadece bu kadarla sınırlı değildi. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nun diğer görevlileri ise şu şekildeydi:

Tablo 17: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Diğer Görevlileri

Görev	Adeti
Çamaşırcı Kadın	10
Berber(Ücretsiz)	2
Nezafet Memuru	1
Terzi Kadın	5
Ser Hastabakıcı Kadın	2
Aşçı	5
Çamaşırcı	2
Bahçıvan	2
Marangoz	4
Camcı	2
Şehadetnamesiz Sıhhiye Efradı	10
Şubata Mütahassis Yanında Nefer	1
Şehadetnameli Hastabakıcı Efrad	4
Gayri Müsellah Efrad	67
Hurdebin	1
Etüv Memuru	1
Başçavuş	10
Onbaşı	5
Narhçı	3

Kaynak: KA, 867/78, Zincidere Şifa Yurdu Diğer Personel Durumu.

Personellerin yanı sıra Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdunda bulunan hayvanların ve vasıtaların bilgisi verilmekteydi. Buna göre Zincidere Hilâl-i Ahmer Yurdu'nun hayvan ve vasıta durumu şu şekildeydi:

Tablo 18: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Hayvan ve Vasıta Durumu

Görev	Adeti
Yaylı Araba	1
Forgut	9
Kağnı	9

Koşum Hayvanatı	8
Ester(Katır)	1
Öküz	16
Merkep	13
Sütsüz İnek	79
Sütsüz Koyun	50
Sütsüz Keçi	38

Kaynak: KA, 867/78, Zincidere Şifa Yurdu Hayvan ve Vasıta Durumu.

Bu duruma göre, yukarıdaki bilgileri edindiğimiz Kızılay Arşivi Belgesine göre Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nda 8 yönetici, 134 diğer görevlerde olmak üzere toplam 145 personel görev almaktaydı. Bunun yanı sıra personele ait 19 nakliye aracı bulunmaktaydı. Kurumun toplam hayvan mevcudu ise 197 adetti. Bu sayılara baktığımızda teşkil ve sonraki birkaç aylık sürece göre daha iyi olduğunu söylemek mümkündür. Sertabib Mehmet Emin Bey, istediği personel mevcuduna nispeten ulaşmıştı.

Personel mevcudu olarak nispeten iyi bir noktaya ulaşan Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun bir diğer sorunu ise personel maaşlarıydı. Sertabib Mehmet Emin Bey, tarafından yapılan tahkikatlar neticesinde Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu ile aynı statüde yer alan Sivas Hilâl-i Ahmer Hastanesi personelinin doktor ve memurlarına yarı maaş nispetinde zam yapıldığı anlaşılmıştı. Mehmet Emin Bey, bu duruma dikkat çekerek Hilâl-i Ahmer Riyasetine bir yazı göndermiştir. Göndermiş olduğu yazıda, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun faaliyetlerinden bahsetmiştir. Ayrıca kurum personelinin gönüllü olarak birçok işte çalıştığından bahsederek Sivas Hilâl-i Ahmer Hastanesi ile aynı oranda maaş zammı almaları gerektiğini iletmiştir. Bu istek neticesinde Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu personeline aynı oranda maaş zammı yapılmıştır¹¹⁷.

Şifa Yurdu'nun çevre hastanelerle olan ilişkilerinden dolayı bazı personellerini zaman zaman diğer hastanelere göndermek zorunda kalıyordu. Bu da personeli ancak kendine kadar yeten Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdunu bazı dönemlerde zor durumda bırakmıştır. Bu sebeple Mehmet Emin Bey tarafından Hilâl-i Ahmer Riyasetine

¹¹⁷ KA, 315/183, Kayseri Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Eminden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (2 Nisan 1334, 2 Nisan 1918).

gönderilen bir yazıda bir doktor daha talep edilmiştir. Sertabib Mehmet Emin Bey, Nisan 1918’de Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderdiği yazı şu şekildeydi:

“Zincidere

İstanbul 22 Nisan 1334-1918

Hilâl-i Ahmer Merkez Umumi Riyaseti Celilesine

Reis Beyefendi Hazretleri

Evvelce ordu tarafından yurdumuza verilmiş olan iki tabibden Binbaşı Osman Bey kezalik ordu emriyle hastanemizin laboratuvarını hamilen Yozgat’ta emraz-ı sariyye mücadelesine, Yüzbaşı Hayri Bey ise Talas Şifa Yurduna cem’ edilen etfal-i metruke üzerine me’muren izam edilmiş olduğundan, mevcut daimisi bin hastayı mütecaviz bulunan yurdumuz umur-ı sıhhiyesinin yalnız bir doktorun sarfedeceği gayret ve faaliyet ile temini gayr-i kabil görülmektedir. Binaenaleyh tensib buyurulduğu takdirde el-yevm kadrosu iki yüz elli yatağa tenzil edildiği işitilen ve hal-i hazırda üç-dört tabibe malik bulunan Samsun Hilâl-i Ahmer Hastanesinden bir tabibin buraya nakline müsaade buyurulması ve hemen hareket edilmesi hususunun mezkur hastane sertabibine emr ve işarı ehemmiyeti mahsusat ile istirham ederim efendim hazretleri.

Kayseri Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Emin”

Bu belgeyle birlikte yatak kapasitesi 1.000 yatak olan Zincidere Şifa Yurdu tarafından daha az kapasiteyle faaliyette ve doktor sayısı fazla olan Samsun Hilâl-i Ahmer Hastanesi’nde görevli doktorlardan birinin tayini istenmişti. Mehmet Emin Bey’in bu isteği Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından olumlu karşılanmıştı. Bu amaçla Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından 1 Mayıs 1918 tarihinde gönderilen bir yazıya göre yardımcı tabib olarak görev yapan Hüsamettin Bey 2.000 kuruş maaş ile Zincidere Şifa Yurdu’na tayin edilmiştir¹¹⁸. Böylece kurumda işler aksamadan doktor sorunu çözülmüş oldu.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdaresi, personellerinin refah seviyesini artırmak için uğraştığı 1918 senesinde bir yandan da sıkıntı çıkaran personelleriyle uğraşmak zorunda kalmıştır. Ocak 1918’de Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesine, ambar memuru olarak atanan Recai Efendi, tayin işlemlerinin tamamlanmasına rağmen Kayseri’ye

¹¹⁸ KA, 44/237, Kayseri Zincidere Şifa Yurdu Sertabibinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (22 Nisan 1334/22 Nisan 1918) .

gelmemiştir¹¹⁹. Recai Efendi, sorunlar çıkarsa da Kayseri'ye gelmek zorunda kalmış ve görevine başlamıştır. Ancak Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdaresi, Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderdiği bir yazıda, Recai Efendi'nin görevlerini yerine getirmediği konusunda şikayetçi olarak başka bir yerde görevlendirilmesini istemiştir. Sertabib Mehmet Emin Bey, Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderdiği yazıda Recai Efendi konusunda isteğinin kabul edilmemesi durumunda kendi görevinden affını isteyeceğini belirtmekteydi¹²⁰. Bu istek karşılık bulmuş ve Zincidere Hilâl-i Ahmer İdaresi tarafından Recai Efendi'nin şifa yurdu ile olan ilişkisi kesilmiştir¹²¹. Böylece şifa yurdunda ortaya çıkan personel sorunu çözüme kavuşmuştur.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun faaliyetlerine baktığımızda ise 1918 yılı da zorlu başlamıştı. Şifa Yurdunda giderek artan hasta sayısı kurumu zor durumda bırakmaktaydı. Ocak ayı itibarıyla Şifa Yurdu'nun Sarı Hastalıkları bölümünde toplamda 166 hasta hasta tedavi edilmişti. Ocak ayı sonunda bu hastalardan 33'ü taburcu olmuş, 2 hasta ise diğer hastanelere gönderilmişti. Yine Şifa Yurdu'nun Eytamhanesinde 151 duhul, 11 vefat ve 3 firar meydana gelmişti. Ayrıca 119 muhacirin ise iaşesi sağlanmıştı¹²². Zincidere Şifa Yurdu böylece 1918 yılının ilk ayına yoğun bir tempoda başlamıştı.

Şubat 1918 tarihinde ise hasta ve yaralı sayısı günlük olarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştı. Şubat 1918 tarihine ait Zincidere Şifa Yurdu hasta sayısı şu şekildeydi:

Tablo 19: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Şubat 1918 Hasta Mevcudu

	Duhul		Taburcu		Diğer Hastaneye		Vefat		Elyevm Mevcut		Yekûn Umumi
Şubat 1334	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	
1	0	0	2						595	59	654
2	0	0	1						594	59	653

¹¹⁹ KA, 223/194, Kayseri Zincidere Şifa Yurdu Sertabibinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (21 Kanunusani 1334/ 21 Ocak 1918).

¹²⁰ KA, 223/201, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Katibi'nden Heyet-i Orduya (20 Şubat 1334/ 20 Şubat 1918).

¹²¹ KA, 714/26, III. Ordu Sıhhiye Reisi'nden Hilâl-i Ahmer Katib-i Umumiliğine (20 Şubat 1334/ 20 Şubat 1334).

¹²² KA, 867/52, Ief:1, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Kanunusani 1334 Aylık Sıhhi Raporu.

3	0	0					1		594	59	653
4	0	0							594	59	653
5	0	0							594	59	653
6	0	0							594	59	653
7	0	0					1		593	59	652
8	2		3						592	59	651
9	0	0	1		1				590	59	649
10	0	0							590	59	649
Toplam	3	0	7		1		2			59	649
11	0	0							590	59	649
12	0	0	9						581	59	640
13	1	1							582	59	641
14	0	0	2						580	59	639
15	0	0							580	59	639
16	0	0	2						578	59	637
17	1								579	59	638
18	0	0			1				578	59	637
19	1	0	3						576	59	635
20	1	0	1						576	59	635
Toplam	4	0	17		1				576	59	635
21	0	0							576	59	635
22	0	0							576	59	635
23	0	0							576	59	635
24	0	0							576	59	635
25	1	0	1						576	59	635
26	0	0							576	59	635
27	0	0							576	59	635
28	0	0	59						517	59	576
Toplam	1	0	60						517	59	576
Toplam	8	0	84		2		2		517	59	576

Kaynak: KA, 867/84, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Şubat 1334 Hasta Mevcudu.

Şubat ayının ilk günlerinde Şifa Yurdunda 595 hasta ve 59 yaralı olmak üzere toplamda 654 asker yatmaktaydı. Yine Şubat ayı içinde salgın hastalık sonucu 2 asker vefat etmişti. Toplam 84 asker ise tedavileri tamamlanarak taburcu edilmişlerdi. 20 Şubat 1918 tarihli başka bir belgede ise Şifa Yurdunda toplam 576 hasta ve 59 yaralı bulunduğu dair bilgi yer almaktaydı¹²³. Şifa Yurdu'nun tedavi ettiği hasta mevcudu azımsanmayacak derece yüksekti.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nda Mart 1918 başında ise toplam 511 hasta ve 52 yaralı olmak üzere 563 askerin yatmakta olduğunu görmekteyiz. Zaman zaman bu sayıda artma ve azalma olsa da Mart sonunda bu sayı 526 hasta ve 35 yaralı olup toplamda 561 kişiye düştü. Mart ayı itibarıyla 3 asker salgın sebebiyle vefat etmişti. Toplamda 92 hasta ve 7 yaralı ise taburcu edildi. Ayrıca tedavi görmekte olan bir asker ve bir memur ise "sillirie (akciğer veremi)" hastalığına yakalanmıştı. Bir asker ve bir memur ise sarı hastalığının etkisiyle "zatürreye" hastalığına yakalanmıştı. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu, Mart ayının tüm günleri için hasta sayısını kayıt altına almıştı. Şifa Yurdu tarafından kayıt altına alınan belge şu şekildeydi:

Tablo 20: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Mart 1918 Hasta Mevcudu

	Duhul		Taburcu		Diğer Hastaneye		Vefat		Elyevm Mevcut		Yekûn Umumi
Mart 1334	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	Hasta	Yaralı	
1	0	0	5	7	1				511	52	563
2	0	0							511	52	563
3	0	0							511	52	563
4	0	0	1						510	52	562
5	0	0	1						509	52	561
6	0	0							509	52	561
7	0	0							509	52	561
8			20						489	20	541

¹²³ KA, 867/ 81, lef:1, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu 10-20 Şubat Hasta Mevcudu (20 Şubat 1334/20 Şubat 1918).

9	0	0	18					471	52	523
10	0	0						471	52	523
Toplam	0	0	40	7	1			471	52	523
11	0	0						471	52	523
12	0	0						471	52	523
13	0	0					1	470	52	522
14	2	0						472	52	524
15	1	0	4					469	52	521
16	1	0						470	20	522
17	0	0						469	39	508
18	0	0	12					452	39	495
19	0	0						456	39	495
20	0	0					2	453	39	635
Toplam	4	0	16				3	453	39	492
21	0	0						452	38	490
22	0	0						452	35	487
23	2	0						454	35	489
24	0	0						454	35	489
25	1	0						455	35	490
26	0	0	14					441	35	476
27	0	0						441	35	476
28	0	0	0					441	35	476
29	1	0	17					425	35	460
30	52	0						477	35	512
31	50	0						526	35	561
Toplam	106	31	0					526	35	561
Toplam	110	0	92	7	1		3	526	35	561

Kaynak: KA, 867/86, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Mart 1334 Hasta Mevcudu.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nda Nisan 1918 ayna geldiğimizde ise 425 hasta ve 33 yaralı toplam 458 hasta asker bulunmaktaydı. 92 asker taburcu edilmiş ve sarı hastalığı

sebebiyle 2 asker vefat etmişti¹²⁴. Nisan ayında Mart ayından farklı olarak hasta mevcudu çok daha azalmıştı. Şifa Yurdu, görevini eksiksiz yerine getirme gayretiyle yatmakta olan bu hasta askerleri hızla iyileştirerek taburcu etmekteydi.

Mayıs 1918’de ise Şifa Yurdu’nun toplamda 411 hasta ve 51 yaralıyı tedavi etmekte olduğunu görmekteyiz. Mayıs 1918’de Şifa Yurdu’nda tedavi edilen askerlerde, 1 iskorbüt, 15 donma, 5 sarı veremi, 1 frengi, 6 fıtık, 2 kemik kırılması ve 49 sarı hastalığı görülmüştü. Ayrıca sarı hastalığına yakalanan iki hasta Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nda bakımı yapılan kimsesiz çocuklardandı¹²⁵.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nun bir diğer önemli faaliyeti ise kimsesiz çocukların bakımındı. Kurum 1918 yılında da bu kimsesiz çocukların bakımına devam etmekteydi. Zincidere Şifa Yurdu tarafından bakımı yapılan çocukların durumu Şubat 1918 tarihinde şu şekildeydi:

Tablo 21: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Şubat 1918 Çocuk Mevcudu

Hastane	Geçmiş Aydan Kalan	Dahul	Taburcu	Hastaneye Nakil	Vefat	Mevcut
Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Etfal ve Metruke Mevcudu	387	145	24	32	-	476
Etfal-i Metrukeden Hasta Mevcudu	9	32	5	-	5	12
Toplam						507

Kaynak: KA, 867/80 (20 Şubat 1334/ 20 Şubat 1918).

Bu belgeye göre Ocak 1918’de Şifa Yurdu’nda 387 çocuk mevcudu bulunmaktaydı. Şubat ayı itibarıyla 145 çocuk daha kurum bünyesinde bakımı sağlanmak için alınmıştı. Bunun yanı sıra 24 çocuk ise tedavisi tamamlanarak, anneleri tarafından alınmıştı. Şubat ayı sonuna geldiğimizde ise Şifa Yurdu’nda bakımı sağlanmakta olan 507 çocuk bulunmaktaydı.

¹²⁴ KA, 867/154, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Nisan 1334 Hasta Mevcudu.

¹²⁵ KA, 315/ 191, lef:2, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Mayıs 1334 Hasta Mevcudu.

Mart 1918 tarihli Zincidere Şifa Yurdu tarafından bakımı sağlanan çocukların sayısı ve durumu şu şekildedir:

Tablo 22: Hilâl-i Ahmer Zincidere Şifa Yurdu Tarafından Bakımı Sağlanan Çocukların Mart 1918 Mevcudu

Hastane	Kalan	Geçmiş Aydan	Dahul	Taburcu	Nakil	Hastaneye	Vefat	Mevcut
Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Etfal ve Metruke Mevcudu	467		15	7	9	-	-	466
Etfal-i Metrukeden Hasta Mevcudu	17		9	-	-	2		12
Toplam								478

Kaynak: KA, 867/113, lef: 2 (20 Mart 1334/20 Mart 1918).

Mart 1918’de 15 kimsesiz çocuğun yurda getirildiğini görmekteyiz. Zincidere Şifa Yurdu’nda bulunan kimsesiz çocuklar içinde bu ay 9 çocuk hastalanmış ve hastanede tedavileri yapılmıştır. 7 çocuk ise anneleri tarafından alınmıştır. Buna göre toplam kimsesiz çocuk mevcudu 466 olmuştur. Tedavi görmekte olan 2 çocuk ise vefat etmiştir. Zincidere de toplam çocuk mevcudu bu ay için 478 olmuştur.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nda bulunan kimsesiz çocukların durumu Mayıs 1918 tarihinde ise şu şekildedir:

Tablo 23: Hilâl-i Ahmer Zincidere Şifa Yurdu Tarafından Bakımı Sağlanan Çocukların Mayıs 1918 Mevcudu

Hastane	Kalan	Geçmiş Aydan	Dahul	Taburcu	Nakil	Hastaneye	Vefat	Mevcut
Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Eytam Etfal-i Metruke Mevcudu	269		7	9	7	-	-	261
Etfal-i Metrukeden Hasta Mevcudu	7		6	4	-	-		9

Toplam						270
---------------	--	--	--	--	--	-----

Kaynak: KA, 315/195, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Mayıs 1918 Çocuk Mevcudu.

Mart ayı sonunda kimsesiz çocuk mevcudu 269'a düşmüştür. Ancak kimsesiz çocuklarla ilgili en dikkat çeken dönem Nisan ve Mayıs aylarıdır. Nisan ayında 108 çocuk anneleri tarafından alınmıştır. Bu da hastanedeki kimsesiz çocuk mevcudunda dikkat çeken bir azalmaya neden olmuştur. Mayıs ayında ise 7 çocuk daha yurda gelirken 9 çocuk annesi tarafından alınmış ve 7 çocukta hastalanarak tedavi edilmiştir. Toplam mevcut 261'dir. Kayseri Darüleytamında ise 9 çocuk tedavi edilmiştir. Bu dönemde Zincidere Şifa Yurdunda bulunan kimsesiz çocuk sayısı 270'dir. Görülmektedir ki Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun çocuk mevcudu birkaç ay içinde yarı yarıya düşmüştür. Bu durum hâlihazırda personel sıkıntısı çekmekte olan şifa yurdunun işlerini geçmişe nispeten biraz daha rahatlatmıştır.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu, 1918 yılı boyunca kurumda yatmakta olan hasta ve yaralılarıyla, kimsesiz çocukların bakımıyla ve yatılı personelleriyle birlikte 2.000 kişi olan kapasitesini büyük oranda yıl boyunca kullanmıştı. Bu kadar kalabalık bir mevcudun bakımı için sık sık paraya ihtiyaç duymaktaydı. Kurum bu ihtiyacını hem yapmış olduğu ufak tefek satışlardan hem de Hilâl-i Ahmer Riyaseti'nden sağlamaktaydı. Bu amaçla Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından 1918 yılında çeşitli zamanlarda Hilâl-i Ahmer Riyaseti'nden yardım talebinde bulunulmuştu. Sırasıyla ilk olarak, 14 Ocak'ta 5.000 lira¹²⁶, 6 Nisan'da 5.000 lira¹²⁷, 24 Mayıs'ta 5.000 lira¹²⁸, 21 Haziran'da 5.000 lira¹²⁹, 22 Ağustos'ta 5.000 lira talebinde bulunulmuştur¹³⁰. Böylece günlük yaklaşık 500 hasta ve yaralı, 500'e yakın kimsesiz çocuk ile ilgilenmek zorunda kalan şifa yurdu, ihtiyacı olan parayı karşılamaya çalışmıştı.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu, bakımını sağladığı hastaların günlük yemek ihtiyacını kalorisine kadar hesaplamıştı. Düzenli bir şekilde kaydedilen ve kurumun titiz

¹²⁶ KA, 315/ 166, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdun'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (14 Kanunusani 1334 / 14 Ocak 1918).

¹²⁷ KA, 315/ 184, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdun'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (6 Nisan 1334/ 6 Nisan 1918).

¹²⁸ KA, 315/ 196, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdun'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (24 Mayıs 1334 / 24 Mayıs 1918).

¹²⁹ KA, 315/ 202, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdun'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (24 Haziran 1334/ 24 Haziran 1918).

¹³⁰ KA, 315/ 210, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdun'dan Hilâl-i Ahmer Riyasetine (22 Ağustos 1334/ 22 Ağustos 1918).

çalışmasını bizlere gösteren bu durum belgelere de yansımıştır. Bu belgelere göre Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından hesaplanan ve hastalara verilen yemek ve kalori miktarı şu şekildedir:

Tablo 24: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Hastalara Verilen Günlük Yemek ve Kalori Listesi

Erzakin Cinsi	Günlük olarak verilen miktar (gram)	Ortaya Çıkan Kalori (adedi)	Muhtevi Olduğu Elyevm Miktarı(gram)
Buğday Unu (ekmek)	300	1071	30,63
Çavdar Unu (ekmek)	300	1056	34,71
Et	300	303	61,87
Yağ	15	118	11
Çorbalık Un	10	35	1
Bulgur	30	105	2,5
Kuru Sebze	125	358	23
Toplam	-	3.043	153,82

Kaynak: KA, 867/2, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Günlük Yemek ve Kalori Mevcudu.

Kurum, hastaların yanı sıra personellerine vereceği yemeği ve kalori miktarını da kayıtlara geçirmişti. Buna göre Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından hizmetinde bulunan personellerine verilen yemek ve kalori listesi şu şekildedir:

Tablo 25: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Personale Verilen Günlük Yemek ve Kalori Listesi

Erzakin Cinsi	Günlük Olarak Verilen Miktarı (gram)	Ortaya Çıkan Kalori (adedi)	Muhtevi Olduğu Elyevm Miktarı(gram)
Buğday Unu (ekmek)	250	892	25,52
Çavdar Unu (ekmek)	250	880	28,92
Et	200	202	40,50
Yağ	10	79	-

Çorbalık Un	10	25	1
Bulgur	20	105	2,50
Kuru Sebze	125	300	18
Toplam		2.493	116,44

Kaynak: KA, 867/2, lef: 1, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Günlük Yemek ve Kalori Mevcudu.

Bu belgede yer alan bilgilere baktığımızda Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından tedavi gören hastalara günlük olarak çorba, et, bulgur ve sırasıyla fasulye, mercimek ve patates gibi yiyecekler verilmektedir. Şifa Yurdu’nun hastaları ve personellerinin aynı yemekleri yemesi de dikkat çeken diğer bir noktadır. Şifa Yurdu, hastaları için toplamda 3.043’lük bir kalori hesabı yaparken, personelleri için bu durum 2.493 kaloriye düşmüştür. Bu durum hastaların personele oranla daha özenle beslenmeye çalışıldığının bir göstergesiydi. Ayrıca Şifa Yurdu personelleri tarafından günlük yemeklerin kalori hesaplamasının yapılması titizlikle çalışıldığının ve tüm detaylara dikkat edildiğini göstermektedir.

Günlük olarak hastalarına, kimsesiz çocuklara ve personeline yemek çıkarmak zorunda olan Şifa Yurdu’nun bu ihtiyacı karşılayabilmek için erzak miktarını sürekli olarak dolu tutması gerekmektedir. Bu amaçla Şifa Yurdu, kendi ihtiyaçlarını karşılayamadığı zamanlarda sık sık erzak takviyesi alınmaya çalışılmıştır. Eylül 1918 tarihinde Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu’nun erzak depolarındaki durumu şu şekildeydi:

Tablo 26: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Eylül 1918 Erzak Durumu

Eşya	Kilo	Gram
Bulgur	2.503	160
Yağ	1.559	165
Un	63.999	670
Burçak	2.178	00
Tuz	3.772	235
Mahlute (Çavdar ve Buğday)	1.971	00
Buğday	12.187	00
Bulgura katılmış Buğday	4.044	500
Şeker	187	370
Zeytinyağı	81	645

Soda	151	300
Sabun	232	455
Nohut	1.307	750
Fasulye	1.652	625
Mercimek	1.485	880
Kuru Bamya	165	990
Bakla	90	200
Çavdar	4.428	500
Arpa	20.447	500
Saman	6.514	00
Kaymak	1.597	00

Kaynak: KA, 315/ 212 (17 Eylül 1334/ 17 Eylül 1918).

Bu tablo incelendiğinde özellikle temel gıdaların yüksek oranlarda depolanması göze çarpmaktadır. 63.999 kilogram un, 20.447 kilogram arpa, 12.187 kilogram buğdayın depolanma kapasitesi kuruma uzun süre yetecek kadar olduğu görülmektedir. Ayrıca günlük olan belirttiğimiz yemek listesinde yer alan fasulye, mercimek ve bulgur gibi ürünlerde yüksek bir oranda depolanarak kurum ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Bu belgeden anlaşılmaktadır ki, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdaresi, işini büyük bir titizlikle yapmakta ve bu işler Kızılay Arşiv Belgelerine yansımaktadır.

Böylece 1918 yılı Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu için yine hareketli geçmişti. 1918 yılı boyunca Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından I. Dünya Savaşı'nın ağır yükleri hafifletilmeye çalışılmıştı. 1918 yılı boyunca Şifa Yurdu tarafından 500'den fazla hasta ve yaralının tedavisi yapılmıştı. Ayrıca savaşın bir neticesi olarak kimsesiz kalan çocukların bakımı da Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından karşılanmıştı. 1918 yılı içerisinde özellikle savaşında sona ermeye başlaması Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nu kapatılma sürecini başlatacaktı.

2.3.4. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun Kapatılması

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte savaş bölgelerinde bulunan hastanelere ihtiyaç kalmamıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, açmış olduğu hastanelerden bazılarını bu sebeple kapatma kararı almıştır. Bu kararın alındığı yerlerden birisi de Erzincan ve Kemah bölgesinden Kayseri'ye taşınmak zorunda kalmış olan Zincidere Hilâl-i Ahmer

Şifa Yurdu'dur. Savaşın bitmesi, bölgede Talas Şifa Yurdu'nun bulunması ve masrafların azaltılmak istenmesi bu kararın alınmasında ki etkenlerden bir kaçıdır. Bu sebepler Eylül 1918 sonunda şifa yurdu için kapatılma kararının alınmasını sağlamıştır.

Kapatılma kararıyla birlikte Sertabib Mehmet Emin Bey, 22 Eylül 1918'de Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderdiği bir yazıda kış hazırlıklarının yapıldığından ve erzak depolarının dolu olduğunu bildirmekteydi. Ayrıca kurumda görevli olan personelin durumunun ne olacağını da merak etmekteydi¹³¹. Ayrıca bu karar sonrasında kurum kasasında 9.227 kuruş 250 para olduğu bilgisi de Hilâl-i Ahmer Riyasetine bildirilmiştir¹³².

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun kapatılma sürecinde yurttaki hasta ve yaralıları için kullanılan önemli bazı eşyaların listesi şu şekildeydi:

Tablo 27: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun Kapatılma Kararı Sonrası Eşya Sayısı

Eşya	Adeti	Eşya	Adeti
Yatak Kılıfı	1235	Yastık Yüzü	601
Yorgan	1805	Astarlı Uçkur	34
Yastık Kılıfı	1998	Ufak Bohça	33
Yorgan Kılıfı	2117	Hırka	586
Yatak Çarşafı	2552	Masa Örtüsü	110
Don	1257	Ruba	220
Gömlek	1345	Entari	23
Fanila	516	Takye	935
Kaput	324	Yatak	13
Çorap	705	Yastık	9
Battaniye	172	Peştamal	21
Havlu	806	Çadır	5

Kaynak: KA, 315/ 212, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Eşya Listesi.

Tablodan görüldüğü gibi Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun günlük olarak kullandığı eşyaların sayısı bir hayli fazlaydı. Şifa Yurdu'nda 2.000 hastaya yetebilecek

¹³¹ KA, 315/ 232, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Emin Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (22 Eylül 1334/ 22 Eylül 1918).

¹³² Uluğtekin ve G. Uluğtekin, a.g.e., s.646.

kadar yorgan, yorgan kılıfı, yastık kılıfı, yatak çarşafı gibi malzemeler bulunmaktaydı. Bu malzemeler dışında hayvan sayısı da oldukça fazlaydı. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'na ait hayvan adedi şu şekildeydi:

Tablo 28: Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Hayvan Adedi

Hayvan	Adeti	Hayvan	Adeti
Sığır	232	Kuzu	15
Keçi	54	Dana	10
Koyun	1099	At	4
Oğlak	11	Merkep	11

Kaynak: KA, 315/ 215, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Hayvan Adedi.

Bu tabloda da görüldüğü üzere şifa yurdunda hayvan adedi azımsanmayacak seviyedeydi. Böylesine bir kurumun kapatılma süreci kolay olmayacaktı. Bu malzemeleri dışında kuruma ait olan sıhhî araç ve gereçler ise Talas Şifa Yurdu'na devredilecekti. Ayrıca yurdun kapatılma haberini alan bazı kurumlar da Şifa Yurduna ait erzak ve malzemelerden almaya çalışmaktaydı. Öyle ki Zincidere Küçük Zabıt Mektebi Müdürü İbrahim Bey, şifa yurduna yapmış olduğu başvuru ile yurttan erzak, kuru sebze, odun ve soba gibi malzeme ve eşyaların kendi kurumlarına devri için müracaat etmişti¹³³.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdaresi, elinde bulunan tüm bu malzemeleri süratle boşaltmak istemekteydi. Bu konu ile ilgili sık sık Hilâl-i Ahmer Riyaseti ile yazışma yapan kurum, elinde bulunan malzemelerin Ereğli'ye nakli için izin istemekteydi¹³⁴. Şifa Yurdu, depolarındaki tüm malzemeleri Ereğli'ye nakletmeyecekti. Bu naklin dışında bozulması muhtemel ürünlerin satışı yapılarak para kazanılmaya çalışılacaktı. Ayrıca elden süratle çıkarılabilecek erzakın Hilâl-i Ahmer Riyaseti tarafından da satışı istenmiştir. Buna göre Şifa Yurdu İdaresi, deposunda bulunan malzemeleri satışa çıkaracaktı. Satılabilen ürünlerin parası İstanbul'a gelmesi istenen kurum personellerinin yol masrafı olarak kullanılacaktı. Satışı yapılamayan malzemeler ise Talas Şifa Yurdu'na verilecekti. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu depolarından satışı yapılan malzemeler ve miktarı şu şekildeydi:

¹³³ KA, 315/ 214, Küçük Zabıt Mektebi Müdürü İbrahim'den Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurduna, (3 Teşrinievvel 1334/ 3 Ekim 1918).

¹³⁴ KA, 315/ 215, Zincidere Hilâl-i Ahmer Sertabibi Emin'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (9 Kanunuevvel 1334/ 9 Aralık 1918).

Tablo 29: Şifa Yurdu’nun Kapatılma Kararı Sonrası Satışı Yapılan Malzemeler

Cins Eşya	Miktarı- Adet	Miktarı (Kilogram)	Fiyat adet- Kuruş	Fiyat kilo- Kuruş	Kuruş	Santim
Çavdar Unu		30.220		21 75	657.285	
Bulgur		5.274		28	148.752	
Arpa		11.230		19	213.370	
Tuz		2.648		5	13.240	
Kuru Bamya		124		16	10.664	
Kırpıntı		2.690		2 25	36.052	
Buğday		8.529		24	208.696	
Nohut		624		11 50	11.544	
Mercimek		974		14	13.636	
Yatak Yünü		445		23 50	10.457	
Sığır Derisi		270		75 50	20.385	
Koyun Derisi	265		32.50		8.612	
Keçi Derisi	31		3150		976	
Pamuk		128			1.920	
Buğday Unu		13.477		24 70	25.161	
Fasulye		1.027		24 50	8.216	
Patates		608		3	71.824	
Kaymak		1.200		1 25	1.500	
Toplam					1.781.970	

Kaynak: KA, 315/230 (3 Kanunuevvel 1334/ 3 Aralık 1918).

Tabloda görülmektedir ki Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu tarafından oldukça yüksek meblağlı bir satış gerçekleşmiştir. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdaresi, depolarında bulunan çavdar unu, bulgur, arpa, buğday unu, fasulye ve patates gibi kış hazırlığı için almakta çaba harcadığı malzemelerin hepsini tek tek elden çıkarmak zorunda kalmıştır. Yapılan tüm bu satışlardan sonra Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu, toplamda 1.781.970 kuruşluk bir gelir elde etmiştir.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun kapatılma sürecinde malzeme ve eşya dışında diğer önemli bir sorunu ise mevcut hasta ve kimsesiz çocukların durumunun ne olacağı meselesiydi. Bu konu ile ilgili Hilâl-i Ahmer Riyaseti'nin emri mevcut hastaların Merkez Hastanesine¹³⁵, kimsesiz çocukların ise Talas Şifa Yurdu'na nakledilmesi şeklindeydi¹³⁶. Yatak sayısı 1.250 olan Talas Şifa Yurdu, bölgede bu kimsesiz çocuklara sahip çıkabilecek altyapısı bulunan nadir kurumlardan biriydi. Böylece bu kimsesiz çocukların durumu ile ilgili olarak endişe edilecek bir durum kalmamıştır.

Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdaresini, endişelendiren diğer bir mesele ise kurumda görev yapan personellerin gelecekteki durumuydu. Hilâl-i Ahmer Riyaseti, personelleri bu endişesini dindirerek hepsinin İstanbul'a getirilmesi ve buradaki Hilâl-i Ahmer Hastanelerinde göreve başlatılması kararını idarecilere bildirmiştir. Mehmet Emin Bey'in diğer bir endişesi ise sahipsiz kalmış ve şifa yurdunca hemşire olarak kullanılmakta olan Ermeni kadınların durumuydu. Bu konu ile ilgili Hilâl-i Ahmer Riyasetine, Ermeni kadınların durumunun ne olacağı ve onları da İstanbul'a getirip getiremeyeceğini içeren bir yazı göndermiştir¹³⁷. Hilâl-i Ahmer Riyaseti, kimsesiz kalmış 20 kadar Ermeni kadının gönüllülük esasına dayalı olmak şartıyla, İstanbul'a getirilmesi ve oradaki hastanelerde göreve başlatılacağı şeklinde cevap vermiştir¹³⁸. Böylece kurum personellerinin geleceklerinin ne olacağı ile ilgili endişeleri sona ermiştir. Ancak kurumun kapatılması sadece personelleri ilgilendirmemekteydi. İstanbul'a gidecek olan kafilenin içinde personellerin aileleri de olacaktı. Kafilede bulunan sivil yolcu sayısı ile toplam kaç kişinin gideceği hesaplanmaya çalışılmıştır¹³⁹. Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu İdaresi, yurdun tüm işlemlerinde olduğu gibi kapatılma sürecinde de tüm hesaplamaları titizlikle yapmaya gayret etmiştir. Bu işlemlerin titizlikle yapılması kafilenin kısa zamanda toparlanarak İstanbul'a doğru yola çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Aralık 1918 başına geldiğimizde ise Mehmet Emin Bey, tüm hazırlıkları tamamlamıştır. Kurumun kapatılması ile ilgili işlemler 10 Aralık 1918 tarihinde sona ermişti. Aynı gün

¹³⁵ KA, 315/ 222, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Emin Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (27 Teşrinievvel 1334, 27 Ekim 1918).

¹³⁶ Akgün ve Uluğtekin, a.g.e., s. 307.

¹³⁷ KA, 315/213, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Emin Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (3 Teşrinievvel 1334/ 3 Ekim 1918).

¹³⁸ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, (15 Teşrinisani 1337-1921), Sayı:3, s. 63.

¹³⁹ KA, 315/224, Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu Sertabibi Mehmet Emin Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (29 Teşrinievvel 1334/29 Ekim 1918).

şifa yurdu doktorları, memurları, aileleri ve 20 kadar Ermeni sahipsiz kadından oluşan kabile Kayseri'den yola çıkmıştır¹⁴⁰. Böylece, yaklaşık 2 yıl boyunca büyük bir gayretle Kafkas Cephesi'nde önemli mücadeleler gösteren, sırasıyla Elazığ, Kemah ve Kayseri'de faaliyette bulunan Zincidere Nekahethanesi/Şifa Yurdu'nun görevi sona ermiş oldu.

¹⁴⁰ KA, 315/231, Zincidere Hilâl-i Ahmer Sertabibi Mehmet Emin Bey'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (9 Kanunuevvel 1334/ 9 Aralık 1918).

3. BÖLÜM: 1919-1925 YILLARI ARASINDA HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ KAYSERİ ŞUBESİ

3.1. Milli Mücadele Döneminde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri Şubesi

3.1.1. Kayseri Merkez Şubesinin Faaliyetleri

Kayseri, Milli Mücadele döneminde işgal edilmemiş şehirlerimizdendir. Bunun ana nedeni Anadolu'nun tam merkezinde bulunması ve işgal kuvvetlerinin bu bölgede faaliyet gösterememesiydi. Ancak güneyinde özellikle Fransızların işgal tehlikesi milli çalışmalara önem verilmesini zorunlu kılmıştır. Bu çalışmalardan ilki Sivas Kongresi'ne üç delege gönderilmesiydi. Kongreden sonra ise Kayseri'de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubesi kurulmuştu¹⁴¹. Böylece Kayseri mücadeleye tam destek verecekti.

Sivas Kongresi'nden üç ay sonra ise 19 Aralık 1919'da ise Mustafa Kemal Paşa ve beraberinde ki Heyet-i Temsiliye Kayseri'ye gelmişti. Ankara'ya gitme kararı alan heyet yol güzergahında bulunan Kayseri'de konaklamıştı. Mustafa Kemal Paşa ve heyet üyeleri büyük bir coşku ve kurbanlarla karşılanmıştı. Mustafa Kemal Paşa, Belediye Dairesi'ni ziyaret etmiş ve Raşit Efendi Kütüphanesi'nde toplantı yapmıştı. Burada iki gün konaklayan heyet 21 Aralık 1919 günü ise Ankara'ya varmak üzere yola çıkmıştı¹⁴². Kayseri, Heyet-i Temsiliye'nin kurtuluşa uzanan bu yolunda önemli bir güzergah olmuştu.

Sakarya Savaşı günlerinde ise TBMM tarafından Kayseri'ye gönderilen Ali Şükrü Bey, 26 Ağustos 1921 Cuma günü vermiş olduğu vaaz ile halk üzerinde etkili olmuş ve Kayseri'nin mücadeleye olan desteğini artırmaya çalışmıştı¹⁴³. Sakarya Zaferi'nin hemen ardından ise Kayseri'de tüm dükkanlar bayraklarla donatılmış ve büyük bir miting düzenlenmişti. Mebus Mazhar Müfit Bey ve Şeyh Servet Efendi tarafından konuşmaların yapıldığı miting dualarla sona ermişti¹⁴⁴.

Hilâl-i Ahmer'in bölgedeki faaliyetlerine baktığımızda ise Zincidere Hilâl-i Ahmer Şifa Yurdu'nun kapatılmasıyla Kayseri'deki faaliyetler bir süreliğine askıya alınmıştı. Milli

¹⁴¹ Haluk Selvi, Bülent Cırık, *Milli Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları, No:162, Ankara, Mayıs 2020, s. 240,

¹⁴² *İrâde-i Milliye*, 29 Kanunuevvel 1335, No:18

¹⁴³ *Hâkimiyet-i Milliye*, 29 Ağustos 1921, No: 276.

¹⁴⁴ *Hâkimiyet-i Milliye*, 28 Eylül 1921, No:306.

Mücadelenin ilk yılları boyunca Kayseri Hilâl-i Ahmer Şubesi aktif olarak görev almamıştı. Kayseri'nin Hilâl-i Ahmer ile Milli Mücadelenin ilk dönemlerdeki ilişkileri sıhhi işlerle sınırlı kalmıştı. Kayseri İhtiyat-ı Zabitan Cemiyeti'nin yaygınlaşmakta olan frengi hastalığına karşı Kayseri'de bir hastane açması isteğinde bulunması ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bu teklifi kabul etmesi bu işlerden en önemlisiydi¹⁴⁵. Böylece 28 Mayıs 1919 tarihinde Kayseri'de Emrazı Zühreviyye Hastanesi açılmıştı. 1919 senesinin sonunda ise bu hastanenin geliştirilmesi için fazla ödenek talep edilmişti¹⁴⁶.

1919 yılından 1921 yılına kadar Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kayseri'de başka bir faaliyette bulunmamıştı. Ancak 1921 yılına geldiğimizde Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kâtipzade Nuh Naci ve Sıhhiye eski müdürü Hıfzı Nuri, Tüccar İbrahim Safa ve Nurullah Efendiler tarafından cemiyet yeniden teşkil edilmişti. Bu kurucu heyet tarafından 1921-1922 yılları arasında 926.176 kuruş iane toplanmıştı. Bunun 200.000 kuruşu Ankara Murahhaslığına, 200.000 kuruşu Himaye-i Etfal Cemiyetine, 129.200 kuruş mahalli hastaneye, 15.685 kuruş eczaneye ve 14.025 kuruş esirlere harcanmıştı¹⁴⁷.

Ayrıca Kayseri'de bir hanımlar şubesi teşkil edilmişti. Aralık 1920'de Taşçızade Mehmet Efendinin hanımı Saniye Hanım, Eski Mutasarrıf Kemal Bey'in hanımı Müzeyyen Hanım, Tüccar Nurullah Efendinin hanımı Servet Hanım ve Hayrullah Efendinin hanımı Firdevs Hanımlar Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Şubesinin kurucuları arasındaydı. Hanımlar Şubesi tarafından 1921-1922 yılları arasında Hilâl-i Ahmer Merkezine gönderilmek üzere toplamda 147.100 kuruşluk iane Hilâl-i Ahmer Riyasetine gönderilmişti¹⁴⁸.

İkinci kez teşkil edilen Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Milli Mücadeleye destek olacak maddi manevi çözümler aramaya başlamıştı. Bu amaçla Hilâl-i Ahmer yararına olmak üzere bir sergi hazırlığı yapılmış ve Ankara'dan bu sergi için bir aza talebinde bulunulmuştu¹⁴⁹. Yine Kayseri Merkez şubesi tarafından bir sinema makinesi siparişi verilmişti. Merkez şube yöneticileri tamamen Hilâl-i Ahmer yararına olmak üzere bir

¹⁴⁵ KA, 73/147, Kayseri İhtiyat-ı Zabitan Cemiyetinden Osmanlı Hilâl-i Ahmer Riyasetine (25 Kanunusani 1335/ 5 Ocak 1919).

¹⁴⁶ KA, Kayseri Sıhhiye Müdürlüğünden Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeri Riyasetine (25 Kanunuevvel 1335/ 25 Aralık 1919).

¹⁴⁷ Uluğtekin, a.g.e., s. 223.

¹⁴⁸ Uluğtekin, a.g.e., s. 224.

¹⁴⁹ KA, 28/293, Kayseri Mutasarrıfı Kemal'den Ankara Hilâl-i Ahmer Anadolu Murahhaslığına (24 Kanunusani 1337/ 24 Ocak 1921).

sinema makinesi getirtmek ve bu sinema makinesinde Yunan mezalimlerini göstererek halkı bilinçlendirmek istemekteydi. Ayrıca seçilen filmlerin mektep çocuklarına ve yeni yetişen çocukların terbiyeyi ahlakilerine katkıda bulunacak olması gerekliliği vurgulanmıştı¹⁵⁰. Böylece bir sinema makinesi ile otuzdan fazla film Kayseri'ye gönderilmişti. Fakat gönderilen filmlerin hiçbiri Yunan mezalimini gösteren filmler olmadığı ve en yakın zamanda bu filmlerin gönderilmesi talebi Hilâl-i Ahmer Merkezine iletilmişti¹⁵¹.

1921 yılının son aylarında Kayseri'de hareketliliği artıran gelişmeler olmuştu. Yunan kuvvetleri karşısında yenilgiler almaya başlayan Türk kuvvetleri 13 Temmuz'da Afyonkarahisar, 15 Temmuz'da Tavşanlı, 17 Temmuz'da Simav, Emet, Kütahya, Seyitgazi, 20 Temmuz'da Eskişehir'i kaybetmişti. 25 Temmuz'da ise Sakarya gerisine çekilmek zorunda kalmıştı¹⁵². Bu durum üzerine Sakarya Cephesi'nde bulunan Mustafa Kemal Paşa, durumun kritikliğini göz önünde bulundurarak Refet Bele ve Adnan Adıvar'a şifreli olarak gönderdiği telgraf ile TBMM'nin Kayseri'ye taşınmasını istemişti¹⁵³. Bu istek Kayseri'de hareketli günlerin yaşamasına neden olmuştu. Mecliste büsbütün Kayseri'ye taşınma tartışmaları başlamıştı. Kayseri'ye de durum hakkında bir bilgilendirme yapılmış ve Kayseri Lisesinde konuşmalar için bir kürsü bile hazırlanmıştı. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de bu çalışmalarda görev almış ve hazırlıklara katılmıştı. Ancak hararetli geçen tüm tartışmaların ardından meclisin Ankara'da kalması kararlaştırılmıştı¹⁵⁴. Böylece şehirde yapılan hazırlıklar durdurulmuş ve Ankara'ya olan destek devam etmişti.

Milli Mücadele sonrasında da Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti faaliyetlerine devam etmişti. Özellikle 1925 yılındaki durumu dikkat çekiciydi. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bu dönem idare heyeti, Süleyman Sami Bey, Doktor Hüseyin Sabri Bey, Doktor Hayri Dilaver Bey, Tüccar Yedekçizade Hüseyin Bey ve Eczacı Nuh Naci Beylerden oluşmaktaydı. Şube tarafından 1925 yılı boyunca merkez-i umumiye toplam

¹⁵⁰ KA, 28/311, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Reisi'nden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (28 Teşrinievvel 1338/ 28 Ekim 1922).

¹⁵¹ KA, 28/311, İef:1, Askeriye Muavenet Reisi Kâtibi Umumisinden Hilâl-i Ahmer Riyaseti (27 Kanunuevvel 1338/ 27 Aralık 1922).

¹⁵² Emrullah Yalçın, "Meclis'in Kayseri'ye Nakli Tartışmaları ve Mustafa Durak (Sakarya) Bey", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s. 903.

¹⁵³ Turgut Özakman, *Şu Çılgın Türkler*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005, s.391.

¹⁵⁴ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 2. Kitap, Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998, s.250.

43.556 kuruşluk bir irsalat yapılmıştı¹⁵⁵. Ayrıca 1925 yılı Hilâl-i Ahmer için önemli değişikliklerin yapıldığı bir yıl olmuştu. 17 Temmuz 1925’de İstanbul Üniversitesi Konferans Salonu’nda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti genel bir kongre yapmıştı. Bu kongre ile cemiyet merkezinin Ankara’ya alınması kararı ve yeni yönetim kurulunun oluşturulması görüşülmüştü. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de bu kongrede hazır bulunmuştu. Kongreye Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ni temsilen yalnızca Dürriyade Nurullah Bey seçilmişti¹⁵⁶. 1 ay sonra kongreye Kayseri adına katılacak bir kişi ihtiyacı daha doğmuştu. Buna göre Kayseri’yi temsilen Dürriyade Nurullah Bey ve Sabri Sami Bey’ler kongre günü İstanbul’da hazır bulunacaklardı¹⁵⁷. Kayseri merkez şubesinin savaş yılları boyunca ve cumhuriyetin ilk yıllarındaki faaliyetleri bunlarla sınırlı kalmıştı.

3.1.2. Diğer Şubelerin Faaliyetleri

Bu dönemde Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetine bağlı faaliyet yürüten ilk şube Develi şubesiydi. Develi Hilâl-i Ahmer Şubesinin ne zaman kurulduğu tam olarak tespit edilememiştir. Develi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti adına ulaşılan belgeler kurumun 8 Ağustos 1922 ile 20 Eylül 1923 tarihleri arasında toplamış olduğu ianelere dair bilgilendirmelerdir. Bu yazışmalara göre Develi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından Hilâl-i Ahmer Riyasetine iane olarak, 8 Ağustos 1922 tarihinde 7.500 kuruş¹⁵⁸, 12 Temmuz 1923 tarihinde 354 kuruş¹⁵⁹, 12 Ağustos 1923 tarihinde 2.120 kuruş¹⁶⁰ ve 20 Eylül 1923 tarihinde 4.430 kuruş toplanmış ve gönderilmişti¹⁶¹. Develi şubesinin faaliyetleri bu ianelerle sınırlı kalmıştı.

Bu dönemde Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyetine bağlı faaliyet yürüten diğer bir şube ise İncesu şubesiydi. 1917 yılı sonlarına doğru İncesu kazasında teşkil tarihi tespit edilmese de bir Hilâl-i Ahmer Şubesi bulunmaktaydı. Bu şube çeşitli sebeplerden belli bir süre kapalı kalmıştı. Ancak 26 Nisan 1921 tarihinde İncesu Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yeniden

¹⁵⁵ Uluğtekin ve G. Uluğtekin, a.g.e., s. 465.- 466.

¹⁵⁶ KA, 164/20, Kayseri Valisi’nden Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (17 Mayıs 1341/ 17 Mayıs 1925).

¹⁵⁷ KA, 164/23, Kayseri Valisi Vekilinden Hilâl-i Ahmer Cemiyetine (10 Haziran 1341/ 10 Haziran 1925).

¹⁵⁸ KA, 270/232, lef:4, Develi Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (8 Ağustos 1339/ 8 Ağustos 1923).

¹⁵⁹ KA, 270/232, lef:3, Develi Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (12 Temmuz 1339, 12 Temmuz 1923).

¹⁶⁰ KA, 270/232, lef:2, Develi Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (12 Ağustos 1339, 12 Ağustos 1923).

¹⁶¹ KA, 270/232, lef:1, Develi Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (20 Eylül 1339/ 20 Eylül 1923).

teşkil edilmişti¹⁶². Teşkil edilen bu cemiyet tarafından Milli Mücadele döneminde 20 Osmanlı lirası yardım toplandığı anlaşılmakta¹⁶³. İncesu şubesine ait bu belge dışında bir bilgiye ulaşılamadı.

3.2. Milli Mücadele’de Kayseri Üsera(Esir) Garnizonu

Anadolu’da, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemlerinde alınan savaş esirlerinin barındırıldığı çeşitli yerler bulunmaktaydı. Bu garnizonların yönetimi ve esirlerle ilgilenme görevi de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne bırakılmıştı. Bu şekilde savaş hukukuna uygun bir şekilde esirlerin tüm ihtiyaçları karşılanmıştı. Sık sık teftiş edilen bu garnizonlarda hem askeri hem de sivil esirler bulunmaktaydı. Genellikle stratejik bölgelere kurulan bu garnizonların sayıları savaşın gidişatına göre artmakta veya azalmaktaydı. Türklerin kurduğu esir kampları Afyonkarahisar, Adana, Amanos, Ankara, Bağdat, Bursa, Cizre, Eskişehir, Gediz, Giresun, Halep, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Koçhisar, Konya, Kütahya, Manisa, Merzifon, Musul, Nusaybin, Resulayn, Samatya, Sivas, Şam, Tarsus, Tavşanlı, Toros, Yozgat ve Zara gibi önemli stratejik noktalarda tesis edilmişti¹⁶⁴.

Konumuz dahilinde inceleyeceğimiz Kayseri Üsera Garnizonu savaş boyunca önemli esir kamplarından birisi olmuştu. 1920’li yılların başında Pozantı, Gülek Boğazı gibi yerlerde ele geçirilen Fransız esirler ile Anadolu’nun çeşitli noktalarında ele geçirilen Yunanlı esirler Kayseri’de bulunan üsera garnizonunda barındırılmıştı. Kayseri merkezi yakınlarında ki Talas’ta 1920’li yıllarda açılan Kayseri Üsera Garnizonunun ilk misafirleri Fransız askerleri olmuştu. Askerlerin yanı sıra bazen de bölgede Fransızlar adına casusluk yapan kişilerinde tutsak edildiği bu garnizonlar özellikle insani boyutuyla ön plana çıkmaktaydı.

3.2.1. Fransız Esirler

I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi’nin 7. Maddesi uyarınca İtilaf Devletleri Türklerin elinde kalan son toprakları da işgal etmeye başlamıştı. İşgal

¹⁶² KA, 209/72, İncesu Hilâl-i Ahmer Cemiyetinden Hilâl-i Ahmer Riyasetine (26 Nisan 1337/26 Nisan 1921).

¹⁶³ İsmail Hacıfettahoğlu, *İcraat Raporu – 23 Nisan 1920/23 Eylül 1921*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, 2009, Ankara, s. 101.

¹⁶⁴ Feyza Kurnaz Şahin, “İngiliz Arşiv Belgelerine Göre I. Dünya Savaşı Yıllarında Afyonkarahisar Üsera Garnizonu’ndaki İngiliz Esirler”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2016, s. 1257.

hareketleri ilk olarak Anadolu'nun güneyinden başlamıştı. 11 Aralık 1918'de Dört Yol, 17 Aralık 1918'de Mersin ve 19 Aralık 1918'de Adana ve hiçbir işgal gerekçesi olmadan 17 Aralık 1918'de Pozantı İtilaf kuvvetleri tarafından işgal edilmişti. İşgal etmekle görevlendirilen komutan “Verdün Kahramanı” olarak bilinen Binbaşı Mesnil'di^{165*}.

İşgalin ilerleyen günlerinde bölge halkına yapılan katliamlar bölgede silahlı bir direniş ortaya çıkarmıştı. Adana'daki mücadele, Doğu ve Batı Kilikya Umum Komutanlıkları olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Bölgede Tekelioğlu Sinan takma adıyla görevlendirilen Yüzbaşı Ragıp burada Fransız ve Ermeni kuvvetlere karşı başarılar elde etmişti. Fransız taburunun ana karargâhları olan Adana ile bağlantısı kesilmişti¹⁶⁶. Tüm bu olayların nihayetinde Binbaşı Mesnil taburuyla birlikte ele geçirilmişti. Karboğazı Savaşı'nda ele geçirilen 412. Alay'da 1 Binbaşı (Mesnil), 3 Yüzbaşı, 1 Tabip Yüzbaşı, 5 Teğmen, 522 Er ve 150 yaralı bulunmaktaydı. Ayrıca alaya ait olan 3 top, 28 makineli tüfek ve çok sayıda tüfek ve teçhizat da ele geçirilmişti. Binbaşı Mesnil'in Fransız Hastanesi'nde hastabakıcılık yapan eşi Bayan Mesnil de dahil olmak üzere ele geçirilen bu esirler Kayseri Üsera Garnizonuna getirilmişti¹⁶⁷.

Ele geçirilen bu Fransız askerler esir listelerine kayıt edilmişti. Kayseri Üsera Garnizonunda bulunan Fransız askerlerinden bazılarının isimleri, yaşı, esir alındığı tarih ve yer şu şekildeydi:

Tablo 30: Kayseri Üsera Garnizonunda Esir Bulunan Fransız Askerlerin Bir Kısmı

İsmi	Rütbesi	Yaşı	Esir Alındığı Tarih ve Yer
Lucien Pierre	Teğmen	33	24 Ocak 1920 / Yenice
Thomas Albert	Asteğmen	33	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı

¹⁶⁵ Tekin İdem, “Karboğazı Savaşı'nda Esir Alınan Fransız Taburu ve Kayıp Bayrak Meselesi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Güz 2020, s.110.

***Binbaşı Mesnil:** I. Dünya Savaşı'nda Verdün Kahramanı olarak tanınmıştır. Mütareke sonrasında Anadolu'nun güneyini işgal etmekle görevlendirilmiş Fransız subayıdır. 28 Mayıs 1920'de Türk kuvvetleri tarafından birlikleriyle birlikte esir edilmiştir. Ekim 1921'de Ankara Antlaşması ile serbest kalmıştır. 24.06.1924 tarihinde Koblenz'de vefat etmiştir. Taha Toros, *Kurtuluş Savaşı'nda Çukurova*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 320-321.

¹⁶⁶ Kemal Çelik, *Milli Mücadele'de Adana ve Havalisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 275.

¹⁶⁷ İdem, a.g.m., s.112.

Engnemaunt Emile	Asteğmen	29	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı
Nergey Marcel	Asteğmen	30	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı
Giovachim Paul	Asteğmen	30	27 Mayıs 1920 / Pozantı
Banno Baymond	Başçavuş	22	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı
Quidicelle Pierre	Çavuş	23	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı
Hodiesmec Marcef	Çavuş	23	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı
Pamentien Qetae	Çavuş	23	7 Nisan 1920 / Kelebek
François Mouince	Er	23	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı
Joly Rene	Er	23	28 Mayıs 1920 / Gülek Boğazı

Kaynak: KA, 883/8.

Kayseri Üsera Garnizonunda esir olarak sadece Gülek Boğazı ve Pozantı'dan gelenler yoktu. Bu esirlerin dışında özellikle Maraş, Bağdat, Osmaniye, Belededik (Adana) ve Yenice gibi bölgelerden ele geçirilen birçok Fransız askeri bulunmaktaydı. Kayseri Üsera Garnizonunda ki toplam Fransız esir sayısı toplamda 699 kişiydi¹⁶⁸. Ayrıca Fransız kuvvetleri içinde Anadolu'ya getirilen Senegal asıllı Fransız askerlerinde varlığından söz etmek mümkün. Bu Senegalli askerlerin bir kısmının da Müslüman oldukları anlaşılmakta¹⁶⁹.

Fransız askerlerin Kayseri'de kaldıkları süre boyunca gerek aileleri gerekse Kızılhaç tarafından bölgeye zaman zaman para transferi yapılmıştı. Para transferi dışında yine esirler için kullanılmak şartıyla bölgeye içinde esir paketlerinin ve çeşitli ihtiyaçların bulunduğu sandıklar gönderilmişti. 15 Şubat 1920'de Kayseri'de ve Sivas'ta bulunan

¹⁶⁸ KA, 883/8, lef: 1.

¹⁶⁹ KA, 883/8, lef: 10.

Fransız esirler için 5.261 kuruş¹⁷⁰ ve 94 askere verilmek üzere 46.375 kuruş¹⁷¹ Hilâl-i Ahmer merkezi tarafından Kayseri'ye gönderilmişti. Yine 16 Temmuz 1921'de 43 sandık¹⁷², 17 Ağustos 1921'de 42 esir paketi¹⁷³ Kayseri'ye ulaştırılmıştı.

Kayseri'de bulunan esirler için yardımda bulunan tek kurum Hilâl-i Ahmer değildi. Bunun dışında özel olarak aileleri tarafından birçok esire Hilâl-i Ahmer eliyle paralar gönderilmişti. Bu paraların teslimi konusunda ara ara bazı yanlışlıklar da meydana gelmekteydi. Öyle ki Fransız işgal kumandanlığının Hilâl-i Ahmer Cemiyetine göndermiş olduğu bir yazıda Fransız esirleri arasında bulunan Lapean Eugene isimli bir askere gönderilen paranın yanlış kişiye teslim edildiği konusundan bahsedilen ve durumun düzeltilmesi talebini içeren bir yazısı mevcuttu¹⁷⁴.

Kayseri Üsera Garnizonunda hayatını kaybeden Fransız askerleri de bulunmaktaydı. Öyle ki 5 Haziran 1921 tarihli bir belgeden 20 Fransız askerinin vefat etmişti. Vefat eden bu 20 Fransız askeri çeşitli hastalıklardan vefat etmekteydi. Öyle ki Onbaşı Emilion Haman'ın zatürre hastalığından vefat ettiği anlaşılmış olup vefat haberini ailesine yine esir olan bir arkadaşı tarafından verilmişti. Ölen askerin ailesi tarafından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkezinin aracılığıyla Üsera ve İstihbarat Şubesi tarafından vefat haberi Kayseri Üsera Garnizonu Kumandanlığı'ndan istenmişti¹⁷⁵.

Milli Mücadelenin ilerleyen günlerinde Fransızlar Anadolu'nun güneyinde hâkimiyetlerini TBMM'ye kabul ettiremeyeceklerini anlamışlardı. Güney bölgesinde Kuvay-ı Milliye eliyle üstün başarılar elde edilmesi ve Batı cephesinde de Yunanlılara karşı başarılar elde edilmesi TBMM ve Fransa arasında barış görüşmelerinin başlamasına neden olmuştu. Nihayetinde Yusuf Kemal Tengirşek ve F: Boullion tarafından 20 Ekim 1921'de Ankara'da 13 maddelik Ankara Antlaşması imzalanmıştı. Antlaşmanın 2. Maddesine göre iki tarafında harp esirlerinin ve Fransa adına görev yapmakta olan bütün

¹⁷⁰ KA, 1050/64, Sivas Jandarma Kumandanlığı'ndan Hilâl-i Ahmer Merkezi Umumisine (15 Şubat 1336/ 15 Şubat 1920).

¹⁷¹ KA, 1141/114, Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Reis-i Sanisi'nden Ankara Anadolu Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Murahhaslığına (25 Haziran 1337, 25 Haziran 1921).

¹⁷² KA, 1141/137, Hilâl-i Ahmer Murahhası Besim'den Hilâl-i Ahmer Riyasetine (16 Temmuz 1337, 16 Temmuz 1921).

¹⁷³ KA, 1141/158, Hilâl-i Ahmer Üsera Komisyonu Müdüriyetine (17 Ağustos 1337/ 17 Ağustos 1921).

¹⁷⁴ KA, 1216/114, Hilâl-i Ahmer Kâtibi Umumi Vekilinden Ankara Heyet-i Murahhaslığına (23 Kanunuevvel 1338/23 Aralık 1922).

¹⁷⁵ KA, 1134/7, Hilâl-i Ahmer Üsera ve İstihbarat Şubesi Müdürü'nden Kayseri Üsera Garnizon Kumandanlığına, (12 Haziran 1337/ 12 Haziran 1921).

şahısların serbest bırakılması kararı alınmıştı. Serbest bırakılacak olan bu esirlerin kendilerini tevkif eden taraf tarafından yol masraflarının ödenerek en yakın şehre gönderilmesi kararlaştırılmıştı¹⁷⁶. Alınan karar gereği Kayseri’de bulunan Fransız esirlerde serbest bırakılarak ülkelerine dönmeleri sağlanmıştı. Böylece Kayseri Garnizonu’nda, Fransız esiri kalmamıştı.

Kayseri Garnizonu’nda Fransız esirlere gösterilen muamele Fransa üzerinde olumlu etkiler bırakmıştı. 1922’de Fransız Salib-i Ahmeri’ni ziyaret eden Hilâl-i Ahmer reisinin onuruna verilen bir ziyafette General Poe Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne bu muamele dolayısıyla açık bir şekilde teşekkür etmişti. Fransa Başbakanı Poenkare’de yazmış olduğu bir mektupta “*Anadolu’da Fransız esirlerine ibzal ettiği muavenelerle minnet ve şükranlara kesb-i istihhak etmiştir.*” açıklamasında bulunmuştu. Komiser General Pelle’de Hilâl-i Ahmere teşekkür edenler arasındaydı¹⁷⁷. Görülmektedir ki Kayseri Garnizonu özelinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, esirlere yönelik olumlu davranışı nedeniyle esirlerin devletleri tarafından takdir edilmiştir.

3.2.2. Yunan Esirler

Savaş esirleri konusu Türk ve Yunan tarafları arasında nüfus mübadelesinin yapılmasına kadar hep bir sorun olmuştu. Bu sebeple her iki tarafın garnizonu da Uluslararası Kızılhaç Komisyonu tarafından çeşitli teftişlere tabi tutulmuştu. Bu amaçla 1922 yılı başlarında Kızılhaç tarafından Türkiye ve Yunan esir kamplarını ziyaret etmek amacıyla iki heyet teşkil edildi. Teşkil edilen heyetlerden birisi Schatzman emrinde Yunanistan’a diğeri ise Dr. Roehrich emrinde Türkiye’ye gönderilmişti. Yunanistan tarafına Türk esirleri kontrol etmek için gönderilen Schatzman Kızılhaç Komitesine gönderdiği raporunda, Türk esirlere iyi muamelede bulunulmadığını ve sivil esirlere de bir savaş esiriymiş gibi muamelede bulunulduğunu aktarmıştı¹⁷⁸.

Dr. Roehrich, Yunan esirlerini ziyaret etmek için 27 Aralık 1921’de İstanbul’a gelmiş ve hangi güzergâhı takip etmesi gerektiği konusunda Ankara’dan görüş istemişti. Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey 2 Ocak 1922 tarihli önerisinde heyetin Anadolu’da Mersin,

¹⁷⁶ Mustafa Yahya Metintaş, “Ankara Antlaşması’nın Türkiye Büyük Millet Meclisinde Tartışılması”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, c. 2, Sayı 5, 2019.

¹⁷⁷ Uluğtekin, a.g.e., s. 181.-182.

¹⁷⁸ Çapa, a.g.e. , s. 124.

Kayseri, Ankara, İnebolu yolunu takip etmesi gerektiğini ve kendisine refakat etmek üzere Mersin’de bir memur görevlendirileceğini bildirmişti¹⁷⁹.

Hâkimiyet-i Milliye, Roehrich’in İstanbul’da olduğunu ve haftaya Mersin’e giderek Anadolu’da esir kamplarını ziyaret edeceğini duyurmuştu. 7 Ocak Pierre Loti vapuruyla yanında Türkçe ve Rumca bilen bir tercüman ile birlikte İstanbul’dan ayrılmış ve 14 Ocakta Mersin’e ulaştığında Yüzbaşı Ali Rıza ve Hilâl-i Ahmer Ankara Temsilcisi Mehmet Tahir Beyler tarafından karşılanmıştı¹⁸⁰. Heyet 4 gün Mersin’de ikamet ettikten sonra ilk olarak Ulukışla’ya ve Ulukışla’dan otomobille hareket ettikten sonra bir gece Niğde’de misafir edilip 21 Ocak 1922’de Kayseri’ye ulaşmıştı. Bu arada heyet Kayseri’ye ulaşmadan önce Hilâl-i Ahmer tarafından teftiş için bazı hazırlıklar yapılmıştı. 300 çamaşır, 300 fanila ve 300 çift çorap Kayseri Üsera Garnizonuna gönderilmiş ve bunlar için 500 liralık bir harcama yapılmıştı. Heyet bir haftalık süreyle Kayseri’de kalmış ve Dr. Roehrich tarafından burada esir bulunan Yunanlı esirler teftiş edilmişti. Teftiştten son derece memnun kalan Dr. Roehrich Ankara’ya gelmesine izin verilmesi üzerine 28 Ocak 1922 tarihinde yine otomobil ile Kayseri’den yola çıkarak bir gece Kırşehir’de konaklamasının ardından 31 Ocak 1922’de Ankara’ya ulaşmıştı.

Doktor Roehrich’in Ankara’da çıkan *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi muhabirine verdiği bazı malumatlar Anadolu Ajansı eliyle İstanbul gazetelerine ulaştırılmıştı. Habere göre Kayseri Üsera Garnizonu’nda bulunan Yunanlı esirlerin Türk misafirperverliği altında olduklarını söylemişti. Ayrıca kendisine gösterilen güler yüz ve misafirperverlikten de son derece memnundu¹⁸¹.

Öte yandan misafir olduğu Ankara Murahhaslığı’nda, İsmail Besim Paşa’nın ifadeleriyle Dr. Roehrich “*seyahatlerinde ve geçtikleri yerlerde hükümetimiz ve Hilâl-i Ahmerden yapılan fevkalade hüsnü kabul ve i’zâz ü ikramdan ve Kayseri Garnizonunun her husustaki intizam-ı fevkaladesinden pek memnun kalmıştır.*”¹⁸² Böylece Kayseri Garnizonu bu teftiştten başarılı bir şekilde geçmişti.

¹⁷⁹ KA, 529/2.

¹⁸⁰ Mesut Çapa, “Milli Mücadele Yıllarında Anadolu’daki Yunan Savaş Esirlerini Ziyaret Eden Uluslararası İlk Kızılhaç Heyeti”, *Atatürk Yolu Dergisi*, c. 2, Sayı: 06, 1990, s. 282.

¹⁸¹ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Şubat 1338-1922, Sayı: 6, s. 126. 127.

¹⁸² Çapa, a.g.e. , s. 124.

Milli Mücadele boyunca Türkiye ve Yunanistan arasında esirler meselesi hep bir sorun olmuştur. Öyle ki Türkiye tarafı Ocak 1922’de Fransızca yazıya geçirilmiş bir şekilde elinde esir bulunanların listesini Yunanistan tarafına iletmişti. Fakat Yunanistan tarafından bu durum gerekli ölçüde önemsenmeyip Türk esir listesi gönderilmemişti. Hatta ellerinde bulunan Türk esirlerin mektuplarını da Yunanca yazmaya zorlamışlardı. Bu durumu gören Türkiye tarafı Yunanistan’a açık bir şekilde bu durumun değişmediği takdirde aynı muamelenin Yunan esirlere de yapılacağı iletilmekteydi¹⁸³. İsim listelerini geciktirme noktasında ise Sıhhiye Daire tarafından Türk tarafının Kayseri’de bulunan esir listelerinin Salib-i Ahmere teslim edildiği ve Yunanistan tarafının da esir listelerini bir an evvel Salib-i Ahmere teslim etmesi istenmişti¹⁸⁴. Sıhhiye Dairesi Üsera Şubesi, bu konunun takipçisi olacağını Ankara Hilâl-i Ahmer Murahhaslığına iletmişti¹⁸⁵.

Türk tarafının vermiş olduğu esir listelerinde askerler arasında dört doktorun bulunduğu anlaşılmıştı. Yunan tarafı bu doktorların iadesi için Türk tarafında başvuruda bulunmuştu. TBMM’nin almış olduğu kararla bu doktorların iadesine karar verilmişti. Ancak bu doktorlardan biri garnizonda kalan Yunanlı esirlerle ilgilenmek üzere alıkonacaktı. Diğer üç doktor ise masrafları Hilâl-i Ahmer tarafından karşılanmak üzere Yunanlılara iade edilecekti¹⁸⁶.

Kayseri’de bulunan Yunan esirlere Batılı devletlerin sık sık çeşitli eşya ve para gönderdiğini görüyoruz. Öyle ki Amerikan Kızılhaçı her iki taraftan esirler hakkında bilgiler almıştı. Ancak Amerikan Kızılhaçı Yunan esirlerle daha yakından ilgilenmişti. Derneği Kayseri’de bulunan Yakın Doğu Derneği ile birlikte çalışacağı, Yunan esirlere yardım için bir kişinin gönderileceği, aynı şekilde Yunanistan’daki Türk esirlere yardım için de bir kişinin görevlendirileceği Hilâl-i Ahmere iletilmişti. Bu amaçla yardım

¹⁸³ Çapa, a.g.e. , s.126.

¹⁸⁴ KA, 570/314, Sıhhiye Dairesi Reisi’nden Hilâl-i Ahmer Ankara Murahhaslığına (3 Kanunuevvel 1337/ 3 Aralık 1921).

¹⁸⁵ KA, 570,316, Sıhhiye Dairesi Üsera Şubesi Müdürü’nden Hilâl-i Ahmer Ankara Murahhaslığına (6 Ekim 1337/ 6 Ekim 1921).

***General Tricoupis:** Anadolu’nun işgali sırasında Yunan güney grubunu komuta eden I. Kolordu Komutanıdır. Kütayha-Eskişehir Savaşlarında “kahvemi Talas’ta (Kayseri Amerikan Koleji) içeceğim.” sözleriyle Kayseri’yi işgal edebileceğini ima etmiştir. 2 Eylül’de Uşak’ta esir düşmüştür. Mustafa Kemal Paşa tarafından Talas’a gönderilerek kahve ikram edilmiştir. Esir değişimine kadar Kayseri Üsera Garnizonunda esir kalmıştır. Hikmet Öksüz, İsmail Köse, “Amerikan Arşiv Vesikalarında Büyük Taarruz”, *Türkiyat Mecmuası*, c. 27/2, 2017.

¹⁸⁶ *İkdam Gazetesi*, 25 Kânûn-ı Sâni 1338.

işleriyle ilgilenmek için Adana’da bulunan O. P. Lee görevlendirilmişti¹⁸⁷. Kayseri’de esir bulunan General Tricoupis* ve Teğmen Nikola’ya özel olarak çorap, ceket ve fanila gibi eşyalar gönderilmişti. Türkiye tarafı ise bir taraftan Amerikalıların işlerini kolaylaştırmaya çalışırken diğer taraftan da esirlere karşı iyi muamele yapılması için uğraş veriyordu¹⁸⁸. Öyle ki Yunan Generali Tricoupis, Türk tarafının esirlerine gösterdiği muameleden son derece memnundu. Bu memnuniyet Yunan General Tricoupis’in Hilâl-i Ahmer Cemiyetine bir teşekkür mektubu yazmasına neden olmuştu. Bu mektup Hilâl-i Ahmer Mecmuası tarafından paylaşılmıştı.

“Esir Yunan Başkumandanının Hilâl-i Ahmer’e Teşekkürü

Esiren Kayseri’de bulunan Yunan orduları Başkumandanı General N. Tricoupis Hilâl-i Ahmer’e tercemesi âtîde münderiç teşekkürnâmeyi gönderdi:

Kayseri 17 Haziran 1923

Türkiye Hilâl-i Ahmer Riyasetine

Ailemizin son mektuplarını sûret-i mahsusada göndermek lütfunda bulunduğumuzdan dolayı kendi teşekkürlerimi ona terdîfen General Dickens ve General Dimares’in teşekkürlerini takdîm ederim.

Bu fırsattan bi’l-istifade İstanbul Türk Hilâl-i Ahmeri vasıtasıyla bana gönderilmekte olan zevcemın mektuplarından dolayı da takdim-i teşekkürât ederim.

Bâkî ihtiramât-ı fâikamın kabulünü rica ederim, efendim.

N. Tricoupis

Esir-i Harb Yunan Generali”¹⁸⁹

1923 ortalarında Kayseri’de kayıtlara geçen 5 Üsteğmen, 13 Asteğmen, 148 Zabit Vekili, 436 asker ve 503 sivil Rum toplam 1105 kişi Üsera Garnizonunda esir olarak bulunmaktaydı¹⁹⁰. Haziran 1923 de ise Kızılhaç Komitesi Üsera Garnizonlarını yeniden teftiş etme kararı almıştı. Kızılhaç Komitesinin İstanbul daimi murahhası M. G. Burnier ve M. Burkhardt tarafından Kayseri Üsera Garnizonu bir kez daha teftiş edilmişti. Yapmış oldukları teftiştten son derece memnun olan heyet, esirlerin aynı Türk askeri gibi yiyip

¹⁸⁷ KA, 194/130, Kuzey Amerika Genç Hristiyanlar Derneği Türkiye Sekreterliği’nden Hilâl-i Ahmer Reisi Hikmet Bey’e (15 Nisan 1338/ 15 Nisan 1922).

¹⁸⁸ Çapa, a.g.e. , s. 127.

¹⁸⁹ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Temmuz 1923, s. 302- 303.

¹⁹⁰ Ahmet Özdemir, “Milli Mücadelede Üsera Taburları”, *Atatürk Yolu Dergisi*, c. 2, Sayı:5, 1990, s. 145.

içmekte olduklarını ve hasta olanların Türk askerleri ile aynı koğuştta tedavi edilmekte olduklarını belirtmişlerdi. Ayrıca Yunanlı esirler, Türklerin gösterdikleri iyi davranışlardan Burnier ve Burkhard'a teftişleri sırasında bahsetmişlerdi. Teftiş kurulu gördükleri karşısında son derece memnun kalmışlardı¹⁹¹. Müdafaay-ı Milliye Vekili Kazım Bey'de Ankara Murahhaslığına göndermiş olduğu bir yazı ile heyetin bu ziyaretten memnun ayrıldığını bildirmişti¹⁹². Böylece yapılan tüm teftişlerde Türk tarafının esirlere son derece iyi davrandığı ortaya çıkmıştı.

Gerek teftiş raporlarından gerekse Kayseri Üsera Garnizonunda esir olarak bulunan askerlerin vermiş oldukları beyanatlar bize buradaki esirlerin iyi muamele ile karşılaştıklarını göstermekteydi. Türk tarafının büyük hassasiyet gösterdiği esirlere iyi muamele çabalarının karşı taraftan bir karşılık bulup bulmadığı ise düşünülmesi gereken konuydu. Öyle ki Yunanlıların elinde bulunan Türk esirlerinin göndermiş oldukları mektuplarda aklıktan ve kötü muamelelerden bahsettiklerini görmekteyiz. Trakya'da Yunanlılara esir düşen Cafer Tayyar Paşa, tutuklu bulunduğu dönemde yazmış olduğu 28 Eylül 1921 tarihli raporunda esir Türklerin zor durumlarından bahsetmekteydi¹⁹³.

Lozan Görüşmelerinde, 30 Ocak 1923'de Türkiye ve Yunanistan arasında esir bulunan sivillerin ve askerlerin iadesi konusunda bir mutabakat sağlanmıştı. Bu mutabakat sonrasında her iki tarafta savaş esirlerini birbirlerine iade etmişlerdi. Bu esir değişiminde yapılan anlaşmaya göre değişim masrafları Türk ve Yunan taraflarınca eşit olarak karşılanacaktı. Türk tarafına düşen meblağ 30 bin Frank yani Türk parası karşılığı olarak 5.596 kuruş 20 paraya tekabül etmekteydi¹⁹⁴.

3.3. Kayseri'de Mübadele

Kayseri, tarih boyunca çeşitli etnik kökenlerin bir arada yaşadığı önemli merkezlerden birisiydi. Müslüman halk Kayseri'yi, özellikle Ermeni ve Rumlarla paylaşmaktaydı. 1843 tarihli cizye defterine göre Kayseri'de, Rumlar 14 mahallede yaşamaktaydı. Bu mahallelerden sadece üçünde sadece Rumlar bulunmaktaydı. Rumların en kalabalık olduğu mahalle Şarkıyan mahallesiydi. Şehirde 405 Rum vergiye tabi idi. Toplamda

¹⁹¹ *Hilâl-i Ahmer Mecmuası*, 15 Ağustos 1923, s. 327.

¹⁹² KA, 1295/6, Müdafaayı Milliye Vekili Kazım Bey'den Ankara Hilâl-i Ahmer Murahhaslığına (11 Temmuz 1339/ 11 Temmuz 1923).

¹⁹³ *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, sayı:57, Ankara 1966, vesika no: 1317.

¹⁹⁴ Çapa, a.g.e., s. 134.

9.175 kuruş cizye vergisi vermektedirler. Önemli meslek alanlarında Rumlar dikkat çekmekteydi. Özellikle duhancılık(tütün), manifaturacılık, aktarlık, kürkçülük ve taşçılık meslekleriyle ilgilenmekteydiler.

1830-1860 yıllarını kapsayan Kayseri'nin nüfus yapısını gösteren araştırmalara göre Kayseri Sancağı merkezindeki mahallelerin altmış sekizinde sadece Müslümanlar, on sekizinde Müslüman, Rum ve Ermeniler birlikte, on üçünde sadece Ermeniler, birinde sadece Rumlar ve sekizinde Rumlar ve Ermeniler birlikte yaşamaktaydı¹⁹⁵. Yine 1878 yılında Kayseri toplam merkez nüfusu 61.808 olarak tespit edilmişti. Bu nüfusun 38.895'i Müslüman, 9.543'ü Rum ve 12.957'si ise Ermeni reayadan oluşmaktaydı¹⁹⁶.

Milli Mücadelede büyük bir başarı elde eden Türkiye İttifak Devletleriyle Lozan'da barış görüşmeleri yapmaya başlamıştı. Lozan da gündeme gelen önemli konulardan biri de mübadeleydi. Anadolu'da bulunan Ortodokslar ile Yunanistan topraklarında bulunan Müslüman halklarının yer değiştirmesi fikri iki devlet tarafından da olumlu karşılanmıştı. Sonuç olarak daha önce maddeleriyle bahsettiğimiz gibi mübadele konusunda bir anlaşmaya varılmıştı. Yapılan sözleşme neticesinde taraflar mübadele için hazırlıklara başlamış ve mübadele şartları belirlemişti. Çok sayıda Ortodoks nüfusun yaşamış olduğu yerlerden biri de Kayseri'ydi. Bu yüzden Kayseri'de mübadele şehirleri arasında yer almaktaydı. Yapılacak mübadele için Türkiye tarafı Hilâl-i Ahmer Cemiyetini, Yunan tarafı ise Yunan Kızılhaç'ını görevlendirmişti.

Mübadelenin hazırlık dönemleri çeşitli olayların meydana gelmesine neden olmuştu. Hazırlık yapan mübadillere yardım amacıyla Kayseri'de Talas bölgesine gelen Dr. Koulis, gönüllü hemşire Bayan N. Gazi ve beraberindeki heyet burada saldırıya uğradıklarını iddia etmişlerdi. 1-2 Eylül gecesi saat akşam 11.00 sularında konaklamakta oldukları evin, Türkler tarafından taşlanarak saldırıya uğradıklarını söylemişlerdi. Evin demir kapılarının sağlam olması sebebiyle saldırganların eve giremediklerini ve evin bir köşesine sığınarak saldırının bitmesini beklediklerini söylemişlerdi. Ciddi bir tehlike atlattıklarını söyleyen Yunan Kızılhaç heyeti, bu saldırıların uluslararası anlaşma ve ilkelere aykırı olduğunu söyleyerek Kızılhaç tarafından protesto edilmesi gerektiğini

¹⁹⁵ Muhammed Köse, *Kayseri Şehri 1830-1860 İdari, Demografik, Sosyal ve İktisadi Yapısı*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 2018, s. 97.

¹⁹⁶ Köse, a.g.e., s. 99.

bildirmişlerdi¹⁹⁷. Yunan Kızılhaç'ının başvurusu üzerine Kızılhaç Başkan Yardımcısı Paul Des Gouttes, iddiaların doğruluğu ve olayın araştırılmasını istemişti¹⁹⁸.

Mübadelede önemli sorunlardan biri de Karamanlı Ortodoks Türkler(Hristiyan Türkler) meselesiydi. Anadolu işgale maruz kaldığında Papa Eftim'in liderliğinde Ortodoks Türkleri de Ankara'nın yanında yer almışlardı. Kayseri'de Zincidere Manastırı'nda 16 Temmuz 1922'de bir kongre toplanmış ve İstanbul Fener Rum Patrikhanesinden ayrılmışlardı. Bu ayrılık sonrasında 22 Temmuz 1922'den 8 Nisan 1923'e kadar Müslüman Türklerden bir farkları olmadığı sadece dini anlamda farklılıkların olduğu kabul edilmekteydi. Özellikle Kayseri'de çıkardıkları "Anadolu'da Ortodoksluk Sadası" isimli bir gazete ile de Ankara hükumetine sürekli destek haberlerinde bulunmuşlardı¹⁹⁹. Milli Mücadelenin kazanılmasıyla birlikte ise kutlamalar yapılmış ve Ankara'ya tebrik telgrafları göndermişlerdi²⁰⁰. Ancak Lozan görüşmeleri sırasında alınan karar gereği Türk ve Rum Mübadelesine İlişkin Sözleşmesi ile mübadelenin din esaslı yapılma zorunluluğu vardı. Din esaslı yapılacak mübadele de Ortodoks Türkler de yurtlarından ayrılarak Yunanistan topraklarına gitmek zorunda kalmışlardı²⁰¹. Kayseri'de de bulunan Ortodoks Türkler, Türk olduklarını söyleyerek yurtlarından ayrılmak istememişlerdi. Türkçe konuşan bu Ortodokslar mübadele kararını, mübadele için şehirlerine gelen görevlilerden öğrenmişlerdir. Bu durum Türkçe konuşan bu grup tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştı. Öyle ki son ana kadar bu kararın değişeceğini düşünmüşlerdi. Fakat bürokratik işlemlerin tamamlanmasının ardından mübadeleye zorlanarak Anadolu'yu terk etmek zorunda kalmışlardı²⁰². Sözleşme gereği Anadolu'da yaşayan yaklaşık 193.000 Ortodoks Türk, biz sizdeniz bizi göndermeyin isteklerine rağmen bu toplulukta trenlere bindirilerek Yunanistan'a gönderilmişti. Hristiyan Ortodokslarının lideri Papa Eftim, Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Milli Mücadeleye verdiği destekten ötürü İstiklal Madalyası almıştı. Katkılarından dolayı ise Papa Eftim ve ailesinin mübadelenin dışında tutulmasına karar verilmişti²⁰³.

¹⁹⁷ KA, 1244/84, Yunan Kızılhaç Delege Yöneticisi'nden Türk Kızılay'ına (16 Eylül 1924).

¹⁹⁸ KA, 1244/63, Kızılhaç Başkan Yardımcısından Türk Kızılay Başkanına (20 Ekim 1924).

¹⁹⁹ *Anadolu'da Ortodoksluk Sadası*, 27 Ağustos 1922, No:7.

²⁰⁰ *Anadolu'da Ortodoksluk Sadası*, 10 Eylül 1922, No:8.

²⁰¹ *Kayseri Ansiklopedisi*, c. 3, s. 209-212.

²⁰² Meryem Orakçı, *Karamanlıca Kaynaklarda Türkçe Konuşan Ortodokslar Ve Türk-Yunan İlişkileri (1897-1930)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 174-175.

²⁰³ Aysal, a.g.m., s. 18.

Kendi evlerini, topraklarını bırakarak bu şekilde Yunanistan'a gitmek zorunda kalan bu topluluk gittikleri yerlerde çeşitli zorluklar yaşamışlardır. Yunanistan'da Türk kökenleri nedeniyle dışlanmışlardır. Bugün hala Yunanistan'ın farklı bölgelerinde yaşamlarına devam etmekte olan bu topluluk, şehir ve köylerde dağınık bir şekilde yaşamlarına devam etmektedirler. Kendi adet, gelenek ve göreneklerini kısmen korumakta ve büyük bir kısmı Türkçe konuşmaya devam etmektedir²⁰⁴.

Alınan nüfus mübadelesi kararıyla gidenler kadar gelenler de olmuştur. Yunanistan topraklarında yaşayan on binlerce Müslüman Anadolu'da iskân edilmiştir. Türk-Yunan mübadelesi sırasında Anadolu'ya toplam 384.000 Müslüman gelmiştir. Kayseri'ye ise bu değişim sırasında toplam 7.280 mübadil gelmiştir²⁰⁵. Gelen bu mübadillerin tüm ihtiyaçları Hilâl-i Ahmer tarafından karşılanmıştı. Hilâl-i Ahmer Merkezi, bu amaçla Konya, Aksaray, Niğde, Kayseri ve Sivas şehirlerinde görev yapmak üzere bölgeye bir imdad heyeti göndermişti. Heyet 15 Ocak 1925 tarihinde Konya'ya gitmek üzere hareket etmişti. Konya'da görevini tamamlayan heyet 15 Mart'ta Niğde'ye ulaştı. 1 Mayıs ise Kayseri'ye hareket etmiş 9 Mayıs'ta burada göreve başlamıştı. Heyet, mübadillerin yoğunlukta yerleştirildiği Zincidere, Endirlik, Talas, Reşadiye ve Çukur bölgelerinde toplamda yüz altmış sekiz hanede 711 kişiye dağıtım yapmıştı. Kısa zamanda buradaki görevini tamamlayan heyet 3 gün sonra 12 Mayıs'ta Kayseri'den ayrılmış ve 21 Mayıs'ta Sivas'a ulaşmıştı²⁰⁶.

Heyet, zorlu bir yolculuk sonrası Anadolu'ya gelen mübadillerin geldikleri yerde karşılaşacakları olası sıkıntıları önlemeye çalışmıştı. Böylece Hilâl-i Ahmer tarafından Konya, Aksaray, Niğde, Kayseri ve Sivas'ta mübadillere yardım etmekle görevlendirilen heyet görevini tamamlamıştı.

²⁰⁴ *Kayseri Ansiklopedisi*, c. 3, s. 212.

²⁰⁵ Fahrettin Tepealtı, "Lozan Nüfus Mübadelesi Göçleri ve Türk Mübadillerin İskânı", *Coğrafya Dergisi*, Sayı: 39, 2019, s. 96.

²⁰⁶ Uluğtekin ve G. Uluğtekin, a.g.e., s. 413.

SONUÇ

Kuruluşu tamamen insanı duygulara dayanan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele boyunca Osmanlı topraklarının hemen her kesiminde kendisine yayılım alanı buldu. Özellikle I. Dünya Savaşı'nda cemiyetin teşkilatlanmasında büyük bir artış gözlemlendi. Kayseri şubesi de bu dönemlerde oluşturulan ve dikkat çekici faaliyetlerde bulunan şubelerden birisidir. 1915 yılının Nisan-Mayıs aylarında Kayseri'de teşkilatlanan cemiyet kısa zamanda önemli başarılar elde etti. Cemiyet üyelerinin büyük bir kısmı şehrin önde gelen tüccarlarından oluşmaktaydı.

Kayseri, Rum ve Ermeni nüfusunun yoğun olduğu bölgelerden biriydi. Böyle bir bölgede cemiyet üyeleri arasında gayrimüslimlerinde olması beklenmektedir. Ancak Kayseri şubesi üyeleri arasında gayrimüslimlerin bulunmaması dikkat çekmektedir. Balkan Savaşları ve Ermeni sorunları bölgede gayrimüslim sayısını azaltmış ve bu durum Kayseri şubesinde gayrimüslim üye bulunmasını engellemiştir.

Kayseri, Anadolu'nun merkezinde yer almakta ve geçiş güzergahları arasında bulunmaktaydı. Bu konumu Hilâl-i Ahmer yetkilileri tarafından fark edilmiş ve bu durum şubenin buradaki faaliyetlerini etkilemiştir. Hilâl-i Ahmer yetkilileri Kayseri şubelerini cephelerin sıhhi yükünü çekmek için hastane kurmak ve savaş esirleriyle ilgilenmek üzere esir garnizonları açmak suretiyle kullanmıştır. Bu durum şüphesiz ki Kayseri şehrinin bir işgale maruz kalmasının zor olmasıyla ilgiliydi.

I. Dünya Savaşı'nın sıhhi yükünü azaltmak amacıyla kurulan ilk hastane Kayseri Asker Hastanesi'ydi. Hemen ardından kurulan Talas Şifa Yurdu ise uzun süre Kayseri'de hizmet edecek bir kurum olarak ön plana çıkmıştır. Kafkas Cephesi'nin sıhhi yükünü azaltmak amacıyla Erzurum'da kurulan ancak zamanla buradaki Rus ilerleyişiyle Kayseri'ye kadar çekilmek zorunda kalan Zincidere Nekahethanesi/Şifa Yurdu ise bölgenin önemini hat safhaya ulaştığının göstergesiydi.

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle de bu hastanelerin kapatılma kararının alınması tamamen masrafların azaltılmaya çalışılmasıyla ilgiliydi. Savaş boyunca maddi ve manevi bir yorgunluk içinde olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu yolu tercih ederek öncelikle Zincidere Şifa Yurdu'nun kapatılmasını istemiştir. Ancak bölgede sıhhi bir kurumun

varlığını da devam ettirmek amacıyla Talas Şifa Yurdu'na dokunulmamıştır. Aksine bu kurumun iş yükünü artırma yoluna giderek iki hastanenin yükünü daha az masraflarla tek bir hastane üzerinden sağlanmaya çalışılmıştır.

Mili Mücadele boyunca ise Kayseri şubesi esir garnizonu kurmakla görevlendirilmiştir. Hilâl-i Ahmer yetkilileri bu dönemde de Kayseri şehrinin konumundan stratejik olarak yararlanma yoluna gitmiştir. Bu garnizonun cephelerin geçiş güzergahında ve hemen her cepheye yakın bir konumda olan Kayseri şehrinde kurulması bölgenin kısmen güvenli olmasıydı.

Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin aktif olarak görev aldığı diğer bir mesele ise nüfus mübadelesiydi. Devletçe alınan karar gereği nüfus mübadelesinin ihtiyaçları Hilâl-i Ahmer Cemiyeti eliyle karşılanacaktı. Kayseri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de bu mübadele sırasında hem Kayseri'den Yunanistan'a giden gayrimüslimlerin hem de Yunanistan'dan Kayseri'ye gelen Müslümanların tüm ihtiyaçlarıyla ilgilenecekti. Ancak Kayseri'ye mübadele boyunca yalnızca bir heyet gönderilmişti. Bu heyet bir hafta burada kalmış ve ayrılmıştı. Hilâl-i Ahmer yetkililerinin mübadele sürecinde Kayseri'yle bu kadar az ilgilenmesinin sebebi Kayseri'nin iç kesimlerde yer alması ve gelen mübadillerin ihtiyaçlarının bölge halkı tarafından karşılanmasıydı.

Son olarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, I. Dünya Savaşı sürecinde cephede ve cephe gerisinde gösterdiği mücadele ile önemli hizmetlerde bulunmuş ve halkın teveccühünü kazanmıştır. Kurumun hizmetlerinin sadece askeri ve sıhhi alanda kalmamış olması, halkın kişisel ihtiyaçlarıyla da ilgilenmiş olması takdire şayandır. Cemiyet, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde en faal sivil toplum örgütü olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Kızılay Arşivi (KA)

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Süreli Yayınlar

Anadolu'da Ortodoksluk Sadası,

Hâkimiyet-i Milliye

İkdam Gazetesi

İrâde-i Milliye

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Mecmuası

Kitaplar, Tez ve Makaleler

AKGÜN, Seçil, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2000.

AKGÜN, Seçil, ULUĞTEKİN, Murat, *Yeni Belgeler Işığında Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, Türk Kızılayı Derneği Yayınları, Ankara 2020.

ARSLAN, Nebahat, “Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Çalışmalarından Bazı Kesitler / Some Transsects Of The Activities Of The Red Crescent”, *Atatürk Dergisi*, 2010.

ÇAPA, Mesut, “‘Milli Mücadele Yıllarında Anadolu'daki Yunan Savaş Esirlerini Ziyaret Eden Uluslararası İlk Kızılhaç Heyeti’”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 06, 1990.

ÇAPA, Mesut, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2009.

ÇELİK, Kemal, *Milli Mücadele'de Adana ve Havalisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

DAYIOĞLU, Kadir, *Kuruluşundan Günümüze Kayseri Belediye Başkanları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.

HACIFETTAHOĞLU, İsmail, *İcraat Raporu – 23 Nisan 1920/23 Eylül 1921*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, 2009, Ankara.

HACIFETTAHOĞLU, İsmail, *Milli Mücadelede Hilâl-i Ahmer*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2007.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, sayı:57, Ankara 1966, vesika no: 1317.

İDEM, Tekin, “Karboğazı Savaşı’nda Esir Alınan Fransız Taburu ve Kayıp Bayrak Meselesi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Güz 2020.

İPŞİRLİ, Mehmet, “Kayseri”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* , Cilt: 25, 2002.

İZGÖER, Ahmet Zeki, TUĞ, Ramazan, *Padişah Himayesinde Osmanlı Kızılay Cemiyeti 1911-1923 Yıllığı*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2013.

Kayseri Ansiklopedisi, Cilt: 3.

KESKİN, Alev, İLHAN, Fatma, “Birinci Dünya Savaşı’nda Doğu Cephesi’nde Salgın Hastalıklar ve Salgın Hastalıklara Karşı Alınan Tedbirler”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 21, 11 Şubat 2013.

KİREMİTÇİ, Mahire, *Osmanlı Gazetelerinde Hilâl-i Ahmer*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, İstanbul 2018.

KÖSE, Muhammed, *Kayseri Şehri 1830-1860 İdari, Demografik, Sosyal ve İktisadi Yapısı*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 2018.

METİNTAŞ, Mustafa Yahya, “Ankara Antlaşması’nın Türkiye Büyük Millet Meclisinde Tartışılması”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, Cilt 2, Sayı 5, 2019.

ORAKÇI, Meryem, *Karamanlıca Kaynaklarda Türkçe Konuşan Ortodokslar Ve Türk-Yunan İlişkileri (1897-1930)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

ÖKSÜZ, Hikmet, KÖSE, İsmail, “Amerikan Arşiv Vesikalarında Büyük Taarruz”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 27/2, 2017.

ÖZAKMAN, Turgut, *Şu Çılgın Türkler*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005.

ÖZAYDIN, Zuhale, *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâlnâmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1987.

ÖZAYDIN, Zuhale, “Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Çalışmaları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 13.

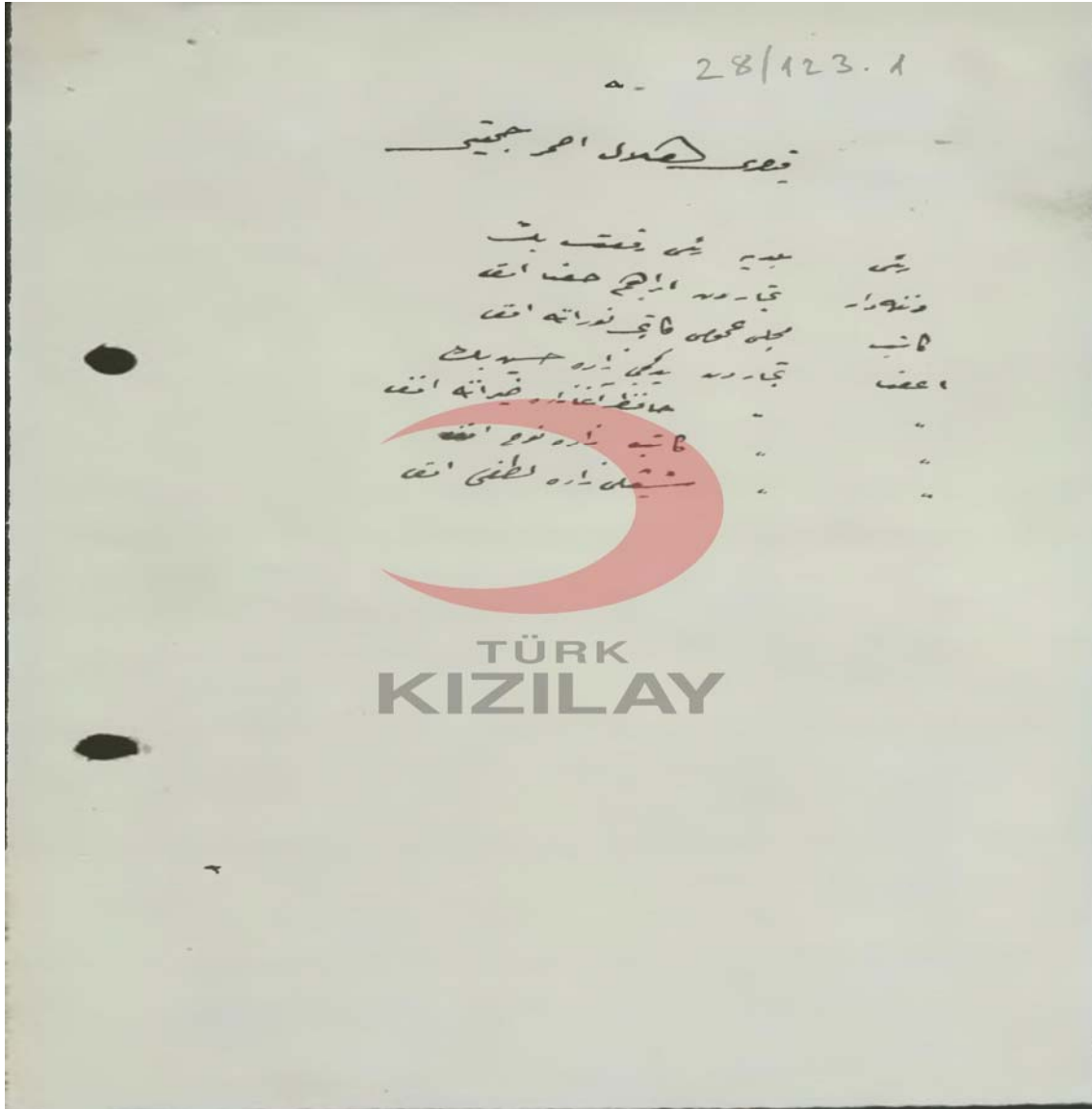
ÖZBAY, Kemal, *Türk Asker Hekimliği ve Asker Hastaneleri*, Yörük Basımevi, Cilt: 3, İstanbul, 1981.

ÖZDEMİR, Ahmet, “Milli Mücadelede Üsera Taburları”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:5, 1990.

- SARI, Buket, *Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Antalya Şubesi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- SARI, Mustafa, *İzmit'te Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (1911-1925)*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2016.
- SAYGILI, Sefa, *Türk Kızılayı'nın Kurucusu: Dr. Abdullah Bey*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2010.
- SELVİ, Haluk, *Millî Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Başkanlığı, Ankara Mayıs 2020.
- ŞAHİN, Feyza Kurnaz, “İngiliz Arşiv Belgelerine Göre I. Dünya Savaşı Yıllarında Afyonkarahisar Üsera Garnizonu'ndaki İngiliz Esirler”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2016.
- ŞİMŞEK, Derya, “II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Teşkilatlanması”, *Turkis Studies*, Sayı: 10/5, 2015.
- TEPEALTI, Fahrettin, “Lozan Nüfus Mübadelesi Göçleri ve Türk Mübadillerin İskânı”, *Coğrafya Dergisi*, Sayı: 39, 2019.
- TOROS, Taha, *Kurtuluş Savaşı'nda Çukurova*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, 2. Kitap, Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.
- ULUĞTEKİN, Murat, ULUĞTEKİN, M. Gül, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hilâl-i Ahmer İcraat Raporları 1914-1928*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara, 2013.
- YALÇIN, Emrullah, “Meclis'in Kayseri'ye Nakli Tartışmaları ve Mustafa Durak (Sakarya) Bey”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*.
- ZEREN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Sistem Ofset Basım, Ankara, 2017.

EKLER

EK 1: Kayseri Hilâl-i Ahmer Merkez Heyetini oluşturan üyelerin listesi

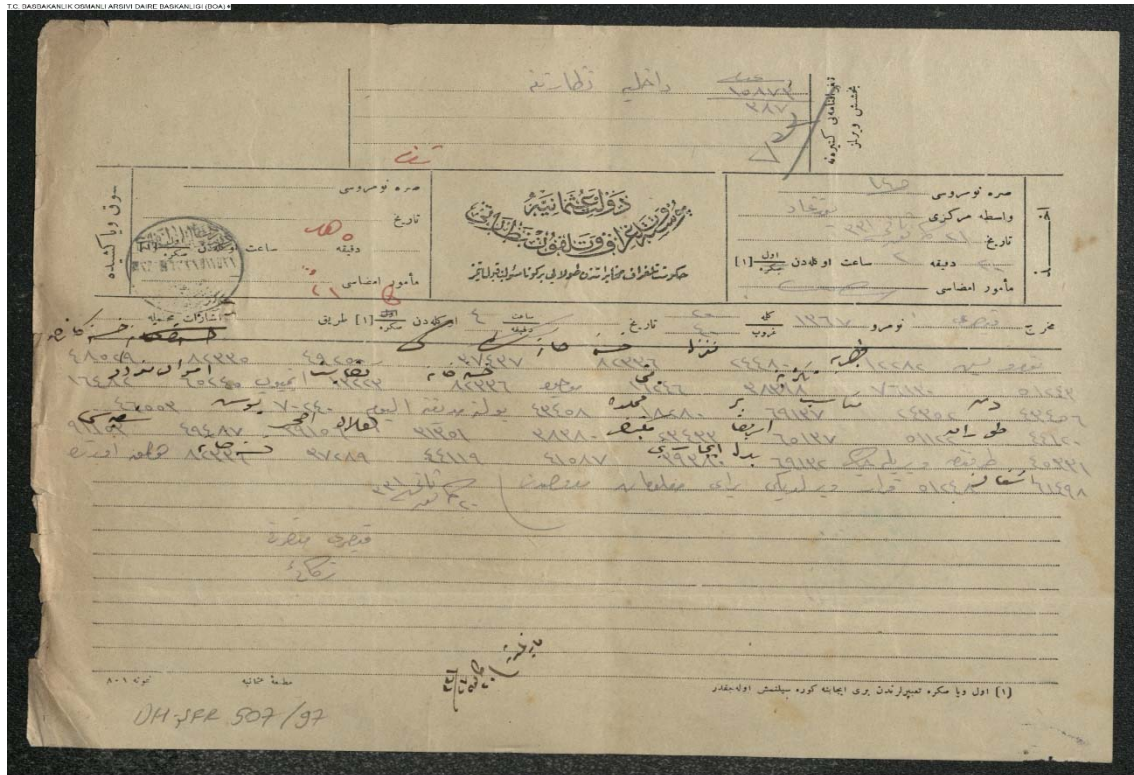
Kaynak: KA, 28/123, lef: 1

EK 2: Hilâl-i Ahmer Merkezi Umumisi'nden Kayseri Şubesine gönderilen eşya listesi

صندوق امر وازمعه كوتة ريمه اشيا			28/131.1
مردانه			
توضیح	عدد	مردانه	
(شماره 100)	1	حالی سباده	100
(اعداد حین مصور طایفه)	1	ایک حالی	50
	2	یکم سباده	100
	1	یکم	100
	97	اوصفده	100
	104	یکم	100
	50	چو دره	100
(چو دره نیک اوزونچیه)	41	یاغیه	94
(8. قیسم)	58	عنه قوتون و پاره کیمیا	178
	2	تاکیه	4
	7	نیانه چار شاهی	70
	4	بریک حلقه مصور قوتون پاره جزوئی	41
	4	قلم	80
	8	کرمک	80
	14	صوفه	20
	4	دور	4
	4	آلای	10
	9	بوخ	10
	2	بیر طاق	20
	5	آشپاز	10
	10	چانه و فرقه	100
	1	آشپاز	40
	4	ملک	10
	2	قلم	4
	140	بازرینه	100
	704		
	708		
			2190
امانه و زوجه ایبه الی بوز سنه پاریش اشیا ارج بیک بوز قضا به خوده قیتمده اوله رقم مصور فرده			
بالتعداد و نیک یاغیه			
16 مارس 1311	وزینه داره	تجهیزات	

Kaynak: KA, 28/131, lef:1.

EK 4: Kayseri Mutasarrıfı Zekai Bey’in Amerikan Mektebi’nin Hastane olarak kullanılması için Dâhiliye Nezareti’nden istediği izin telgrafı

DH.ŞFR.00507.00097.001

Kaynak: BOA, DH. ŞFR., 507/97, lef:1.

[illegible]

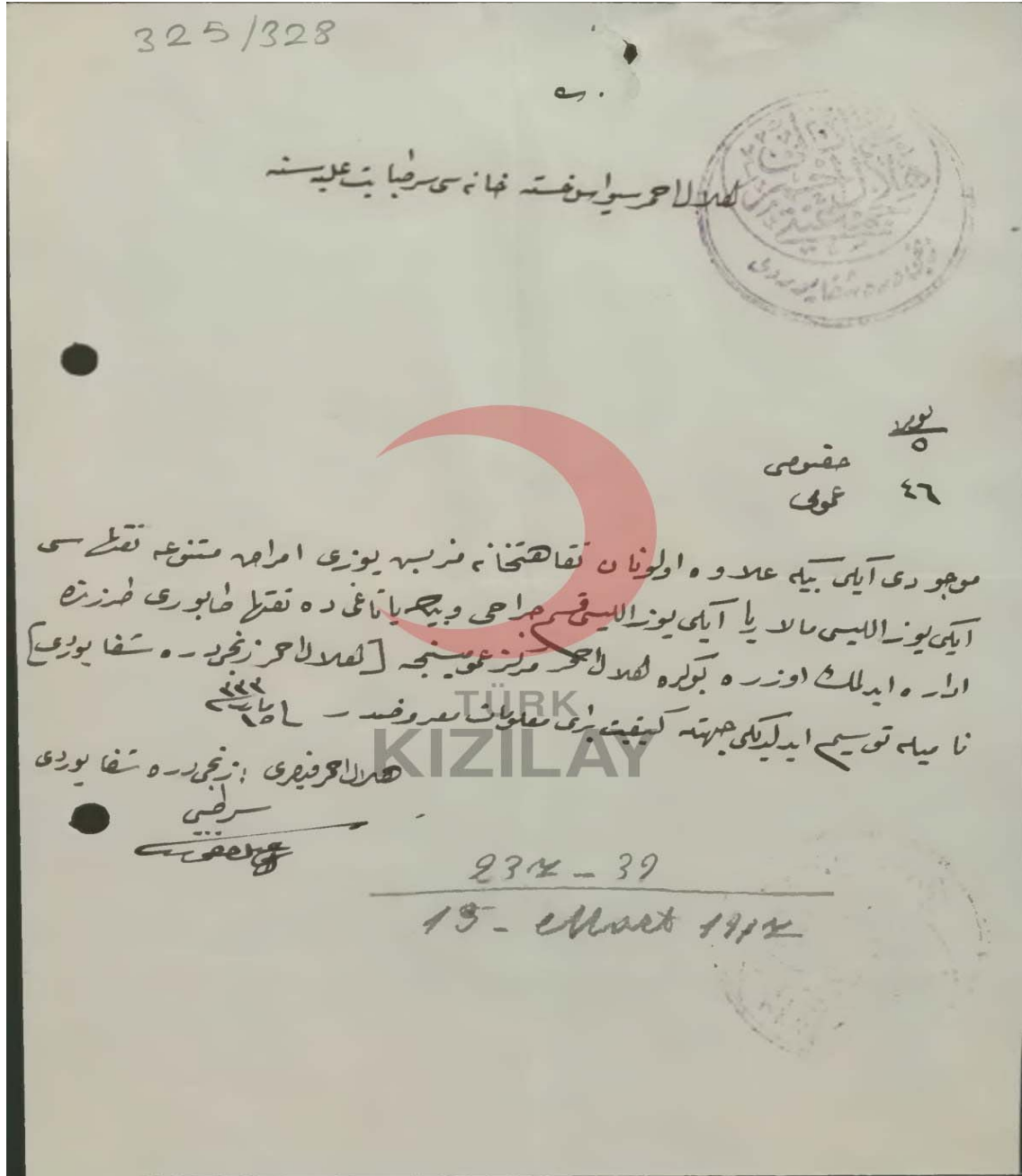
90

EK 7: Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi Tarafından Talep Edilen Müzeyyenat Eşyası

هلال احمر مزینات اشیایی									
315/151.4									
ردیف	اسم	میزان	اسم	میزان	ردیف	اسم	میزان	اسم	میزان
۱	انصاف روزمق	۳۶	چلیک توتون طبقه سی	۷۱	۱۲	چلیک توتون طبقه سی	۳۶	۱	انصاف روزمق
۲	اوج باغراقی ایکنه	۳۷	کویچکی کاغذ باسق	۷۲	۱۳	کویچکی کاغذ باسق	۳۷	۲	اوج باغراقی ایکنه
۳	فیاقو ایکنه	۳۸	بلور مرکب حقه سی	۷۳	۱۴	بلور مرکب حقه سی	۳۸	۳	فیاقو ایکنه
۴	چنیرلی باغراقی ایکنه	۳۹	طاشلی الماسلی بیله زیک	۷۴	۱۵	طاشلی الماسلی بیله زیک	۳۹	۴	چنیرلی باغراقی ایکنه
۵	یشیل واولان ایکنه	۴۰	برنجی توغاقنوط بوزدان	۷۵	۱۶	برنجی توغاقنوط بوزدان	۴۰	۵	یشیل واولان ایکنه
۶	بوینو باغراقی ایکنه	۴۱	کویچکی کاغذ باسق	۷۶	۱۷	کویچکی کاغذ باسق	۴۱	۶	بوینو باغراقی ایکنه
۷	صاری یاقونق قولدوکه	۴۲	نلاچلی جزودان	۷۷	۱۸	نلاچلی جزودان	۴۲	۷	صاری یاقونق قولدوکه
۸	رسملی ایکنه	۴۳	کویچکی کاغذ باسق	۷۸	۱۹	کویچکی کاغذ باسق	۴۳	۸	رسملی ایکنه
۹	زنجیرلی قولدوکه	۴۴	کویچکی کاغذ باسق	۷۹	۲۰	کویچکی کاغذ باسق	۴۴	۹	زنجیرلی قولدوکه
۱۰	پایک کاسر بوزدان	۴۵	کویچکی کاغذ باسق	۸۰	۲۱	کویچکی کاغذ باسق	۴۵	۱۰	پایک کاسر بوزدان
۱۱	کنارلی	۴۶	بلور باغراقی مرکب حقه سی	۸۱	۲۲	بلور باغراقی مرکب حقه سی	۴۶	۱۱	کنارلی
۱۲	روزن	۴۷	کویچکی کاغذ باسق	۸۲	۲۳	کویچکی کاغذ باسق	۴۷	۱۲	روزن
۱۳	طوقه لی کوردی کونستک	۴۸	کویچکی کاغذ باسق	۸۳	۲۴	کویچکی کاغذ باسق	۴۸	۱۳	طوقه لی کوردی کونستک
۱۴	چنکلی ایکنه	۴۹	کویچکی کاغذ باسق	۸۴	۲۵	کویچکی کاغذ باسق	۴۹	۱۴	چنکلی ایکنه
۱۵	میتین کونستک	۵۰	کویچکی کاغذ باسق	۸۵	۲۶	کویچکی کاغذ باسق	۵۰	۱۵	میتین کونستک
۱۶	سیاه ایک کونستک	۵۱	کویچکی کاغذ باسق	۸۶	۲۷	کویچکی کاغذ باسق	۵۱	۱۶	سیاه ایک کونستک
۱۷	یاقونق کونستک	۵۲	کویچکی کاغذ باسق	۸۷	۲۸	کویچکی کاغذ باسق	۵۲	۱۷	یاقونق کونستک
۱۸	حرب حقه سی	۵۳	کویچکی کاغذ باسق	۸۸	۲۹	کویچکی کاغذ باسق	۵۳	۱۸	حرب حقه سی
۱۹	نوست	۵۴	کویچکی کاغذ باسق	۸۹	۳۰	کویچکی کاغذ باسق	۵۴	۱۹	نوست
۲۰	اوج حکمدار لوحه سی	۵۵	کویچکی کاغذ باسق	۹۰	۳۱	کویچکی کاغذ باسق	۵۵	۲۰	اوج حکمدار لوحه سی
۲۱	نوست	۵۶	کویچکی کاغذ باسق	۹۱	۳۲	کویچکی کاغذ باسق	۵۶	۲۱	نوست
۲۲	قارت پوستال تنوع و بیلدور	۵۷	کویچکی کاغذ باسق	۹۲	۳۳	کویچکی کاغذ باسق	۵۷	۲۲	قارت پوستال تنوع و بیلدور
۲۳	امداد لوحه لری	۵۸	کویچکی کاغذ باسق	۹۳	۳۴	کویچکی کاغذ باسق	۵۸	۲۳	امداد لوحه لری
۲۴	کاغذ باسق	۵۹	کویچکی کاغذ باسق	۹۴	۳۵	کویچکی کاغذ باسق	۵۹	۲۴	کاغذ باسق
۲۵	خام ویشلی	۶۰	کویچکی کاغذ باسق	۹۵	۳۶	کویچکی کاغذ باسق	۶۰	۲۵	خام ویشلی
۲۶	دنته لی باغراقی روزن	۶۱	کویچکی کاغذ باسق	۹۶	۳۷	کویچکی کاغذ باسق	۶۱	۲۶	دنته لی باغراقی روزن
۲۷	مکتب دفتری	۶۲	کویچکی کاغذ باسق	۹۷	۳۸	کویچکی کاغذ باسق	۶۲	۲۷	مکتب دفتری
۲۸	مکتب دفتری	۶۳	کویچکی کاغذ باسق	۹۸	۳۹	کویچکی کاغذ باسق	۶۳	۲۸	مکتب دفتری
۲۹	مکتب دفتری	۶۴	کویچکی کاغذ باسق	۹۹	۴۰	کویچکی کاغذ باسق	۶۴	۲۹	مکتب دفتری
۳۰	مکتب دفتری	۶۵	کویچکی کاغذ باسق	۱۰۰	۴۱	کویچکی کاغذ باسق	۶۵	۳۰	مکتب دفتری
۳۱	مکتب دفتری	۶۶	کویچکی کاغذ باسق	۱۰۱	۴۲	کویچکی کاغذ باسق	۶۶	۳۱	مکتب دفتری
۳۲	مکتب دفتری	۶۷	کویچکی کاغذ باسق	۱۰۲	۴۳	کویچکی کاغذ باسق	۶۷	۳۲	مکتب دفتری
۳۳	مکتب دفتری	۶۸	کویچکی کاغذ باسق	۱۰۳	۴۴	کویچکی کاغذ باسق	۶۸	۳۳	مکتب دفتری
۳۴	مکتب دفتری	۶۹	کویچکی کاغذ باسق	۱۰۴	۴۵	کویچکی کاغذ باسق	۶۹	۳۴	مکتب دفتری
۳۵	مکتب دفتری	۷۰	کویچکی کاغذ باسق	۱۰۵	۴۶	کویچکی کاغذ باسق	۷۰	۳۵	مکتب دفتری

Kaynak: KA, 315/151, lef:1.

EK 8: Zincidere Nekahethanesi'nin Şifa Yurdu olarak tevsim edilmesi

Kaynak: KA, 325/328.

EK 9: Zincidere Şifa Yurdunda Çalışan Personel Mevcudu

867/78

لہذا امر صفا یورڈہ شفا یورڈہ

موجودہ نامہ عدید

سلاطین الیخ لہذا عامہ

ردیف	نام	مقام	تاریخ	ملاحظات
1	...	...	...	...
2	...	...	...	...
3	...	...	...	...
4	...	...	...	...
5	...	...	...	...
6	...	...	...	...
7	...	...	...	...
8	...	...	...	...
9	...	...	...	...
10	...	...	...	...
11	...	...	...	...
12	...	...	...	...
13	...	...	...	...
14	...	...	...	...
15	...	...	...	...
16	...	...	...	...
17	...	...	...	...
18	...	...	...	...
19	...	...	...	...
20	...	...	...	...
21	...	...	...	...
22	...	...	...	...
23	...	...	...	...
24	...	...	...	...
25	...	...	...	...
26	...	...	...	...
27	...	...	...	...
28	...	...	...	...
29	...	...	...	...
30	...	...	...	...
31	...	...	...	...
32	...	...	...	...
33	...	...	...	...
34	...	...	...	...
35	...	...	...	...
36	...	...	...	...
37	...	...	...	...
38	...	...	...	...
39	...	...	...	...
40	...	...	...	...
41	...	...	...	...
42	...	...	...	...
43	...	...	...	...
44	...	...	...	...
45	...	...	...	...
46	...	...	...	...
47	...	...	...	...
48	...	...	...	...
49	...	...	...	...
50	...	...	...	...

اسم الیخ لہذا عامہ

1882

تاریخ

ملاحظات

...

Kaynak: KA, 867/78.

[illegible]

EK 11: Zincidere Şifa Yurdu 1918 yılının Eylül ayındaki erzak durumu

315/212

تاریخ: ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹

محل: Zincidere Şifa Yurdu

مدير: ...

مساعد مدير: ...

مكتب: ...

ملاحظات: ...

ردیف	نوع	مقدار	واحد	ملاحظات
۱	ارزاق	...	...	...
۲	...	...	...	...
۳	...	...	...	...
۴	...	...	...	...
۵	...	...	...	...
۶	...	...	...	...
۷	...	...	...	...
۸	...	...	...	...
۹	...	...	...	...
۱۰	...	...	...	...
۱۱	...	...	...	...
۱۲	...	...	...	...
۱۳	...	...	...	...
۱۴	...	...	...	...
۱۵	...	...	...	...
۱۶	...	...	...	...
۱۷	...	...	...	...
۱۸	...	...	...	...
۱۹	...	...	...	...
۲۰	...	...	...	...
۲۱	...	...	...	...
۲۲	...	...	...	...
۲۳	...	...	...	...
۲۴	...	...	...	...
۲۵	...	...	...	...
۲۶	...	...	...	...
۲۷	...	...	...	...
۲۸	...	...	...	...
۲۹	...	...	...	...
۳۰	...	...	...	...
۳۱	...	...	...	...
۳۲	...	...	...	...
۳۳	...	...	...	...
۳۴	...	...	...	...
۳۵	...	...	...	...
۳۶	...	...	...	...
۳۷	...	...	...	...
۳۸	...	...	...	...
۳۹	...	...	...	...
۴۰	...	...	...	...
۴۱	...	...	...	...
۴۲	...	...	...	...
۴۳	...	...	...	...
۴۴	...	...	...	...
۴۵	...	...	...	...
۴۶	...	...	...	...
۴۷	...	...	...	...
۴۸	...	...	...	...
۴۹	...	...	...	...
۵۰	...	...	...	...
۵۱	...	...	...	...
۵۲	...	...	...	...
۵۳	...	...	...	...
۵۴	...	...	...	...
۵۵	...	...	...	...
۵۶	...	...	...	...
۵۷	...	...	...	...
۵۸	...	...	...	...
۵۹	...	...	...	...
۶۰	...	...	...	...
۶۱	...	...	...	...
۶۲	...	...	...	...
۶۳	...	...	...	...
۶۴	...	...	...	...
۶۵	...	...	...	...
۶۶	...	...	...	...
۶۷	...	...	...	...
۶۸	...	...	...	...
۶۹	...	...	...	...
۷۰	...	...	...	...
۷۱	...	...	...	...
۷۲	...	...	...	...
۷۳	...	...	...	...
۷۴	...	...	...	...
۷۵	...	...	...	...
۷۶	...	...	...	...
۷۷	...	...	...	...
۷۸	...	...	...	...
۷۹	...	...	...	...
۸۰	...	...	...	...
۸۱	...	...	...	...
۸۲	...	...	...	...
۸۳	...	...	...	...
۸۴	...	...	...	...
۸۵	...	...	...	...
۸۶	...	...	...	...
۸۷	...	...	...	...
۸۸	...	...	...	...
۸۹	...	...	...	...
۹۰	...	...	...	...
۹۱	...	...	...	...
۹۲	...	...	...	...
۹۳	...	...	...	...
۹۴	...	...	...	...
۹۵	...	...	...	...
۹۶	...	...	...	...
۹۷	...	...	...	...
۹۸	...	...	...	...
۹۹	...	...	...	...
۱۰۰	...	...	...	...

تاریخ: ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹

محل: Zincidere Şifa Yurdu

مدير: ...

مساعد مدير: ...

مكتب: ...

ملاحظات: ...

Kaynak: KA, 315/ 212.

[illegible]

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Furkan TAŞCI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat
Bölümü	Tarih
Makale ve Bildiriler	
1. Taşcı, Furkan, Sarı, Mustafa, "Kayseri Zincidere Hilâl-i Ahmer Nekahethanesi/Şifa Yurdu'nun Faaliyetleri (1916-1918)", <i>Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi</i>, 6/2 (Eylül 2021), s. 839-868.	